

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Banská Bystrica

PROGRAM STAROSTLIVOSTI

**CHRÁNENÉ VTÁČIE ÚZEMIE VEĽKÁ FATRA
2016 - 2045**



November 2015

1. Základné údaje

1.1 Kód územia: SKCHVU033

1.2 Príslušnosť k európskej sústave chránených území: Natura 2000

1.3 Kategória a názov územia

Príslušnosť k európskej sústave chránených území:	Natura 2000
Kód územia:	SKCHVU033
Kategória:	Chránené vtáčie územie
Názov územia:	Veľká Fatra

1.4 Platný právny predpis: Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR. č. 194/2010 Z.z. zo 16.4.2010, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra, účinná od 15.5.2010.

1.5 Celková výmera územia a výmera podľa funkčných plôch

Celková rozloha CHVÚ Veľká Fatra stanovená vyhláškou je 47 445,01 ha. Spracovávaná výmera na základe vrstvy GIS ŠOPSR je 51 858,91 ha. Po zapracovaní CHVÚ do databáz C - registra katastra nehnuteľností (KN), na ktorom ŠOPSR pracuje, bude možné zosúladiť GIS vrstvu s parcelným stavom.

Tabuľka č.1: Výmera v členení podľa druhov pozemkov.

Kod pozemku	druh pozemku	výmera v ha	Zastúpenie v %
2	orná pôda	20,36	0,04
5	záhrada	2,45	0,00
7	TTP	5516,16	10,64
10	lesný pozemok	45726,49	88,17
11	vodná plocha	57,46	0,11
13	zastavaná plocha a nádvorie	170,70	0,33
14	ostatná plocha	365,29	0,70
	Spolu	51858,91	100,00

Výmery sú spracované podľa stavu katastra nehnuteľností k 1.5.2015.

1.6 Súčasný stav predmetu ochrany

1.6.1 Prírodné pomery

Geografická poloha a vymedzenie územia

CHVÚ Veľká Fatra sa nachádza v severnej časti SR, v Žilinskom kraji v okresoch Ružomberok, Martin, Turčianske Teplice a v Banskobystrickom kraji v okrese Banská Bystrica.

Územie je vymedzené ako prevažná časť horstva Veľkej Fatry, ktoré sa nachádza juhovýchodne cca 9 km od Martina, východne cca 3 km od Turčianskych Teplíc, juhozápadne cca 4 km od Ružomberka a severne cca 6 km od Banskej Bystrice. Územie CHVÚ Veľká Fatra nadväzuje východnou hranicou na chránené vtáčie územie SKCHVU018 Nízke Tatry.

Severne od územia vedie nadregionálny ťah cesta I/18 a železničná trať Bratislava – Poprad – Košice. Západne od CHVÚ prechádza cesta č. I/65 Martin – Turčianske Teplice – Žiar nad Hronom a súbežná železničná trať. Východným okrajom územia vedie cesta I/59 Ružomberok – Banská Bystrica. Južnú časť CHVÚ pretína cesta č. I/14 Turčianske Teplice – Banská Bystrica a súbežná železničná trať.

Klíma

Územie CHVÚ je súčasťou mierne chladného, veľmi vlhkého okrsku s teplotou v júli 12 – 16°C. Priemerná ročná teplota sa pohybuje od 2 do 6°C, v najvyšších polohách pohoria do 2°C. Priemerný ročný úhrn zrážok predstavuje 800 - 1000 mm v nižších polohách pohoria, 100 až 1600 mm v hrebeňovej časti. Počet dní so snehovou prikrývkou sa mení s nadmorskou výškou územia od 120 až po 160. Územie patrí k málo až mierne inverzným polohám, v hrebeňových polohách zriedkavo inverzným. Prevláda generálne západné prúdenie vzduchu, v pohorí je ovplyvnené morfológiou hrebeňa a smerom dolín.

Geologické podmienky a formy reliéfu

V rámci regionálneho geologického členenia Slovenska (Vass, 1988) je CHVÚ súčasťou oblasti Jadrových pohorí, jednotky Veľká Fatra.

Podložie prevažnej časti územia CHVÚ tvorí mezozoikum vnútorných Karpát, prevažujú tmavé a tmavosivé vápence, dolomity, vrstevnaté ílovité vápence, lokálne pestré ílovité bridlice, pieskovce a dolomity, piesčité a škvrnité vápence, radiolarity a hľuznaté vápence. V severnej časti CHVÚ vystupuje podložie hlbinných magmatitov so zastúpením dvojsľudných a biotitických granitov až granodioritov. Západným okrajom územia prechádzajú výrazné zlomové línie.

V nadloží územia sa homogénne uplatňuje nečlenené predkvartérne podložie s nepravidelným pokryvom bližšie nerozlíšených svahovín a sutín.

V rámci geomorfologického členenia SR (Mazúr, Lukniš, 1986) patrí prevažná časť CHVÚ do Alpsko-himalájskej sústavy, podsústavy Karpaty, provincie Západné Karpaty, subprovincie Vnútorne Západné Karpaty, Fatransko-tatranskej oblasti, celku Veľká Fatra.

Geomorfologické pomery charakterizuje pozitívna vrásovo-bloková fatransko-tatranská morfoštruktúra – hraste a klinové hraste jadrových pohorí, v severovýchodnej časti hraste a klinové hraste centrálnokarpatských flyšových pohorí. Prevažnú časť územia tvorí hornatinový a vysočinový podhôrny reliéf, ktorý prechádza do veľhorského hôľneho, glaciálno-hôľneho až glaciálneho reliéfu vo vrcholových častiach pohoria. Najvyšší bod územia je kóta Ostredok (1592 m n. m.).

Na vápencovom podloží sa vytvorili rôzne krasové doliny, skalné útvary, jaskyne a iné formy. Krasové morfológické procesy pokračujú v území aj recentne. Geodynamická aktivita je evidovaná v centrálnej časti pohoria v oblasti Turecká – Krížna – Ploská s výskytom stabilizovaných a potenciálnych zosuvov, blokových polí a rozpadlín. Svahové poruchy sú zaznamenané aj na západnom úpätí pohoria na styku s Turčianskou kotlinou. V hrebeňovej časti pohoria sa eviduje ohrozenie snehovými lavínami. Makroseizmická intenzita dosahuje hodnoty 7 až 8°MSK-64.

Hydrologické pomery

CHVÚ spadá do stredohorskej oblasti so snehovo-dažďovým typom režimu odtoku a akumuláciou v mesiacoch november – február, vysokou vodnatosťou v marci až máji, maximom v apríli a minimom v období január – február a september – október.

Územie patrí z väčšej časti do hlavného povodia Váhu. Severnú časť odvodňuje ľavostranný prítok Váhu Ľubochňanka, ktorá vytvára cca 30 km dlhú severojužne orientovanú dolinu. Západné svahy spádajú do toku Turiec prostredníctvom jeho pravostranných prítokov. Turiec ústi do Váhu vo Vrútkach. Východné svahy pohoria odvodňujú ľavostranné prítoky rieky Revúca, ktorá pramení v území CHVÚ, preteká jeho východným okrajom a ústi do Váhu v Ružomberku. Najjužnejšiu časť CHVÚ odvodňujú prítoky Starohorského potoka, ktorý patrí do povodia Hrona.

V území sa nachádza prirodzená vodná plocha – hradené jazero v doline Blatná, ktoré vzniklo prehradením toku skalným zrútením.

Územie CHVÚ patrí prevažne do mezozoických hydrogeologických regiónov Veľkej Fatry s určujúcim typom krasovej a krasovo-puklinovej priepustnosti, v severnej časti je zastúpený región kryštalinika Veľkej Fatry s puklinovým typom priepustnosti. Hydrogeologické pomery charakterizuje prevažne mierna až vysoká prietoknosť a hydrogeologická produktivita.

V území a jeho okolí sa nachádzajú početné vývery minerálnych vôd, najmä na úpätí pohoria, lokálne s tvorbou travertínov. Severne od CHVÚ v Ľubochni sú liečivé minerálne pramene. CHVÚ sa nachádza na styku s perspektívnou oblasťou geotermálnych vôd Turčianska kotlina s vývermi termálnych vôd mimo územia CHVÚ (Turčianske Teplice, Mošovce).

Pôdy

V rámci územia CHVÚ prevažujú rendziny a kambizeme rendzinové, sprievodné litozeme modálne karbonátové, lokálne rendziny sutinové; zo zvetralín pevných karbonátových hornín. V severnej a juhovýchodnej časti sú zastúpené kambizeme podzolové, sprievodné podzoly kambizemné a rankre; zo zvetralín kyslých hornín. Vo vrcholových polohách sa vyskytujú aj podzoly modálne a humusovo-železité, sprievodné podzoly organozemné, litozeme a rankre; z ľahších zvetralín kyslých hornín. Z hľadiska zrnitosti prevládajú pôdy hlinité, lokálne ílovito-hlinité, stredne kamenité.

Sú zastúpené vlhké pôdy, so strednou až veľkou retenčnou schopnosťou a strednou priepustnosťou.

Flóra

Geologický podklad, tvar reliéfu, pôdne a klimatické pomery sa spolu s ďalšími činiteľmi podieľali na vzniku rozmanitých stanovišť Veľkej Fatry. Na nich sa vyvinuli pozoruhodné spoločenstvá a druhy rastlín (len vyšších rastlín tu bolo zistených vyše 1000 druhov) a živočíchov s nadregionálnou významnosťou.

Prírodný charakter si zachovali najmä lesné spoločenstvá (približne 90 % územia Veľkej Fatry pokrývajú lesy). Mnohé z nich sú cenným dokladom vývoja lesných spoločenstiev karpatského typu s výskytom početných vzácných a ohrozených druhov. Najmä v extrémnejších polohách, kde neboli výrazne dotknuté lesohospodárskou činnosťou, si zachovávajú prirodzené zastúpenie lesných drevín a prirodzený spôsob obnovy cestou rozpadu pralesovitých formácií. Z lesov najväčšiu rozlohu zaberajú bukové lesy, ktoré miestami zasahujú až k súčasnej, v dôsledku intenzívneho pastierstva v minulosti značne zníženej, hornej hranici lesa. V lesných porastoch je primiešaný javor horský, javor mliečny, jaseň štíhly, jarabina vtáčia, lipa malolistá, lipa veľkolistá. Na hornej hranici lesa nachádzame aj prírodné smrečiny, v extrémnych podmienkach je vtrúsený smrekovec opadavý. Na vápencoch a dolomitoch pretrvali reliktné porasty borovice lesnej (*Pinus sylvestris*). Ide o skalné terasy, bralá a skalné rozsadliny, kde popri borovici lesnej rastie krovitá jarabina mukyňa, prípadne buk. V oblasti Tlstej sa zachovali menšie porasty dúbav. V najvyšších polohách alebo inverzných roklinách rastie kosodrevina. Na prameniskách a podmáčaných

miestach sa vyskytujú brezové jelšiny. Veľkú Fatru charakterizuje aj veľký koncentrovaný výskyt tisu (*Taxus baccata*), ktorý sa ako typická drevina a doklad vývoja flóry - relikť skorého poľadového obdobia dostal v štylizovanej podobe aj do znaku nového národného parku.

Reliktný charakter majú aj rastlinné spoločenstvá skalných biotopov so vzácnymi taxónmi. Orientácia pohoria a vápencové podložie v prevažnej časti územia spôsobujú, že medzi charakteristické prvky flóry a fauny nepatria len typické karpatské horské druhy, ale v porovnaní s inými vysokými pohoriami Slovenska má Veľká Fatra viac teplomilových prvkov. Hodnotné sú aj trávobylinné spoločenstvá s prirodzeným alebo prírode blízkym zložením, ktoré sa vyvinuli a do súčasnosti zachovali najmä v oblasti hrebeňa Veľkej Fatry. Vyznačujú sa veľkou pestrosťou druhového zloženia, v ktorom sú zastúpené aj niektoré alpínske a subalpínske druhy. Pre hôľne spoločenstvá hlavného hrebeňa je charakteristický početný výskyt veternice narcisokvetej (*Anemone narcissiflora*), žltohlavu najvyššieho (*Trollius altissimus*), fialky žltej (*Viola lutea*), chlpánika oranžového (*Pilosella aurantiaca*) a i.

K najzaujímavejším a nielen oku odborníka lahodiacim biotopom patria skalné steny, previsy, sute na vápencoch a dolomitoch, extrémne polohy najvyšších vrcholov, lavínové žľaby na hlavnom hrebeni, inverzné rokliny, výhrevné stráne atď., kde sa vyskytujú mnohé aj laickej verejnosti pomerne známe rastliny - horce (*Gentiana sp.*), prvosienky (*Primula sp.*), plesnivec alpínsky (*Leontopodium alpinum*), fialka alpínska (*Viola alpina*), horčičníky (*Erysimum sp.*) a iné.

Vo Veľkej Fatre alebo v jej podhorí nájdeme veľkú skupinu endemických druhov, ktoré sa v dôsledku predchádzajúceho vývoja vyskytujú len na určitom obmedzenom území, ako je napr. klinček lesklý (*Dianthus nitidus*), klinček včasný (*Dianthus hungaricus*), ostrica vždyzelená tatranská (*Carex sempervirens subsp. tatrorum*), na vápencové bučiny viazaný cyklámen fatranský (*Cyclamen fatrense*), kostrava tatranská (*Festuca tatrae*), mak tatranský (*Papaver tatricum*), poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*), poniklec prostredný (*Pulsatilla subslavica*), soldanelka karpatská (*Soldanella carpatica*) alebo nedávno opísané nové druhy jarabina pekárovská (*Sorbus pekarovae*) a lipnica slieňomilná (*Poa margilicola*). K ojedinelým druhom patria aj relikty s izolovaným výskytom v Západných Karpatoch, alebo nové taxóny ako je pochybok huňatý (*Androsace villosa*), arábka nová (*Arabis nova*), huľavník rakúsky (*Sisymbrium austriacum*) a mrlík listnatý (*Chenopodium foliosum*). Centrum rozšírenia a výskyt obmedzený prevažne na územie Veľkej Fatry majú druhy guľôčka srdcovitolistá (*Globularia cordifolia*), starček tŕňomilný (*Senecio umbrosus*), či volovec vrboolistý (*Buphtalmum salicifolium*), naopak, na hranici svojho rozšírenia tu rastie napr. škumpa vlasatá (*Cotinus coggygia*). Medzi botanické skvosty Slovenska a priam európske unikáty patrí najmä oblasť Gadera, kde pôsobila už prvá slovenská botanička Izabela Textorisová z Blatnice.

Vzhľadom na špecifické nároky na hydrologický režim a veľkú zraniteľnosť zmenou vonkajších podmienok sa stávajú čoraz zriedkavejšími mokradňové spoločenstvá. Patria k im napríklad aj lemy lužných drevín a vlhkomilných bylín pri vodných tokoch a plochách, ale najvzácnejšie a najohrozenejšie sú fragmenty slatín s typickými rašeliniskovými spoločenstvami, v ktorých majú svoj domov mnohé machorasty, spoločenstvá nízkych a vysokých ostríc a na ne nadväzujúce vyššie sukcesné štádiá s porastami krov a stromov. K najzaujímavejším druhom rašelinísk patria mäsožravé rastliny, ako sú napr. rosička okrúhloolistá (*Drosera rotundifolia*), ohrozená rosička anglická (*Drosera anglica*), alebo tučnice (*Pinguicula sp.*), k najvzácnejším zasa spoločenstvá nízkych ostríc s druhmi ako ostrevka slatinná (*Sesleria caerulea*), ktorá tu má posledné lokality v celých Západných Karpatoch, alebo šašina hrdzavá (*Schoenus ferrugineus*).

Údolná časť Turčianskej kotliny je prevažne intenzívne poľnohospodársky využívaná a urbanizovaná, čo sa odrazilo aj na zložení jej rastlinného pokryvu. Tvoria ho väčšinou

poľnohospodárske kultúry pestované na ornej pôde a intenzifikované trvalé trávne porasty lúk a pasienkov. Medzi nimi sa zachovali fragmenty prírody blízkych bylinných spoločenstiev a porastov drevín rastúcich mimo lesa, prípadne menších lesíkov. Dotvárajú charakteristický malebný obraz krajiny, ale najmä plnia nezastupiteľnú funkciu genofondovo významných lokalít (napr. fragmentov teplomilovnej alebo mokradovej vegetácie) a interakčných prvkov systému ekologickej stability, ktoré umožňujú prežívanie a rozmnožovanie mnohých nielen rastlinných, ale aj živočíšnych druhov a sú potenciálnym zdrojom ich šírenia do okolitého prostredia.

Fauna

Vo faune Veľkej Fatry prevládajú horské živočíchy, ale vďaka špecifikám klímy sa aj v živočíšstve vyskytujú určité zvláštnosti, pričom cenné sú aj podhorské biotopy pahorkatín, lesíkov a mokradí.

Faunu stavovcov reprezentujú charakteristickí zástupcovia západokarpatských spoločenstiev centrálneho okrsku fatranského. V celom území nachádzajú dobré podmienky pre svoj život cicavce. Spomeňme naše veľké šelmy - medveďa hnedého (*Ursus arctos*), vlka dravého (*Canis lupus*) i vzácného rysa ostrovida (*Lynx lynx*) či mačku divú (*Felis silvestris*). K nim sa radia aj ďalšie mäsožravce hôr a podhoria ako je jazvec lesný (*Meles meles*), kuny (*Martes martes*, *Martes foina*), vzácné aj vydra riečna (*Lutra lutra*).

Z hlodavcov môžeme spomenúť typických, ale nie početných obyvateľov lesov a ich okrajov ako je plch lieskový (*Muscardinus avellanarius*), plch lesný (*Dryomys nitedula*) alebo plch sivý (*Glis glis*), v zachovaných porastoch v záveroch dolín žije aj vzácny hraboš tatranský (*Microtus tatricus*) alebo myšovka horská (*Sicista betulina*). K nim sa pridružuje ďalší vzácny druh zo skupiny hmyzožravcov piskor vrchovský (*Sorex alpinus*) alebo popri potokoch a v mokradiach žijúce duločnice (*Neomys fodiens*, *Neomys anomalus*). Početné jaskyne tejto časti pohoria sú domovom a zimoviskom viacerých druhov netopierov, vrátane tých vzácnejších ako sú podkováre (*Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus ferrumequinum*), netopier veľkouchý (*Myotis bechsteini*), netopier pestrý (*Vespertilio murinus*). Letné kolónie netopierov však nachádzame i na povalách budov a kostolov, predovšetkým netopiera obyčajného (*Myotis myotis*).

Juhozápadná časť Veľkej Fatry patrí k najcennejším územiám aj pokiaľ ide o hniezdiace druhy vtákov, okrem predmetov ochrany CHVÚ sú to napr. sova lesná, sluka lesná, zo spevavcov tu môžeme spomenúť ďalšie významné hniezdiče škovránika stromového (*Lullula arborea*), drozda kolohrivca (*Turdus torquatus*), strakoša obyčajného (*Lanius collurio*), krkavca čierneho (*Corvus corax*), či orešnicu perlavú (*Nucifraga caryocatactes*). Na horských lúkach vidno ľabtušku vrchovskú (*Anthus spinoletta*), popri potokoch vodnára potočného (*Cinclus cinclus*), trasochvosta horského (*Motacilla cinerea*) alebo pestrého rybárika riečného (*Alcedo atthis*). Ako významné hniezdne teritórium ohrozených druhov vtákov bola Veľká Fatra zaradená nielen medzi 32 významných vtáčích území Európy na Slovensku, ale bola aj navrhnutá medzi chránené vtáčie územia v rámci Európskeho spoločenstva.

Zistených tu bolo 7 druhov plazov, z ktorých môžeme stretnúť nielen bežnejšiu jaštericu živorodú (*Lacerta vivipara*), slepúcha lámavého (*Anguis fragilis*) či vretenicu severnú (*Vipera berus*), ale aj vzácnejšiu jaštericu múrovú (*Podarcis muralis*) alebo užovku hladkú (*Coronella austriaca*).

Mokrade a pramene Veľkej Fatry sú mimoriadne významnými stanovišťami všeobecne ohrozených obojživelníkov, najmä salamandry škvrnitej (*Salamandra salamandra*), mloka karpatského (*Triturus montandoni*), mloka horského (*Triturus alpestris*), kunky žltobruchej

(*Bombina variegata*), v podhorí i mloka bodkovaného (*Triturus vulgaris*), ropúch (*Bufo bufo*, *Bufo viridis*) a rosničky zelenej (*Hyla arborea*).

Potoky Veľkej Fatry a Turčianskej kotliny sú typickými pstruhovými a lipňovými tokmi s najvýznamnejšími druhmi rýb hlaváčka podunajská (*Hucho hucho*), pstruh potočný (*Salmo trutta* m. *fario*), lipeň tymiánový (*Thymallus thymallus*), hlaváč bielooplutvý (*Cottus gobio*) a hlaváč pásoplutvý (*Cottus poecilopus*).

Pestré biotopy pohoria poskytujú rozmanité podmienky aj pre rôzne skupiny bezstavovcov, medzi ktorými boli nájdené mnohé vzácne a ojedinelé druhy našej fauny. Z nich môžeme spomenúť mäkkýše (napr. *Argna bielzi*, *Chondrina tatrica*, *Truncatolina claustralis*), viaceré pavúky a kosce, mnohonôžky (*Tatrasoma carpaticum*, *Julus curvirostris*, *Polydesmus tatanus*), zaujímavý výskyt teplomilného druhu modlivka zelená (*Mantis religiosa*), motýle (*Depresaria hofmani*, *Catoptria osthelderi*, *Erebia pronoe*, *Papilio machaon*, *Iphiclidus podalirius*, *Parnassius apollo*, *Parnassius mnemosyne*), chrobáky (*Carabus obsoletus*, *Trechus pulchellus*, *Nebria rufescens*, *Gaurotes excellens*, *Rosalia alpina*) a v neposlednom rade pestré a bohaté spoločenstvá makrozoobentosu tokov.

Vymedzenie a opis biotopov druhov

Hniezdnymi biotopmi **sokola sťahovavého** sú oblasti v lesnom a horskom prostredí so skalnými svahmi a stenami s dostatkom dutín alebo lavíc pre umiestnenie hniezda (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva veľmi rôznorodé biotopy. Hniezdi od tropických oblastí po studené morské oblasti, v horúcich alebo studených púštnych oblastiach. Mimo hniezdného obdobia bol sokol sťahovavý registrovaný prakticky všade vo svete, napr. aj mimo súvislej pevniny na lodiach v Tichom oceáne (White et al. 2015). Na Slovensku sú hniezdnymi biotopmi druhu vysoké skalnaté útvary v lesnom prostredí obvykle vzdialené od frekventovaných ciest a ľudských sídiel neďaleko otvorenej krajiny. Potravné biotopy predstavujú územia v pestrej krajine s mozaikou lesov, vôd a poľnohospodárskej krajiny v nižších a stredných polohách (Karaska a Cichocki 2014). V CHVÚ Veľká Fatra hniezdi výlučne na skalách od nadmorskej výšky cca 600 do cca 1 240 m s výraznou koncentráciou hniezdiacich párov v oblasti Bralnej Fatry. Najmenšia vzdialenosť dvoch teritórií bola 2000 m a zaznamenaná v juhovýchodnej časti územia. Okrem vlastného územia CHVÚ tu lovia hniezdiace páry aj zo širšieho okolia. Potravu tvoria aj holuby vyskytujúce sa v urbanizovanom prostredí väčších miest (Banská Bystrica, Ružomberok, Turčianske Teplice). Podľa pozorovaní jedince v CHVÚ niekedy aj zimujú a z hniezdisk sa zvyčajne vytrácajú iba počas decembra až januára (JASÍK in litt.).

Hniezdnymi biotopmi **orla skalného** sú vyššie položené lesnaté oblasti v montánnom a subalpínskom pásme s príslušnými poliami a pasienkami v horských kotlinách (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva širokú škálu otvorených biotopov, zvyčajne mimo ľudských sídiel; napr. pohoria, kotliny a stepnú krajinu. Lokálne sa vyskytuje aj v okolí mokradí, preferuje nízku alebo redšiu vegetáciu pred husto zalesnenými územiami. Rozšírený je od púští po okraje tundry, od hladiny mora až po vysoké pohoria. Častý je aj v alpínskom pásme, najmä v lete. Na hniezdenie využíva nedostupné, málo urbanizované priestory, napr. skalné steny a stromy v starých redších lesných porastoch. Na odpočinok a nocľah využíva najmä suché stromy v blízkosti hniezda. V suchých oblastiach v Idaho (USA) preferuje orol skalný ako hniezdny biotop oblasti porastené palinou (*Artemisia*). V takomto biotope sa zdržujú vysoké počty zajaca kalifornského (*Lepus californicus*), hlavnej potravy orla skalného v tejto oblasti (Orta et al. 2015). Na Slovensku sú typickým prostredím druhu vysoké zalesnené skalnaté pohoria s rozsiahlymi lúkami, pasienkami a poliami ako loviskami v blízkosti. Vyhovujú mu aj väčšie lesné komplexy s extenzívne využívanou poľnohospodárskou krajinou bez skalného prostredia. Druh a typ lesa nie je až taký dôležitý, ale v prípade stromových hniezd vyžaduje aspoň menšie enklávy starých porastov s mohutnými stromami, najčastejšie jedľami (Karaska a Cichocki 2014). V CHVÚ Veľká Fatra ležia známe hniezdiská v nadmorskej výške

od 630 m do 950 m. Minimálna zaznamenaná vzdialenosť dvoch obsadených hniezd je 3 000 m. Na hniezdenie využívajú orly tak staré rozvolnené lesné porasty, ako aj skalné steny (hlavne Bralnej Fatre). Na stavbu hniezd preferujú jedľu, ale hniezda si budujú aj na smrekoch. Z pohľadu hodnotenia stavu sa za porasty vhodné pre hniezdenie druhu budú považovať porasty s vekom rovným alebo väčším ako 120 rokov a zastúpením jedle 1 a viac percent (k r. 2013 – 5630 ha). Loví v otvorenom priestore, najmä na rozľahlých extenzívne obhospodarovateľských lúčach a pasienkoch alebo plochách neúrodnej pôdy, spravidla vzdialených od osídlenia. Lovecké teritórium jedného páru orla skalného môže mať v závislosti od množstva potravinovej ponuky aj viac ako 100 km². Hlavnými loviskami orlov v CHVÚ Veľká Fatra sú extenzívne obhospodarovateľské lúky a pasienky tak v kotlinách (Turčianska, Liptovská), ako aj na svahoch pohoria. Na lov často využíva sekundárne hole, zarastajúce pasienky či otvorené plochy v lesoch (hlavne rúbaniská).

Hniezdnymi biotopmi **tetrova hoľniaka** sú otvorené priestranstvá s rozptýlenými stromami a krovinami, predovšetkým s brezou nad 600 m n.m. (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva variabilnú škálu biotopov, najmä prechodné oblasti medzi lesoch a otvoreným priestranstvom, napr. stepi, vresoviská, mokrade a rašeliniská. V severnej Európe preferuje opadavé alebo zmiešané lesy pred ihličnatými porastami, častejšie je v mladinách ako v starších hustejších porastoch. V južnejších pohoriach, napr. Alpách okupuje aj stredne husté lesy zložené zo smreka, jedle alebo smrekovca. Vo viacerých oblastiach výskytu preferuje brezové porasty (*Betula pubescens*, *B. verrucosa*). Optimálny hniezdny biotop pozostáva zvyčajne z vysokej diverzity bylinného podrastu (de Juana a Boesman 2013). *Na Slovensku je typickým hniezdnym prostredím tetrova hoľniaka* podmäčaná riedko zarastená krajina s rozptýlenou zeleňou (breza, borovica, smrek), často s rašeliniskami a dostatkom bobuľonosných kríkov, najmä čučoriedok a brusníc. Obýva tiež extenzívne využívané horské pasienky so zarastenými okrajmi. Vyskytuje sa ja na subalpínskych a alpínskych lúčach s kosodrevinou a rozptýlenými smrekmi nad hornou hranicou lesa (Karaska a Cichocki 2014). Biotop tetrova vo Veľkej Fatre tvoria sekundárne horské lúky (hole), nadväzujúce okraje lesov, výsadby kosodreviny, menšie lesíky uprostred holí, riedke smrekové lesy (pralesy alebo smrekom zarastajúce hole), spracované aj nespracované polomy v smrekových lesoch

Hniezdnymi biotopmi **hlucháňa hôrneho** sú staré prirodzené horské smrekové i zmiešané lesy. Biotopy sa vyznačujú nižšou zapojenosťou porastu, nie príliš hustým podrastom a pestrú druhovou skladbou vegetačného krytu s bobuľonosnými kríkmi (SOS/BirdLife 2013). V Európe a Ázii obýva najmä ihličnaté borovicové lesy, ďalej aj smrekové, jedľové porasty a zmiešané lesy. V niektorých častiach svojho areálu obýva aj izolované listnaté lesy, napr. pohorie Cantabria v severnom Španielsku a na juhu Uralu. Preferuje rozsiahle oblasti starých lesov, často s vlhkou pôdou a striedajúcimi sa mokradami, rašeliniskami, vresoviskami (*Vaccinium*, *Calluna*) a čistinami. V Nórsku uprednostňuje staré lesné porasty s výrazným podielom čučoriedok (*Vaccinium myrtillus*). Počas zimy sa vyskytuje aj menej zapojených lesoch (najmä v severných oblastiach), zatiaľ čo v lete (najmä počas hniezdenia) obýva hustejšie porasty s podielom bobuľonosných drevín (de Juana a Kirwan 2012). *Na Slovensku sú hniezdnym prostredím hlucháňa hôrneho* staré riedke zmiešané a ihličnaté lesy nad 800 - 900 m n.m. s podrastom čučoriedok. Obýva aj zarastajúce okraje horských holí a hornú hranicu lesa (Karaska a Cichocki 2014). Vo Veľkej Fatre bol kedysi najpočetnejší v jedľovo-bukovom stupni, tu však už veľká väčšina tokanísk zanikla. Na základe zhodnotenia vhodnosti biotopov pre hlucháňa metodikou indexu vhodnosti habitatu (STORCH 2002) v podstatnej časti CHVÚ (95% výmery) bolo vyhodnotených 86,25 km² (21,1%) ako vhodných a 322,5 km² nevhodných pre hlucháňa (MIKOLÁŠ in verb.). Na niekoľkých lokalitách žijú menšie lokálne populácie aj na smrekom zarastajúcich bývalých pasienkoch, ktoré svojou štruktúrou pripomínajú prirodzené lesy. Husté lesy alebo lesy s hustým podrastom vyšším ako 0,5 m hlucháňom nevyhovujú. V pravidelne obhospodarovateľských lesoch využívajú najmä porastové okraje a iné línie.

Hniezdnymi biotopmi **jariabka hôrneho** sú ihličnaté, zmiešané a listnaté lesy v stredných

a vo vyšších horských polohách (od 300–1850 m n.m.) s výskytom bobuľonosných krovín (Saniga 2002). Vo svete obýva najčastejšie zmiešané lesy, od nížin po horské oblasti (napr. v Alpách sa vyskytuje po 1600–1800 m n.m.). V Nórsku je druh viazaný na stredoveké zmiešané lesy s porastami smreka (*Picea abies*), borovice (*Pinus sylvestris*), brezy plstnatej (*Betula pubescens*), brezy previsnutej (*Betula pendula*) a na iné opadavé stromy (*Populus tremula*, *Alnus glutinosa*, *A. incana*, *Salix caprea*, *Sorbus aucuparia* a *Prunus padus*). V severo-východnej Číne uprednostňuje sekundárne porasty. Predpokladá sa, že druh sa nedokázal adaptovať na malé fragmenty vyspelých lesných porastov. Jariabok sa všeobecne vyhýba čistým ihličnatým porastom. Vyžaduje prítomnosť bohatého podrastu (do 2 m) a čistín, s porastami jelše, brezy, topoľa a liesky pozdĺž potokov, riek, v prechodných oblastiach (ekotóny) a na čistínach vzniknutým vďaka požiarom. Vyhýba sa otvoreným priestranstvám. V švajčiarskych Alpách preferuje lesy s vysokým podielom jelše s bohatou vertikálnou štruktúrou (s množstvom vysokých porastov jarabiny vtácej, s hustým podrastom a lesnými okrajmi) (de Juana a Kirwan 2013). Optimálny hniezdny biotop na Slovensku predstavujú stanovišťa prírodných lesov v štádiu rozpadu, ako aj mozaika sekundárnych lesných porastov, kde sa striedajú všetky vekové stupne. Vyhovujú mu najmä zmiešané porasty o pestrej štruktúre, kde sa striedajú staršie porasty s čistinami a mladinami. Preferuje ťažko prístupné husté porasty s extenzívnym lesným hospodárením (svahy hôr, údolia lesných potokov, vlhkejšie miesta na kalamitiskách a húštiny na styku so starými podrastami, zarastené pasienky). Lesy obýva až po ich hornú hranicu a okrajovo zasahuje až do kosodreviny. Optimálne sú preň najmä stredné a vyššie polohy a lesné porasty v štádiu rozpadu. Druh preferuje aj hraničné línie medzi porastami so zárastom pionierskych drevín (lieska, breza, jelša, baza) (Saniga 2002; Karaska a Cichocki 2014). Výskyt v CHVÚ Veľká Fatra: Listnaté, zmiešané a ihličnaté porasty od 500 - 1500 m n.m. Optimálny biotop predstavujú stanovišťa prírodných lesov v štádiu rozpadu z mozaikovitou štruktúrou zmladenia a starého porastu: (NPR Veľká Smrekovica, NPR Jánošíkova Kolkáreň, NPR Biela Skala, NPR Padva, NPR Suchý Vrch, NPR Čierny Kameň, Flochová), ako aj mozaika umelo rozpracovaných lesných porastov, kde sa striedajú všetky vekové stupne (Ľubochňianska, Jasenská, Belianska, Necpalská, Gaderská a Žarnovická dolina ako aj CHA Krasno). Druh preferuje hraničné línie medzi porastmi so zárastom pionierskych drevín (lieska, breza, jelša, baza).

Hniezdnymi biotopmi **kuvička vrabčieho** sú pohoria s prevahou ihličnatých lesov (najmä smrek, jedľa, menej borovica), pričom vysoké denzity dosahuje najmä v starých smrekových, jedľovo-bukových a jedľových porastoch (Pačenovský 2002). Vo svete obýva podobné biotopy. Preferuje ihličnaté a zmiešané lesy tajgového a montánneho typu, po hornú hranicu lesa. Všeobecne sa vyskytuje hlavne vo vnútri lesa zloženého z ihličnanov s prímiesou buka, topoľa, brezy a iných listnatých stromov. Vyžaduje prístup k čistinám, vresoviskám, lúkam alebo k lavínovým splazom (Holt et al. 1999). Na Slovensku obýva všetky typy lesov od menších len niekoľko desiatok ha veľkých hájov až po rozsiahle lesné komplexy. Preferuje predovšetkým rôznoveké porasty vysokej diverzity nad 50 rokov s dostatkom dutín (najmä po dŕatľoch), ktoré využíva na hniezdenie a niekedy aj na ukrývanie potravy. Dôležité sú niektoré štruktúrne komponenty habitatu, ako napr. otvorené plochy (lúky, svetliny), výskyt hustých ihličnatých mladín a košatých smrekov či jedlí (pre denný úkryt), ako aj prítomnosť vody v teritóriu. V mimohniezdnom období je pozorovaný aj na okrajoch intravilánov obcí a mimo les v brehových porastoch vodných tokov (Karaska a Cichocki 2014). Výskyt v CHVÚ Veľká Fatra: Najvyššia denzita bola zistená na strmých svahoch pod hrebeňmi, kde je les prerušovaný skalnými rebrami a lúčkami na rozhraní Blatnickej doliny a Skalnej (NPR Veľká Skalná), na sklaných hranách v NPR Tlstá, ale tiež v ochranných lesoch na hrebeni medzi Gaderskou a Necpalskou dolinou a medzi Necpalskou a Belianskou dolinou, v pralesovitých lesných komplexoch na Ostrom brde, Suchom vrchu, Čiernom kameni, Skalnej alpe, Malej a Veľkej Smrekovici. V hospodárskych lesoch v Belianskej doline a v Necpalskej doline bola zistená vysoká denzita na severných svahoch, kde boli súvislé lesné porasty prerušené lesnými cestami.

Hniezdnymi biotopmi **pôtika kapcavého** sú horské ihličnaté a zmiešané lesy. Vo svete obýva boreálne, subalpínske a zmiešané lesy (SOS/BirdLife 2013). V Európe hniezdi v horských borovicových (*Pinus*), borovicovo-smrekových (*Picea*) a brezových (*Betula*) lesoch, v starých porastoch s bukom (*Fagus*) a vo vyspelých ihličnatých lesoch. V severnej Amerike hniezdi v smrekových (*Picea mariana*, *P. glauca*), topoľových (*Populus*), brezových a jedľových (*Abies balsamea*) lesoch. Vyskytuje sa aj v starých topoľových a zmiešaných lesných porastoch, ďalej v subalpínskych lesoch s jedľou plsnatoplodou (*Abies lasiocarpa*) a smrekom engelmannovým (*Picea engelmanni*). Na jar sa druh presúva aj do otvorenejšej krajiny (orná pôda, rúbaniská, lesné okraje). Na týchto miestach sa počas topenia snehu vyskytujú vyššie denzity malých zemných cicavcov ako v lesoch (Holt et al. 1999). Hniezdný biotop druhu na Slovensku tvoria ihličnaté a zmiešané lesy, najmä smrekové, menej jedľovo-bukové na rovinách i v horách, obvykle vo väčších lesných komplexoch. Dôležitým faktorom pri hniezdení druhu je prítomnosť dutín v teritóriu, hniezdne dutiny sú často vytesané d'atľom čiernym v bukoch, jedliach, zriedkavejšie boroviciach a v smrekoch. Druh vzácnne obsadzuje aj vhodné hniezdne bunky (Karaska a Cichocki 2014). Výskyt v CHVÚ Veľká Fatra: Pre výskyt pôtika sú optimálne prírodné smrečiny v oblasti Smrekovice, Čierneho kameňa, Suchého vrchu a Ostrého brda. V Gaderskej a Blatnickej doline bol zisťovaný v prirodzených zmiešaných bukovo-smrekových porastoch v 5. stupni ochrany v polohách nad 1000 m n.m. V hospodárskych lesoch sa vyskytuje tiež v čistých smrečinách v inverzných polohách dolín (Blatnická dolina, Necpalská dolina a Belianska dolina). V dôsledku intenzívnej ťažby sa v posledných rokoch zhoršili podmienky na podstatnej časti CHVÚ, najmä v Ľubochianskej doline. Veľkosť populácie odhadujeme na 150 obsadených teritórií. Toto potenciálne množstvo hniezdi len v rokoch gradácie lesných hlodavcov, hlavne ryšavky žltohrdlej (*Apodemus flavicollis*) a hrdziaka lesného (*Clethrionomys glareolus*).

Hniezdnymi biotopmi **lelka lesného** sú riedke lesy, okraje hustejších krovinatých oblastí alebo stepné oblasti. Vyhýba sa lokalitám bez stromového alebo krovinného pokryvu, poľnohospodárskej krajine, vysokým polohám a tundre (Danko 2002). Vo svete obýva hlavne suchú otvorenú krajinu, napr. nížinné vresoviská s roztrúsenými stromami, lesy a kroviny (najmä paseky, čistiny a okraje lesov), rúbaniská a mladiny. Vyskytuje sa tiež v otvorenej kriedovej krajine (Anglicko), v okolí priemyselných skládok odpadu, v lesostepiach, na riedko porastených kamenitých stráňach, v dubových krovínach, na kamenitých a piesočnatých dunách, v polopúštiach a púštiach. Vyhýba sa oblastiam v urbárnej krajine, pohoriam, nížinám bez stromov, hustým interiérom lesov, vyspelým monokultúram a vysokým lúčnym porastom. Potravné biotopy zahŕňajú aj menej typické oblasti, napr. záhrady, poľnohospodársku pôdu, okolie trstinových porastov a mokradí (Cleere a Christie 2013). Na Slovensku hniezdi v rozvoľnených lesoch (najmä v borovicových porastoch) s výskytom rúbanísk, lesných okrajov a teplých strání s porastom krovísk a solitérnych stromov. Ďalej preferuje aj mozaikovitú lúky a pasienky s krovínami, často s výskytom borievky (Karaska a Cichocki 2014). Výskyt v CHVÚ Veľká Fatra: Okrajové časti CHVÚ Veľká Fatra v kontakte s bezlesím – rúbane, lúky a pasienky. Staršie rozvoľnené lesy, lesy s rúbaniskami, svetlé borovicové lesy v turčianskej časti CHVÚ, tiež stránne s porastom solitérnych a rozptýlených drevín, lesné okraje.

Hniezdnymi biotopmi **tesára čierneho** sú staré porasty listnatých, zmiešaných, ale aj ihličnatých lesov rozsiahlejšieho charakteru (Kropil 2002). Vo svete obýva všetky typy klimaxových lesných porastov, vrátane lesných okrajov, vyhýba sa však veľmi hustým lesom. V Škandinávii a na Sibíri uprednostňuje smrekovo-borovicové lesy s prímесou smrekovca, ďalej obýva aj brezové, topoľové a jelšové porasty. V Poľsku hniezdi vo všetkých typoch prírodných lesných porastov. V Japonsku obýva boreálne zmiešané alebo ihličnaté lesy do 1000 m n.m, zriedka sa vyskytuje v nížinách. Vyžaduje staré práchnivé stromy a pne pre vyhľadávanie potravy a vhodné stromy pre tesanie dutín. Mimo obdobia hniezdenia sa vyskytuje aj v otvorenej krajine, lesných čistinách a na okrajoch miest (Winkler a Christie 2002). Na Slovensku hniezdi od nížin po hornú hranicu lesa. Na nížinách druh preferuje lužné lesy (mäkký a tvrdý luh), v stredných polohách bukové porasty a vo vyšších polohách

horské zmiešané a smrekové lesy. Výskyt v CHVÚ Veľká Fatra: Hniezdi aj v lesných fragmentoch, ak sa v danom poraste vyskytuje dostatok drevín pre tesianie dutín a vyhľadávanie potravy (práchnivé pne, staré stromy) (Kropil 2002). Prednostne tu hniezdi v rozľahlejších starých lesoch, optimálne v zmiešaných alebo ihličnatých, ale aj v listnatých, a to nielen v súvislých, ale i vo fragmentovaných. Biotopový lesný generalista, náš najväčší primárny dutinohniezdič a kľúčový druh hniezdnej gildy väčších sekundárnych dutinohniezdičov (*Columba oenas*, *Aegolius funereus* a i.), ktorým vytvára hniezdne možnosti (hniezdnu sieť – MARTIN & EADIE 1999) a s ktorým preto treba uvažovať aj v definíciách stavu zachovania uvedených druhov.

Hniezdnymi biotopmi **dubníka trojprstého** sú staršie ihličnaté lesy s dostatkom mŕtvych alebo odumierajúcich stromov (najmä smrek) (Pačenovský 2002). Vo svete obýva klimaxové boreálne a horské zmiešané ihličnaté lesy. V severnej Európe sú typickým hniezdnymi biotopmi smrekovo-jedľové lesy. Vo východnej Európe obýva aj vlhkejšie časti prírodných lesov, vrátane porastov jaseňa a jelše (*Fraxinus-Alnus*) a dubovo-hrabové (*Quercus-Carpinus*) porasty. V sibírskej tajge hniezdi v smrekovcových lesoch (*Larix*). Populácie v nearktickej oblasti hniezdia v podobných biotopoch, so všeobecnou preferenciou smrekových lesov. V západnej časti areálu hniezdi v lesoch s jedľou alebo borovicou stočenou (*Pinus contorta*). V juho-západnej Kanade hniezdi v starých porastoch duglasky (*Pseudotsuga*). Častý je aj vo vlhkých oblastiach severo-východnej Ameriky. Všeobecne preferuje husté tienisté lesy s významným podielom mŕtveho dreva alebo starých stromov napadnutých drevokazným hmyzom, vrátane spálených lesov. Lokálne hojný aj v kalamitných oblastiach a v poškodených porastoch (emisie, drevokazný hmyz) (Winkler a Christie 2002a). Na Slovensku sa vyskytuje v lesných pásmach väčšiny pohorí v nadmorských výškach od 400–1800 m n.m (Pačenovský 2002). Ako typický tajgový druh je silne závislý na rozšírení ihličnatých stromov, najmä smreka a menej jedle. Z tohto dôvodu obýva všetky typy starších lesov, prirodzené i umelé, kde sa nachádza prevaha ihličnanov s dostatkom mŕtvych a odumierajúcich stromov. Nadmorská výška primárne nie je dôležitá, ale sekundárne ovplyvňuje podiel smreka v lesoch. Keďže jeho dominantnou potravou je podkôrny hmyz viazaný na smrek, je silne závislý od rozsahu poškodených stromov v porastoch. Je charakteristické, na vhodných miestach s dostatkom mŕtvych stromov sa vyskytuje bežne v zrovnateľnej denzite ako ďateľ veľký (Karaska a Cichocki 2014). Výskyt v CHVÚ Veľká Fatra: Staré horské ihličnaté a zmiešané lesy, strednoveké ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov od 650 m n.m. až po hornú hranicu lesa. Výskyt tohto druhu v CHVÚ Veľká Fatra kopíruje vhodné biotopy s prevahou smreka, ktoré tvoria cca 25 - 30% územia. Uprednostňuje staré porasty, ochranné lesy, zalesnené maloplošné chránené územia ako napr. NPR Tlstá, NPR Veľká Skalná, NPR Borišov, NPR Čierny kameň, NPR Madačov, NPR Suchý vrch, NPR Svrčník, pralesovité lesné formácie v NPR Padva, ale aj veľké lesné komplexy Malej Smrekovice a NPR Smrekovica, Ľubochnianskej doliny, Gaderskej doliny, Flochovej, Zvolena a ďalších. V Ľubochnianskej doline v súčasnosti dochádza k značnej fragmentácii biotopu v dôsledku intenzívnej ťažby, ktorá má pokračovať aj v nasledujúcich rokoch. Vzhľadom na štruktúru porastov v CHVÚ Veľká Fatra a šírenie lykožrúta v rámci Slovenska tu má dobré trofické a zatiaľ i topické podmienky. Kľúčové sú hrebeňové partie lesov a veľké lesné komplexy.

Hniezdnymi biotopmi **ďatľa bielochrbtého** sú bukové, jedľo-bukové, smrekovo-jedľovo-bukové a lokálne aj dubové lesy v nadmorských výškach od 330–1300 m n.m. Teritória sú predovšetkým v strmších svahoch s vyšším podielom mŕtveho dreva (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru. Preferuje vyspelé klimaxové, avšak rozvoľnené listnaté a zmiešané lesy s vysokým podielom mŕtveho dreva a padnutých kmeňov. Obýva najmä porasty staršie ako 80 rokov, umiestnené často v strmých svahoch alebo neďaleko vody. V prírodných lesoch východnej Európy hniezdi v bažinatých lesoch s jaseňom (*Fraxinus*), jelšou (*Alnus*), ďalej v lesných porastoch s dubom (*Quercus*) a hrabom (*Carpinus*). Príležitostne sa vyskytuje aj v ihličnatých lesoch. V strednej Európe a v

Pyrejenách je typický v rozvoľnenejších, svetlých zmiešaných lesoch (buk-dub, buk, jedľa, javor, smrek a pod.). Na Peloponézskom poloostrove je úzko viazaný na vyspelé horské lesy s dominantnou jedľou gréckou (*Abies cephalonica*). Na Sibíri hniezdi d'ateľ bielochrbtý v listnatých lesoch s brezou (*Betula*), ďalej v zmiešaných svetlých ihličnatých lesoch a pozdĺž záplavových oblastí s porastami vrb (*Salix*). Japonské populácie d'atla sú závislé na prírodných bukových lesoch (Winkler a Christie 2002). Na Slovensku je d'ateľ bielochrbtý typickým druhom starých listnatých a zmiešaných lesov v štádiu rozpadu s významným zastúpením buka. Zásadný význam má prítomnosť odumretých stromov, kde nachádza potravu a v ktorých si buduje aj hniezda (Karaska a Cichocki 2014). Výskyt v CHVÚ Veľká Fatra: V CHVÚ obýva zvlášť staré (suboptimálne aj stredne staré), súvislejšie a prírode bližšie bukové, jedľovo-bukové a smrekovo-jedľovo-bukové lesy s dostatkom (suboptimálne aspoň s prítomnosťou) veľkých dutinových i odumierajúcich a odumretých stromov. Biotopovo ide hlavne o kvetnaté, vápnomilné a horské kyslomilné bučiny, jedľobučiny a horské javorové bučiny. V jeseni a v zime ojedinele zaletí do horských lužných lesov (Kraľovany). Biotopový špecialista, hodnotený ako indikátor zachovalosti bukových a bukovo-jedľových porastov (DANKO et al. 2002).

Hniezdnymi biotopmi **muchárika malého** sú zachovalé vysoké listnaté lesy, predovšetkým bukové a bukovo-jedľové porasty (SOS/BirdLife 2013). Vo svete hniezdi v lesných oblastiach, hlavne v zmiešaných opadavých lesoch, predovšetkým v bukových, menej v dubových lesoch. Na severe areálu sa vyskytuje v smrekových porastoch. Preferuje rozvoľnené vysoké stromy, s dostatkom podrastu a otvorenými zónami v lesnom zápoji. Uprednostňuje holiny, paseky a oblasti v blízkosti vody. Počas mimohniezdného obdobia sa vyskytuje aj v hájoch, lesných monokultúrach, okrajoch, parkoch a záhradách s vysokými stromami. Počas ťahu bol registrovaný aj v kroví, na plantážach a v záhradách, často na vysokých stromoch, ale aj vo vysokom kroví v suchšej krajine a v saharských oázach (Taylor 2006). Na Slovensku patrí muchárik malý medzi druhy charakterizované ako indikátory zachovalosti prirodzených zmiešaných horských lesov. Obýva listnaté alebo zmiešané štruktúrne bohaté lesy vyššieho veku s dostatkom vhodných dutinových stromov. Preferuje najmä bukové lesy, ďalej hrabovo-bukové lesy, jedľo-bučiny a vyššie položené smrekovo-jedľovo-bukové porasty (Karaska a Cichocki 2014). Výskyt v CHVÚ Veľká Fatra: Zhruba na polovici územia, úplne vynecháva supramontánny a vyššie vegetačné stupne a rozsiahlejšie smrekové monokultúry. Hniezdný výskyt siaha až do nadmorských výšok 1100 – 1200 m n. m. v dobrej zhode s prirodzeným rozšírením bukových a jedľovo-bukových lesov (DANKO et al. 2002). V CHVÚ ide zvlášť o staršie, súvislejšie a prírode bližšie kvetnaté, vápnomilné i horské kyslomilné bučiny, jedľobučiny a horské javorové bučiny. Za ťahu aj lesné ekotony a podhorské i horské lužné lesy. Biotopový špecialista, hodnotený ako indikátor zachovalosti bukových a bukovo-jedľových porastov (DANKO et al. 2002).

Hniezdnymi biotopmi **muchárika bielokrkého** sú najmä listnaté, dubové a bukové lesy, menej zmiešané porasty, parky, staré sady s dostatkom dutín alebo búdok (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru. Uprednostňuje presvetlené lesy, lesné okraje, lužné lesy, otvorenú krajinu s roztrúsenými stromami, ako aj staré parky a aleje. Sekundárne sa vyskytuje aj v záhradách a sadoch. Vyžaduje staré stromy s dostatkom dutín, vysoko nad zemou. Preferuje opadavé listnaté lesy, vyskytuje sa v dubových, bukových, lipových a brezových lesoch. Na severe areálu je tiež v dubových a jaseňových lesoch s hustým podrastom liesky a hloha. V Rusku hniezdi tiež v hrabových lesoch, občas sa vyskytuje aj v borovicových porastoch. V porovnaní s muchárikom čiernohlavým (*Ficedula hypoleuca*) obsadzuje teplé, kontinentálnejšie prostredie. Na Slovensku hniezdi muchárik bielokrký v listnatých, menej zmiešaných lesoch s vyšším zastúpením listnatých stromov. Obýva staré pralesovité a prírode blízke porasty, napr. lužné lesy, bučiny, bukovo-jedľové a bukovo-smrekové porasty s dostatkom vhodných dutín na hniezdenie. Extrémne vysoké denzity dosahuje druh napr. v riedkych dubových lesoch so slabým podrastom a s dutinami (napr. pohorie Tríbeč). Hniezdi aj v prostredí mestských parkov a záhrad (napr. Zvolen)

(Krištín a Kropil 2002). Výskyt v CHVÚ Veľká Fatra: Hlavné hniezdne biotopy tu nachádza v listnatých a zmiešaných lesoch s výraznou dominanciou listnáčov, predovšetkým v starších, súvislejších a prírode bližších kvetnatých, kyslomilných i vápnomilných bučinách a jedľobučinách s dostatkom dutinových i odumierajúcich a odumretých stromov. Väčšia časť územia s výnimkou supramontánneho a vyšších vegetačných stupňov a rozsiahlejších smrekových monokultúr nižšie. V tých polohách je bežný až hojný s početnosťou priamo úmernou najmä podielu listnáčov a nepriamo nadmorskej výške a intenzite obhospodarovania (DANKO et al. 2002). V suboptimálnych biotopoch CHVÚ vychádzajú hustoty ca 1 – 10 HP.km⁻² (SANIGA 1993).

Hniezdnymi biotopmi **výra skalného** sú oblasti s dostatkom skalných útvarov (kameňolomy, skaly, skalné bralá) v blízkosti otvorenej poľnohospodárskej krajiny (Danko a Karaska 2002). Vo svete preferuje oblasti s riedkym osídlením človeka, kde sa vyskytuje najmä v neprístupnom teréne. Hniezdi v skalnatej krajine s útesmi a roklinami, v okolí jaskýň, v lesných fragmentoch, v oblastiach s roztrúsenými stromami a v hájoch, všeobecne na nerušených miestach, mimo ľudských sídel. Obýva tiež rozvoľnené lesy, ale aj tajgu a ostatné typy lesných porastov. Ďalej aj lesostepi, riečne údolia s roklinami a zarastenými lomami, tiež poľnohospodársku krajinu so skalnatým prostredím a útesmi. Potravné biotopy zahŕňajú oblasti v otvorenej krajine alebo v riedko zalesnenom teréne; napr. inundačné územia, poľnohospodárska krajina, pasienky, malé obrábané polia. Hniezdnym prostredím výra skalného na Slovensku sú oblasti s dostatkom kameňolomov a skál. Okrem neprístupných skalných útvarov preferuje druh aj hniezdenie na zemi, napr. medzi balvanmi v lesnom poraste, v koreňových vývratoch, v strmých svahoch, niekedy aj na strmých kamenito-hlinitých zalesnených brehoch vôd (rieka Orava pri Tvrdošíne). Raritou je aj hniezdenie na opustenom železničnom moste v rovinatej krajine (Karaska a Cichocki 2014). Od počiatku 90. rokov minulého storočia sa začal výr skalný šíriť aj do nížinných lužných lesov hraničného pásma v okolí toku rieky Moravy, kde hniezdi v stromových hniezdach (napr. v dravčích a bocianích hniezdach a kolóniách volaviek) (Zuna-Kratky 2003). Na strane Slovenska boli stromové hniezda registrované napr. v porastoch lužného lesa (západné Slovensko), ďalej v nížinných dubovo-hrabových porastoch (háj susediaci s poliami a lúkami, na okraji rúbane, okres Prievidza) (Šotnár 2007) alebo v brehových porastoch topoľa sivého v nížinnej otvorenej krajine (východné Slovensko) (Pačenovský et al. 2012). V CHVÚ sa vyskytuje výr skalný do nadmorskej výšky približne 700 m. n. m. Uzavretým lesom a vyšším polohám sa vyhýba. Hniezdne biotopy predstavujú skalné útvary, strmé skalnaté stráne so starými lesmi. Vždy sa v blízkosti nachádza otvorená krajina pre lov.

Hniezdnymi biotopmi **sovy dlhochvostej** sú predovšetkým zmiešané a listnaté pralesovité porasty. V blízkosti hniezdisk sa nachádzajú otvorené plochy (napr. lúky, čistiny), kde loví (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva boreálne a zmiešané lesy s priľahlými močiami, čistinami a malými plochami. Často sa vyskytuje aj v blízkosti ľudských obydľí a v okolí pasienkov. Na južnej hranici svojho areálu (stredná Európa) je druh v horských oblastiach viazaný na listnaté lesy, najmä bučiny (*Fagus sylvatica*). Potravné biotopy zahŕňajú okraje lesov, skupinky stromov, v zime je druh častý aj v otvorenej krajine, vrátane parkov a príležitostne aj v okolí dedín (Holt et al. 2015). Na Slovensku obýva sova dlhochvostá listnaté a zmiešané lesy stredných a vyšších polôh, avšak šíri sa aj do nižších polôh. Hniezdi aj v čistých smrečinách. Na viacerých miestach Slovenska je limitujúcim faktorom nedostatok hniezdných možností (dutiny). Preto v mnohých oblastiach páry obsadzujú aj búdky ako jednu z mála príležitostí v hospodárskych lesoch (SOS/BirdLife 2013).

Hniezdnymi biotopmi **bociana čierneho** sú lesy všetkých typov, prirodzené aj umelé. Podmienkou je prítomnosť aspoň malého množstva starých stromov s vhodným habitatom pre umiestnenie hniezda (Karaska 2002). Vo svete obýva nerušené oblasti lesných porastov v blízkosti potokov, mokradí, vodných plôch a brehov riek, kde hľadá potravu. Vyhýba sa veľkým vodným plochám a súvislým lesným porastom. Hniezdi mimo intravilánov obcí a miest. Vtáky v subsaharskej Afrike a na Iberskom poloostrove preferujú skalnaté biotopy

s riečnymi korytami. Na Iberskom poloostrove sú významnými biotopmi napájadlá dobytká, ktoré sú umiestnené ďalej od ciest, s veľkou vodnou hladinou, hlbšou vodou a s vysokou diverzitou vodných živočíchov. Zimujúce a migrujúce vtáky sa vyskytujú aj na mokradiach v otvorenej krajine a na ryžových poliach (Elliott et al. 2014). Na Slovensku hniezdi na celom území od 100 m n.m vo Východoslovenskej nížine po 1000 m n.m v Oravských Beskydách a Tatrách. Preferuje najmä enklávy starých porastov obvykle vo väčších lesných komplexoch (Karaska 2002). Hniezdo je umiestnené najčastejšie na starých stromoch, zvyčajne na spodných vetvách ďalej od kmeňa (listnaté stromy) alebo na bočných vetvách tesne pri kmeni (ihličnaté stromy) (Hudec et al 1994). Okrem hniezd na starých stromoch boli hniezda zistené aj v páse topoľov v poľnohospodárskej krajine (Rác in litt, Podunajská rovina), na skalách v lesnom prostredí (napr. Nízke Tatry, Muráňska planina, Malá Fatra) a na poľovníckych posedoch (Karaska ex Karaska 2002; Štollmann ex Karaska 2002, Podbeskydská vrchovina). V CHVÚ obľubuje hlboké a tiché časti lesov (napr. závery dolín alebo laterálne úzke vetvy väčších dolín) s výskytom starých drevín alebo enklávy starých lesných porastov s vhodným tvarom koruny pre umiestnenie hniezda.

Hniezdnymi biotopmi **včelára lesného** sú hlavne teplejšie oblasti listnatých lesov (hrabiny, dubiny, bučiny) v susedstve s lúkami a pasienkami so zastúpením rozptýlenej zelene, kde je dostatok jeho potravy - blanokrídleho hmyzu (Karaska a Danko 2002). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru, preferuje najmä listnaté lesy, avšak vyskytuje sa aj v zmiešaných porastoch. V niektorých oblastiach svojho areálu hniezdi aj v ihličnatých lesoch (napr. Škandinávia, Veľká Británia). Obsadzuje aj rôzne biotopy v otvorenej alebo zalesnenej krajine, vrátane vresovísk a oblastí v poľnohospodárskej krajine. Predpokladá sa, že na hniezdenie vyžaduje nerušené miesta. V Afrike zimuje v sekundárnych lesných porastoch a iných husto zalesnených oblastiach (Orta et al. 2013). Hniezdnym prostredím na Slovensku sú lesy od luhov pri Latorici, Dunaji a Morave až po zmiešané a ihličnaté lesy centrálnej časti Západných Karpát. Obýva všetky lesnaté oblasti s priľahlou mozaikovou krajinou do približne 900–1000 m n.m. Vzhľadom na potravnú špecializáciu na blanokrídly hmyz mu najviac vyhovujú teplejšie a suchšie južné svahy. Optimálnym prostredím sú lesnaté nízke až stredne vysoké oblasti Karpát na okraji nížin. Preferuje viacetážové zmiešané porasty. Neobýva bezlesé oblasti a zriedkavý je aj v územiach s intenzívnou poľnohospodárskou výrobou s prevahou ornej pôdy (Karaska a Danko 2002, Karaska a Cichocki 2014). V CHVÚ sú to staršie súvislé lesy nadväzujúce na lúky a pasienky s dostatkem blanokrídleho hmyzu.

Hniezdnymi biotopmi **žlny sivej** sú staré listnaté, zmiešané, menej ihličnaté lesy s dostupnými trávnatými biotopmi, kde vyhľadáva kolónie mravcov (SOS/BirdLife 2013). V Európe a Ázii preferuje druh rozvoľnenejšie lesné porasty v otvorenej krajine, napr. lužné lesy, parky, záhrady a sady. Spravidla sa vyskytuje v listnatých lesoch, avšak lokálne obýva aj borovicovo-dubové lesy (*Pinus-Quercus*), alebo rozvoľnené horské ihličnaté lesy so smrekovcom (*Larix*). V Európe sa hniezdi biotopy čiastočne prekrývajú s biotopmi žlny zelenej (*Picus viridis*), avšak žlna sivá preferuje viac lesný interiér. Vyhýba sa čistým ihličnatým porastom tajgového charakteru (napr. v strednej Sibíri), naopak, preferuje viac listnaté lesy. Na Slovensku druh obýva listnaté lesy, napr. bučiny, lužné lesy a staré brehové porasty pozdĺž vodných tokov, cintoríny, stromoradia, parky v intravilánoch obcí a miest, ale aj skupiny stromov a solitéry v otvorenej krajine (Karaska a Cichocki 2014). V rámci CHVÚ žlna sivá hniezdi v listnatých a zmiešaných lesoch s dominanciou listnáčov (spravidla buk), zvlášť v starých (> 80 rokov) a štruktúrne rozmanitých (optimum) porastoch. Tiež sa vyskytuje v lesných okrajoch, brehových porastoch a priľahlých travinných biotopoch (najmä tradičné pasienky so starými drevinami) bohatých na mraveniská.

Hniezdnymi biotopmi **žltouchvosta hôrneho** sú staré riedke lesné porasty, intravilány obcí a miest s vysokou stromovou vegetáciou; napr. záhrady, parky, sady a cintoríny (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva biotopy podobného charakteru. Preferuje riedke presvetlené lesy, vrátane starých parkov a parkových záhrad, lesných čistín a ich okrajov, s nízkym krovinným a bylinným podrastom. V severnej Európe obýva subarktické horské

brezové porasty a borovicové lesy. V strednej a južnej Európe hniezdi v listnatých lesoch, avšak obýva aj prechodné biotopy, akými sú vresoviská, oblasti s roztrúsenými staršími stromami a hlavovými vrúbami pozdĺž potokov a priekop. Ďalej sa vyskytuje aj v otvorenej kopcovitej krajine so starými kamennými múrmi a budovami. V Rusku preferuje všeobecne listnaté a zmiešané lesy, menej borovicové porasty. V severnej Afrike hniezdi v starých dubových porastoch a ihličnatých lesoch. Zimuje v semi-aridných oblastiach, najmä v krovitých stepiach, riedkej suchej stromovej vegetácii, v akáciových porastoch pozdĺž riek a v záhradách (Collar a Christie 2013). Na Slovensku obýva žltouchvost hôrny vysokú stromovú zeleň v obciach a mestách, parky, cintoríny, ale aj samoty so solitérmi, kalamitiská s jednotlivými stromami, rôzne staré riedke lesy, ako sú rašeliniskové borové lesy Oravskej kotliny, či staré smrečiny na hornej hranici lesa, hájovne a samoty na lesných čistinách (Karaska a Cichocki 2014). Vo vyšších pohoriach obsadzuje najmä hrebeňové partie pohorí s polámanými a vyschnutými listnatými stromami. Najvyššie hustoty dosahuje v presvetlených porastoch, kde podrast chýba alebo je len minimálny. V nižších polohách takéto podmienky spĺňajú napr. lužné lesy, optimálne so zachovalým vodným režimom, ktorý bráni rastu vysokej vegetácie, ďalej dubové prírodné lesy bez podrastu (napr. pohorie Tríbeč) a rozvoľnené borovicové lesy s prímiesou duba alebo agátu v Záhorskej nížine (napr. vojenské priestory) (Kropil 2002). V CHVÚ su to staršie rozložené porasty, v hrebeňových partiách v starších bučinách a v intravilánoch niektorých obcí susediacich s lesom.

Hniezdnyimi biotopmi **muchára sivého** sú listnaté a parkové porasty, osobitne ich okraje, aleje, záhrady a sady (SOS/BirdLife 2013). Vo svete obýva všetky typy riedkych lesných porastov alebo zalesnené oblasti s vyvýšenými miestami (konáre), ktoré poskytujú výhľad. Hniezdne biotopy zahŕňajú rôzne typy rozvoľnených presvetlených porastov, od starších stromov po mladiny až kroviny. Dobré sa prispôbil aj urbanizovanej krajine, kde obsadzuje záhrady, parky, sady a iné človekom vytvorené prostredie. Obýva listnaté ako aj ihličnaté porasty, vyskytuje sa tiež v lesných okrajoch, čistinách, spálených porastoch, brehových porastoch pozdĺž potokov, riek a v okolí stojatých vôd. V afrických zimoviskách sa vyskytuje v podobných biotopoch, napr. v opadavých alebo vždyzelených listnatých lesoch, vrátane porastov miombo, mapane a akáciových saván. Rovnako je častý aj v sekundárnych biotopoch, akými sú zarastajúce pasienky, plantáže, sady, záhrady, parky a trnité kroviny (Taylor 2006). Na Slovensku hniezdi muchár sivý vo všetkých typoch lesov, s preferenciou redších listnatých, prípadne zmiešaných porastov. Obýva aj parkovitou krajinu so starými stromami a s dutinami, napr. brehové porasty a vysoká zeleň v intravilánoch (cintoríny, parky). Vyhýba sa nelesnej krajine a horským polohám nad hornou hranicou lesa. Vzácný je v horských smrečinách (Karaska a Cichocki 2014). Hniezdne biotopy muchára sivého v CHVÚ sú vo vyhovujúcich habitatoch po celom území pohoria v lesoch, fragmentoch, líniových porastoch aj v intravilánoch, výskyt je viazaný na staršie listnaté lesy, sady a pod. Vystupuje až na hlavný hrebeň.

1.6.2. Stručný popis predmetu ochrany

Predmetom ochrany Chráneného vtáčieho územia Veľká Fatra je zachovanie biotopov druhov vtákov európskeho významu a zabezpečenie ich prežitia a rozmnožovania druhov vtákov európskeho významu sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*), dubníka trojprstého (*Picoides tridactylus*), výra skalného (*Bubo bubo*), sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*), bociana čierneho (*Ciconia nigra*), včelára lesného (*Pernis apivorus*), žlny sivej (*Picus canus*), žltouchvosta hôrneho (*Phoenicurus phoenicurus*), muchára sivého (*Muscicapa striata*), orla skalného (*Aquila chrysaetos*), tetraova hoľniaka (*Tetrao tetrix*), hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*), pôtika kapcavého (*Aegolius funereus*), kuvička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*), tesára čierneho (*Dryocopus martius*), d'atl'a bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*), muchárika bieločrkého (*Ficedula albicollis*) a muchárika malého (*Ficedula parva*).

Veľká Fatra patrí pre viaceré z týchto predmetov ochrany medzi najvýznamnejšie hniezdiská na Slovensku. Obzvlášť významná je pre hniezdenie pôtika kapcavého, kúvička vrabčieho, ktorých tu hniezdi najvyšší počet na Slovensku.

1.6.3. Hodnotenie stavu predmetu ochrany, stanovenie priorít ochrany

Pri zhodnotení stavu predmetu ochrany sa vychádzalo z hodnotenia priaznivého stavu druhov, ktoré sú predmetmi ochrany v jednotlivých CHVÚ na základe dát z monitoringu z rokov 2010-2012. Pre potreby hodnotenia stavu druhu je potrebné zohľadniť nielen stav populácie, ale aj biotopov a ohrození, preto sa pri hodnotení kritériá populácie, biotopov a ohrození uvádzajú v programe starostlivosti v celom rozsahu. Pre zhodnotenie napĺňania programu starostlivosti bude potrebné merať zmeny stavu druhov tými istými kritériami ako bol hodnotený ich stav v roku 2010-2012. Len takéto meranie stavu zabezpečí porovnateľné vyhodnotenie stavu pri neskoršom hodnotení. Z tohto dôvodu je nižšie uvedená pre každý predmet ochrany celá tabuľka hodnotenia priaznivého stavu v kapitole 1.6.3.1.

Stručné, súhrnné, celkové zhodnotenie stavu predmetov ochrany je uvedené v kapitole 1.6.3.2. a stanovenie cieľových stavov druhov je uvedené v kapitole 1.6.3.3. a osobitných záujmov u dotknutých druhov v kapitole 1.6.3.4.

1.6.3.1. Súčasný stav druhu

1.6.3.1.1. *Definovanie priaznivého stavu sokola sťahovavého (Falco peregrinus) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra*

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu

Celkový areál: Kozmopolitný druh s 19 poddruhmi, z ktorých 4 sa vyskytujú v Európe. Na Slovensku sa vyskytuje sokol sťahovavý eurosibírsky (*Falco peregrinus peregrinus* Tunstall 1771). Celková európska populácia sa odhaduje na 11 000 (<http://www.europeanraptors.org>) až 25 000 párov (ŠŤASTNÝ et al. 2006). Najpočetnejšie populácie sa vyskytujú v Turecku, Španielsku, Rusku, Francúzsku a Veľkej Británii (<http://www.birdlife.org>, <http://www.europeanraptors.org>). V populáciách severne od Stredomoria došlo v rokoch 1956 až 1965 v dôsledku používania organochlórových pesticídov ku kritickému poklesu početnosti (ŠŤASTNÝ et al. 2006). Z mnohých oblastí Európy úplne vymizol. V posledných 40-tich rokoch dochádza rôznou rýchlosťou k obnove pôvodnej populácie v jednotlivých krajinách. Na Slovensku je tento trend zjavný v posledných 20-tich rokoch (DANKO et al. 2002). V rámci celého areálu je hodnotený ako zraniteľný druh (<http://www.birdlife.org>). Názvoslovie druhu je uvedené podľa KOVALÍK et al. 2010.

Rozšírenie na Slovensku a CHVÚ Veľká Fatra: Pravdepodobne najvyššia početnosť tohto druhu na našom území bola zaznamenaná v rokoch 1930 až 1950 (HUDEC & ČERNÝ, 1977). Po roku 1950 nastal najskôr pozvoľný pokles, ktorý sa po roku 1960 urýchlil (FERIANC, 1977). V roku 1970 stav populácie dosiahol kriticky nízku úroveň (DANKO et al. 2002). V nasledujúcich rokoch nebol druh zaznamenaný na žiadnej zo známych hniezdných lokalít. Napriek tomu je však veľmi pravdepodobné, že nedošlo k úplnému prerušeniu kontinuity hniezdenia, pretože aj v období rokov 1970 až 1992 boli zriedkavo pozorované dultné jedince a vylietané juvenilné jedince v hniezdnom období (CHAVKO unpubl., DAROLOVÁ in verb.). Slovenská populácia vykazovala začiatkom 80-tych rokov 20. storočia výrazne negatívny populačný aj areálový trend, v druhej polovici 90-tych rokov došlo k zmene a miernemu nárastu (DANKO et al. 2002, <http://atlas.vtaky.sk>). Od roku 1993 bolo zaznamenané pravidelné hniezdenie na západnom Slovensku a postupne ďalšie páry obsadzovali hniezdne lokality v smere od západu na východ Slovenska. Trend vývoja populácie od roku 1993 možno charakterizovať ako vzostupný. Hniezdnú populáciu koncom 90-tych rokov na našom území tvorilo 20 až 24 párov, ktoré hniezdili približne rovnomerne v celej hornatej časti územia Slovenska (CHAVKO unpubl.). V druhej polovici 90-tych rokov bolo zaznamenané hniezdenie 12 párov a hniezdenie ďalších 5 párov bolo predpokladané (archív členov RPS). V súčasnosti sa odhaduje populácia na 200 – 240 hniezdiacich párov

(CHAVKO in verb.), čo predstavuje v porovnaní so stavom na prelome storočia výrazný nárast. Obdobie migrácie začína od septembra, a najmä juvenilné jedince našej populácie zaletujú prevažne juhozápadným smerom do štátov južnej Európy, Španielska, Portugalska, štátov bývalej Juhoslávie, Francúzska a Švajčiarska (HUDEC & ČERNÝ, 1977). Výskyt v období migrácie bol na celom našom území zaznamenaný viac menej rovnomerne. V Červenom (ekosozologickom) zoznam vtákov Slovenska je sokol sťahovavý zaradený do kategórie ohrozený druh EN (KRIŠTÍN et al. 2001).

Rozšírenie v CHVÚ Veľká Fatra: Vo Veľkej Fatre sa pravdepodobne druh bežne vyskytoval do polovice 60-tych rokov 20. storočia. Potom sa aj tu prejavil rýchly prepád v početnosti hniezdiacich párov. Posledné dokladované hniezdenie je známe z r. 1976 a 1977 v blízkosti kóty Skalka (1 232 m n. m.) ležiacej tesne za južným okrajom CHVÚ (JASÍK in litt.). Hniezdenie z Harmanca a dvoch párov z Krížnej (Majerova skala) udáva FERIANC (1977). Po období 20 rokov, kedy nebolo známe hniezdenie sokola sťahovavého v CHVÚ, zahniezdil pár v r. 1995v južnej časti tohto územia. Odvtedy sa počet hniezdiacich párov zvyšuje. V roku 2003 bola početnosť odhadovaná na 6 párov (ANONYUS, 2003), v r. 2004 na 3 až 9 párov (RYBANIČ et al. 2004). V súčasnosti (stav k r. 2013) je v CHVÚ známych 15 párov, ďalšie 3 hniezdia v blízkosti CHVÚ (MACEK in verb, JASÍK in litt.). Veľkosť hniezdnej populácie sa odhaduje na 20 – 25 párov (OCHRANA DRAVCOV SLOVENSKA 2010 – celé pohorie Veľká Fatra), resp. 18 – 20 párov (MACEK in verb.), vrátane párov hniezdiacich v tesnej blízkosti CHVÚ.

Hlavné biotopy výskytu na Slovensku a CHVÚ Veľká Fatra: Na Slovensku hniezdi predovšetkým v pohoriach od nadmorskej výšky 240 m (Burda, Malé Karpaty) až po najvyššie polohy Tatier (cca 1 780 m n.m.). Typický hniezdny biotop predstavuje horské lesné prostredie so skalnatými svahmi, stenami s dostatkom dutín alebo lavíc, vhodných pre umiestnenie znášky. Nie je výnimkou ak obsadí aj hniezda postavené krkavcom alebo umelé hniezda inštalované na skalných stenách (CHAVKO, unpubl.). Výnimočne hniezdi aj v opustených lomoch (napr. Javorie – SCHWARBACHER, JASÍK, BAČKOR in litt., Cerová vrchovina - CHAVKO in verb.). Podmienkou hniezdenia je vhodný skalný biotop. Prakticky na celom území, vrátane nížin, možno zastihnúť prevažne migrujúce, zimujúce jedince alebo jedince z blízkych pohorí. Veľmi zriedkavo môže zahniezdiť aj v nížine. Z nášho územia je známy iba jediný preukázaný prípad úspešného hniezdenia v roku 1995 na topoli v typickej agroecenóze juhozápadného Slovenska (VĎAČNÝ in verb.). Mimo nášho územia hniezdi sokol sťahovavý aj na budovách veľkomiest a v hniezdach na stromoch. V CHVÚ Veľká Fatra hniezdi výlučne na skalách od nadmorskej výšky cca 600 do cca 1 240 m s výraznou koncentráciou hniezdiacich párov v oblasti Bralnej Fatry. Najmenšia vzdialenosť dvoch teritórií bola 2000 m a zaznamenaná v juhovýchodnej časti územia. Okrem vlastného územia CHVÚ tu lovia hniezdiace páry aj zo širšieho okolia. Potravu tvoria aj holuby vyskytujúce sa v urbanizovanom prostredí väčších miest (Banská Bystrica, Ružomberok, Turčianske Teplice). Podľa pozorovaní jedince v CHVÚ niekedy aj zimujú a z hniezdisk sa zvyčajne vytrácajú iba počas decembra až januára (JASÍK in litt.).

Definovanie stavu *Falco peregrinus*

Základom hodnotenia stavu *Falco peregrinus* sú kritériá týkajúce sa populácie a to veľkosť populácie, produktivita, mortalita, veľkosť areálu, populačný trend a hniezdna úspešnosť. Na rozdiel od ďalších uvedených kritérií (napr. kritériá charakterizujúce biotop alebo ohrozenie) sú populačné kritériá pri tomto druhu jednoznačné, dobre zistiteľné, preukazné a už dlhšiu dobu sledované.

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
Populácia	1.1. Veľkosť populácie /populačná hustota	viac ako 25 hniezdných párov	10 – 25 hniezdných párov	menej ako 10 hniezdných párov
	1.2. Populačný trend	hniezdna populácia stúpla o viac ako 20 %	hniezdna populácia je stabilná alebo mierne osciluje $\pm 20\%$	hniezdna populácia klesla o viac ako 20 %
	1.3. Veľkosť areálu	druh sa vyskytuje na 75 až 100 % vhodných biotopov	druh sa vyskytuje na 25 až 75 % vhodných biotopov	druh sa vyskytuje na menej ako 25 % vhodných biotopov
	1.4. Areálový trend	druh obsadil viac menej celé CHVÚ alebo sa hniezdny areál zväčšil o viac ako 20 % za	hniezdny areál je stabilný alebo s miernym osciláciami $\pm 20\%$ za	hniezdny areál sa zmenšil o viac ako 20 %
	1.5. Hniezdna úspešnosť	hniezdna úspešnosť je $>2,0$ vyletených mláďat/ hniezdny pár	hniezdna úspešnosť je 1,5 – 2,0 vyletených mláďat/ hniezdny pár	hniezdna úspešnosť je $<1,5$ vyletených mláďat/ hniezdny pár
Biotop	2.1. Hniezdny biotop	Viac ako 90 % hniezdných lokalít je vhodných na hniezdenie druhu	50 – 90 % hniezdných lokalít je vhodných na hniezdenie druhu	Menej ako 50 % hniezdných lokalít je vhodných na hniezdenie druhu
	2.2. Potravná základňa	Lovné teritória hniezdiacich párov s druhovo pestrými ornitocenózami a s vysokou početnosťou kľúčových druhov potravy	Lovné teritória hniezdiacich párov s primeranou diverzitou a početnosťou kľúčových druhov koristi	Lovné teritória hniezdiacich párov s nízkou diverzitou a početnosťou kľúčových druhov potravy
	2.3. Kontaminácia potravného reťazca	V lovných teritóriách hniezdiacich párov sa neaplikujú žiadne látky kontaminujúce potravný reťazec sokola sťahovavého ovplyvňujúce jeho zdravotný stav a reprodukciu	V lovných teritóriách hniezdiacich párov sa výnimočne aplikujú látky kontaminujúce potravný reťazec sokola sťahovavého ovplyvňujúce jeho zdravotný stav a reprodukciu	V lovných teritóriách hniezdiacich párov sa bežne aplikujú látky kontaminujúce potravný reťazec sokola sťahovavého ovplyvňujúce jeho zdravotný stav a reprodukciu
	3.1. Priame prenasledovanie druhu	V hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ neboli zaznamenané žiadne zástrely, vykrádanie hniezd či vykladanie otrávených návnad určených na likvidáciu živočíchov	V hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ bol zaznamenaný 1 prípad /rok resp. zástrely, vykrádanie hniezd či vykladanie otrávených návnad určených na likvidáciu živočíchov len výnimočne	V hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ boli zaznamenané 2 a viac prípadov/rok resp. zástrely, vykrádanie hniezd či vykladanie otrávených návnad určených na likvidáciu živočíchov pravidelne
Ohrozenia				

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
	3.2. Vyrušovanie druhu	Na viac ako 90 % hniezdných lokalít v CHVÚ nedochádza k vyrušovaniu v miere ohrozujúcej inkubáciu a výchovu mláďat	Na 50 až 90 % hniezdných lokalít v CHVÚ nedochádza k vyrušovaniu v miere ohrozujúcej inkubáciu a výchovu mláďat	Na menej ako 50 % hniezdných lokalít v CHVÚ nedochádza k vyrušovaniu v miere ohrozujúcej inkubáciu a výchovu mláďat
	3.3. Antropogénne podmienené úhyny	V hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ sú konštrukcie 22 kV elektrických vedení ošetrené hrebeňovými zábranami na celom území. V území nie sú línie VVN, v CHVÚ a jeho okolí nájdených menej ako 1 uhynutý jedinec ročne	V hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ sú konštrukcie 22 kV elektrických vedení sú ošetrené hrebeňovými zábranami na ploche do 70 % územia. Línie VVN pretínajú menej ako 20 % územia, v CHVÚ a jeho okolí nájdených ako 1 – 2 uhynuté jedince ročne	V hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ sú konštrukcie 22 kV el. vedení sú ošetrené na ploche pod 20 % územia, línie VVN pretínajú viac ako 20 % územia, v CHVÚ a jeho okolí nájdených viac ako 2 uhynuté jedince ročne

Vyhodnotenie súčasného stavu (body):

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (stav x váha)
P	1.1 Veľkosť populácie/populačná hustota	2	3	6
	1.2 Populačný trend	2	3	6
	1.3 Veľkosť areálu	3	2	6
	1.4 Areálový trend	2	2	4
	1.5 Hniezdna úspešnosť	2	2	4
B	2.1 Hniezdny biotop	3	1	3
	2.2 Potravná základňa	3	1	3
	2.3 Kontaminácia potravného reťazca	3	1	3
O	3.1 Priame prenasledovanie druhu	2	1	2
	3.2 Vyrušovanie druhu	2	1	2
	3.3 Antropogénne podmienené úhyny	3	1	3
Dosiahnutá hodnota spolu:				42
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):				54

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
78%		

Zhodnotenie

Na základe aktuálneho stavu populácie, populačného a areálového trendu (za posledných 17 rokov s dôrazom na roky 2011-2013), obsadenosti územia, stavu hniezdných a potravných biotopov a prítomnosti a intenzity negatívnych vplyvov je druh hodnotený v priaznivom stave s hodnotou 78 % („stav dobrý“) s pozitívnym výhľadom do najbližšej budúcnosti. V území prevláda dlhodobý pozitívny trend vývoja populácie, ktorý súvisí s priaznivým populačným aj areálovým trendom druhu v európskom priestore. Zatiaľ nedošlo k obsadeniu všetkých historicky známych hniezdisk, príčina tohto stavu však nie je zrejmá. Naopak druh hniezdi na viacerých lokalitách, z ktorých nebol v minulosti udávaný.

1.6.3.1.2. *Definovanie priaznivého stavu orla skalného (Aquila chrysaetos) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra*

Rozšírenie, početnosť a charakteristika druhu:

Celkový areál: Orol skalný sa vyskytuje v 6 geografických rasách na všetkých kontinentoch severnej pologule, pričom v Palearktíde a Nearktíde obýva podobné biogeografické regióny. V rámci Palearktídy sa vyskytuje v 9 regiónoch, v rámci Nearktídy je výskyt sústredený v 7 regiónoch (WATSON, 1997). Vo svetovom meradle je výskyt druhu viazaný na viacero veľmi odlišných typov biotopov od vysokých pohorí cez tajgu až po púšte. V Európe sa orol skalný vyskytuje v 5 biogeografických regiónoch a to pohoria severozápadu, východobaltické nížiny, pohoria západného Stredomoria, alpské pohoria a pohoria Balkánu (WATSON, 1997). Početnosť európskej populácie je stabilná a odhaduje sa na 8 400 – 11 000 párov (http://atlas.vtaky.sk/atlasvtakov.php?id=druh&num=13_17). Najpočetnejšie hniezdiace populácie sú v rámci Európy evidované v Španielsku, Nórsku, Švédsku, Škótsku, Rusku, Švajčiarsku, Francúzsku a Rakúsku (WATSON, 1997). Celú Európu s výnimkou Pyrenejského polostrova obýva poddruh *Aquila chrysaetos chrysaetos*. Je tu hodnotený ako zraniteľný druh (<http://www.birdlife.org>). Názvoslovie druhu je uvedené podľa KOVALÍK et al. 2010.

Rozšírenie na Slovensku: Hniezdi v horských oblastiach spravidla od nadmorských výšok cca 800 m n. m. Jeho areál rozšírenia tvoria pohoria v severnej časti stredného a na severovýchode Slovenska. Hniezdi v orografických celkoch (podcelkoch): Bachureň, Belianske Tatry, Branisko, Bukovské vrchy, Čergov, Čierna hora, Ďumbierske Tatry, Chočské vrchy, Kozie chrbty, Kráľovohoľské Tatry, Kremnické vrchy, Laborecká vrchovina, Levočské vrchy, Ľubovnianska vrchovina, Malá Fatra, Muránska planina, Oravská Magura, Oravská vrchovina, Oravské Beskydy, Pieniny, Podbeskydská vrchovina, Poľana, Skorušinské vrchy, Slánske vrchy, Slovenský raj, Stolické vrchy, Spišská Magura, Starohorské vrchy, Strážovské vrchy, Štiavnické vrchy, Veľká Fatra, Veporské vrchy, Volovské vrchy, Vtáčnik, Vysoké Tatry, Západné Tatry a Žiar (stav k r. 2013). V súčasnosti je na Slovensku zaznamenaných okolo 120 párov (KORŇAN in verb.). Slovenská populácia je považovaná za stabilnú (DANKO et al. 2002, <http://atlas.vtaky.sk>). V Červenom (ekozozologickom) zozname vtákov Slovenska je zaradený do kategórie zraniteľný druh VU (KRIŠTÍN et al. 2001).

- **rozšírenie v CHVÚ Veľká Fatra:** Druh obýva celé územie CHVÚ s výraznejšou koncentráciou hniezdisk v jeho severnej časti, čo je zrejmé z priloženej mapy. V CHVÚ Veľká Fatra hniezdi 9 párov (stav k r. 2013). Hniezdna populácia orlov skalných vo Veľkej Fatre patrí k zdrojovej/jadrovej populácií a to tak počtom hniezdiacich párov, ako aj polohou k celkovému hniezdnému areálu druhu na Slovensku. Tu hniezdiace páry využívajú na lov

nielen samotné CHVÚ, ale vo veľkej miere aj okolitú krajinu. V tomto smere má výnimočné postavenie Turčianska kotlina, ktorá je súčasťou trofickej základne 5 párov hniezdiacich v CHVÚ. V okolí je evidovaných ďalších 6 párov, a to hlavne v CHVÚ Nízke Tatry a CHVÚ Chočské vrchy, ktorých okrsky môžu čiastočne zasahovať do CHVÚ Veľká Fatra.

Hlavné biotopy výskytu na Slovensku a CHVÚ Veľká Fatra: Obýva horské oblasti, pričom uprednostňuje priestory málo osídlené a málo pozmenené človekom. Hniezdne lokality tvoria spravidla ťažko dostupné terény v lesných komplexoch od nadmorskej výšky 800 m v blízkosti rozľahlejších otvorených priestorov. Na hniezdenie využíva skalné steny a stromy v starých lesných porastoch. Na odpočinok a nocľah využíva suché stromy v blízkosti hniezda. Evidované sú však aj výnimočné hniezdenia v podhorí v blízkosti ľudských sídel, v rozsiahlejších skupinách stromov v poľnohospodárskej krajine. V CHVÚ Veľká Fatra ležia známe hniezdiská v nadmorskej výške od 630 m do 950 m. Minimálna zaznamenaná vzdialenosť dvoch obsadených hniezd je 3 000 m. Na hniezdenie využívajú orly tak staré rozvoľnené lesné porasty, ako aj skalné steny (hlavne Bralnej Fatre). Na stavbu hniezd preferujú jedľu, ale hniezda si budujú aj na smrekoch. Z pohľadu hodnotenia stavu sa za porasty vhodné pre hniezdenie druhu budú považovať porasty s vekom rovným alebo väčším ako 120 rokov a zastúpením jedle 1 a viac percent (k r. 2013 – 5630 ha). Loví v otvorenom priestore, najmä na rozľahlých extenzívne obhospodarovovaných lúkach a pasienkoch alebo plochách neúrodnej pôdy, spravidla vzdialených od osídlenia. Lovecké teritórium jedného páru orla skalného môže mať v závislosti od množstva potravej ponuky aj viac ako 100 km². Hlavnými loviskami orlov v CHVÚ Veľká Fatra sú extenzívne obhospodarované lúky a pasienky tak v kotlinách (Turčianska, Liptovská), ako aj na svahoch pohoria. Na lov často využíva sekundárne hole, zarastajúce pasienky či otvorené plochy v lesoch (hlavne rúbaniská).

Definovanie stavu

Základom hodnotenia stavu orla skalného sú kritériá týkajúce sa populácie, a síce veľkosť populácie, produktivita, mortalita, veľkosť areálu, populačný trend a hniezdna úspešnosť. Na rozdiel od ďalších kritérií (napr. kritériá charakterizujúce biotop alebo ohrozenie) sú populačné kritériá pri tomto druhu jednoznačné, dobre zistiteľné, preukazné a už dlhšiu dobu sledované.

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie / populačná hustota	viac ako 10 hniezdných párov	5 - 10 hniezdných párov	menej ako 5 hniezdných párov
	1.2. Populačný trend	hniezdna populácia za 5 rokov stúpla o viac ako 20 %	hniezdna populácia je za 5 rokov stabilná alebo mierne osciluje ± 20 %	hniezdna populácia za 5 rokov klesla o viac ako 20%
	1.3. Veľkosť areálu	druh sa vyskytuje na 75 až 100 % územia CHVÚ	druh sa vyskytuje na 25 až 75 % územia CHVÚ	druh sa vyskytuje na menej ako 25 % územia CHVÚ
	1.4. Areálový trend	druh obsadil viac menej celé CHVÚ alebo hniezdny areál sa zväčšil o viac ako 20 %	hniezdny areál je stabilný alebo mierne osciluje ± 20 %	hniezdny areál sa zmenšil o viac ako 20 %
	1.5. Hniezdna úspešnosť	hniezdna úspešnosť je $>0,75$ vyleteného mláďaťa/ hniezdny pár	hniezdna úspešnosť je 0,50 až 0,75 vyleteného mláďaťa/ hniezdny pár	hniezdna úspešnosť je $< 0,50$ vyleteného mláďaťa/ hniezdny pár

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
biotop	2.1. Hniezdny biotop	- viac ako 90 % známych hniezdných lokalít na skalách je vhodných na hniezdenie druhu - lesné porasty vhodné pre hniezdenie zaberajú viac ako 25 % z výmery CHVÚ	- 50 - 90 % známych hniezdných lokalít na skalách je vhodných na hniezdenie druhu - lesné porasty vhodné pre hniezdenie zaberajú 10 - 25 % z výmery CHVÚ	- menej ako 50 % známych hniezdných lokalít na skalách je vhodných na hniezdenie druhu - lesné porasty vhodné pre hniezdenie zaberajú menej ako 10 % z výmery CHVÚ
	2.2. Potravná základňa	Lovné teritória hniezdiacich párov s druhovo pestrými zoocenózami a s vysokou početnosťou kľúčových druhov potravy	Lovné teritória hniezdiacich párov s primeranou diverzitou a početnosťou kľúčových druhov koristi	Lovné teritória hniezdiacich párov s nízkou diverzitou a početnosťou kľúčových druhov potravy
	2.3. Kontaminácia potravného reťazca	V lovných teritóriách hniezdiacich párov sa neaplikujú žiadne látky kontaminujúce potravný reťazec orla skalného ovplyvňujúce jeho zdravotný stav a reprodukciu	V lovných teritóriách hniezdiacich párov sa výnimočne aplikujú látky kontaminujúce potravný reťazec orla skalného ovplyvňujúce jeho zdravotný stav a reprodukciu	V lovných teritóriách hniezdiacich párov sa bežne aplikujú látky kontaminujúce potravný reťazec orla skalného ovplyvňujúce jeho zdravotný stav a reprodukciu
ohrozenia	3.1. Priame prenasledovanie druhu	V hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ neboli zaznamenané žiadne zastrely, vykrádanie hniezd či vykladanie otrávených návnad určených na likvidáciu živočíchov	V hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ bol zaznamenaný 1 prípad /rok resp. zastrely, vykrádanie hniezd či vykladanie otrávených návnad určených na likvidáciu živočíchov len výnimočne	V hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ boli zaznamenané 2 a viac prípadov/rok resp. zastrely, vykrádanie hniezd či vykladanie otrávených návnad určených na likvidáciu živočíchov pravidelne

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
	3.2. Vyrušovanie druhu	Na viac ako 90 % hniezdných lokalít v CHVÚ nedochádza k vyrušovaniu v miere ohrozujúcej inkubáciu a výchovu mláďat	Na 50 až 90 % hniezdných lokalít v CHVÚ nedochádza k vyrušovaniu v miere ohrozujúcej inkubáciu a výchovu mláďat	Na menej ako 50 % hniezdných lokalít v CHVÚ nedochádza k vyrušovaniu v miere ohrozujúcej inkubáciu a výchovu mláďat
	3.3. Antropogénne podmienené úhyny	- v hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ sú konštrukcie 22 kV elektrických vedení konštruované alebo usporiadané tak, že na nich nedochádza k úhynu vtákov a to na celom území, - v území nie sú línie VVN, - v CHVÚ a jeho okolí nájdených menej ako 0,5 uhynutého jedinca ročne	- v hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ sú konštrukcie 22 kV elektrických vedení konštruované alebo usporiadané tak, že na nich nedochádza k úhynu vtákov a to na 20 až 70 % z ich dĺžky - línie VVN pretínajú CHVÚ, - v CHVÚ a jeho okolí nájdených 0,5 až 1 _ uhynutý jedinec ročne	- v hniezdnom či lovnom areály párov hniezdiacich v CHVÚ sú konštrukcie 22 kV elektrických vedení konštruované alebo usporiadané tak, že na nich nedochádza k úhynu vtákov a to na menej ako 20 % z ich dĺžky - línie VVN pretínajú CHVÚ, - v CHVÚ a jeho okolí nájdených viac 1 uhynutý jedinec ročne

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (stav x váha)
P	veľkosť populácie/populačná hustota	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	3	2	6
	areálový trend	2	2	4
	hniezdna úspešnosť	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	1	2
	potravná základňa	3	1	3
	kontaminácia potravného reťazca	3	1	3
O	priame prenasledovanie druhu	2	1	2
	vyrušovanie druhu	2	1	2
	antropogénne podmienené úhyny	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				40
Maximálna možná hodnota ($\sum$ váh $\times$ 3):				54

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 74 %

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
	74 %	

Zhodnotenie

Na základe aktuálneho stavu populácie, populačného trendu (za posledných 20 rokov s dôrazom na roky 2011-2013), obsadenosti územia, stavu hniezdnych a potravných biotopov a prítomnosti a intenzity negatívnych vplyvov hodnotíme druh v priemerne priaznivom stave s hodnotou 74 % s mierne pozitívnym výhľadom na najbližšie roky. V území prevláda dlhodobý mierne pozitívny trend vývoja populácie, ktorý súvisí s priaznivým populačným aj areálovým trendom druhu na Slovensku. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že pokiaľ dôjde k zintenzívneniu viacerých faktorov negatívne ovplyvňujúcich populáciu (antropogénne podmienené úhyny, pytlactvo, vyrušovanie na hniezdiskách), hniezdne biotopy (najmä úbytok starých porastov s výskytom jedle) a loviská (znižovanie diverzity poľnohospodárskej krajiny, znižovanie početnosti koristi), môže dôjsť v strednodobom horizonte k zmene stavu na „nepriaznivý“.

1.6.3.1.3. *Definovanie priaznivého stavu tetra holniaka (Tetrao tetrix) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra*

Rozšírenie druhu:

- **celkový areál:** Druh má palearktický typ rozšírenia s ťažiskom výskytu v pásme boreálnych lesov. Areál siaha od Britských ostrovov na západe až po Ochotské more na východe. Mimo tohto priestoru žije vo väčších či menších areáloch na špecifických stanovištiach ako sú rašeliniská, vresoviská a horské lúky. Výskyt v Alpách a Karpatoch je označovaný za reliktný s odhadovanou početnosťou 43 tisíc kohútov. V Európe žijú najpočetnejšie populácie v Škandinávii, európskej časti Ruska, Bielorusku a v pobaltských štátoch, kde žije minimálne 1 milión jedincov (DANKO et al. 2002).

Od približne polovice 20. storočia nastal prudký pokles početnosti tetra v Európe s výnimkou Ruska, Nórska a Švédska, kde sú populácie stabilné alebo naopak na miernom vzostupe. Je to stály vták so značnou sezónnou pohyblivosťou v rámci jednotlivých lokalít. Európska populácia je stabilná, odhaduje sa na 7,5 až 9,6 milióny jedincov a je tu hodnotený ako zraniteľný druh (BirdLife International 2004 - <http://www.birdlife.org>). Názvoslovie druhu je uvedené podľa KOVALÍK et al. 2010.

- **rozšírenie na Slovensku:** V 20. storočí dosiahla populácia tetra podľa poľovníckych štatistík najvyššiu početnosť v r. 1975, a to 2 270 jedincov (ŠTASTNÝ et al. 1987). Nasledujúcich 40 rokov populácia neustále klesala až na úroveň 835 exemplárov v r. 2012 (www.forestportal.sk). Súbežne s poklesom populácie sa znižoval aj areál výskytu. V ostatných štyridsiatich rokoch sa územie, kde sa kedysi vyskytoval tetra holniak na Slovensku, zmenšilo. Výrazne ustúpil najmä z nižších polôh, kde v súčasnosti prežívajú už len malé zvyšky kedysi početných populácií (Liptovská a Oravská kotlina, Podbeskydská brázda) alebo tu už vyhynul úplne (Popradská kotlina, Horehronské poddolie, Oravská vrchovina, Podbeskydská vrchovina...). Hlavnou príčinou ústupu tetra z kotlinových a podhorských polôh bola zmena využívania poľnohospodárskej krajiny (meliorácie, odvodňovanie, zmena kultúr, likvidácia mimo lesnej zelene, sukcesia, chemizácia, zalesňovanie....). Špecifickým prípadom sú okolia vodných nádrží Orava a Liptovská Mara, kde tetra našli vhodné útočisko vo vysadených lesných pásoch v okolí nádrží. Po odrastení týchto porastov a zmenách okolitej poľnohospodárskej krajiny sa z lokalít stratili. V súčasnosti prežívajú populácie tetra hlavne na horských a vysokohorských lúkach vyšších pohorí od Pilska, cez Babiú horu, Malú Fatru, Veľkú Fatru, Skorušinské a Chočské

vrchy, Tatry, Spišskú Maguru až po Čergov a Levočské vrchy. Je možné, že ešte prežívajú malé populácie aj vo Volovských, Stolických a Veporských vrchoch. Tu žije najmä v pásmach od 800-900 do 1 100 m n. m. a od 1 300–1 400 do 1 500 m n. m.. Slovenská populácia vykazovala výrazne negatívny populačný a negatívny areálový trend (DANKO et al. 2002, <http://atlas.vtaky.sk>). V práci "Červený (ekozozologický) zoznam vtákov (Aves) Slovenska" (KRIŠTÍN et al. 2001) je tetrov holňiak zaradený do kategórie zraniteľný druh (VU) avifauny Slovenska.

- rozšírenie v CHVÚ Veľká Fatra: Vývoj populácie tetrova vo Veľkej Fatre kopíroval vývoj slovenskej populácie. Kedysi pomerne bežný druh sa stal v CHVÚ vzácnym. V porovnaní s 50. rokmi 20. storočia jeho početnosť poklesla. Je pravdepodobné, že to má viacero príčin (zmena využívania horských lúk – ukončenie či zníženie intenzity pastvy, zvýšenie predáčného tlaku, chemizácia, vyrušovanie...). Tetroy v CHVÚ obývajú niekoľko oblastí. Najvýchodnejšia zaberá horské lúky od Motyčkovej hole až po Končitú, kde sa početnosť pohybuje v rozmedzí 6 až 10 kohútov. Ťažisková oblasť pre výskyt tetrova vo Veľkej Fatre je, oblasť rozprestierajúca sa od masívu Krížnej po Tanečnicu. Ďalej na sever obýva oblasť Skalná Alpa – Smrekovica – Malá Smrekovica a oblasť Šiprúň – Vtáčnik – Chabzdová. Vyskytuje sa aj v oblasti Lysca. Výmera biotopu tetrova v CHVÚ bola odhadnutá na 4 630 ha. Podľa poľovníckej štatistiky bola v r. 1997 vykázaná početnosť tetrova v CHVÚ Veľká Fatra 117 jedincov, kým v roku 2012 už iba 68 jedincov. Podľa expertného odhadu tvorí súčasnú populáciu 50 - 70 kohútov. V prílohe sú mapy graficky znázorňujúce početnosť tetrova v jednotlivých poľovníčkových revíroch v CHVÚ Veľká Fatra v r. 1997 a v r. 2012. Oblasť trvalejšieho výskytu tetrova je znázornená na mape, ktorá tvorí prílohu dokumentu. Počas zimy vytvárajú zimné krdle zložené prevažne z kohútov, ktoré sa zdržujú na hornej hranici lesa v nižších porastoch ihličňanov, alebo v kosodrevine. V r. 2002 pozoroval autor krdel' tvorený 22 kohútmi odlietajúci z Majerovej skaly smerom do záveru doliny Rybô. Podľa mnohých autorov je viacero príčin poklesu početnosti tetrova, vo veľkej miere sa však zhodujú v tom, že za hlavnú príčinu označujú výraznú zmenu a úbytok vhodných biotopov. Ako ďalšie príčiny sú uvádzané znečistenie prostredia, extrémny počasie, vyrušovanie či zvýšený predáčny tlak. Predpokladá sa, že v CHVÚ patria k hlavným predátorom tetrova kuna lesná, liška a krkavec v menšej až nepatrnej miere aj ďalšie druhy (diviak, orol skalný, rys, výr, sojka, jazvec, jastrab...). Zvyšovanie početnosti týchto predátorov zvyšuje tlak na populáciu hlucháňa. Osobitne v prípadoch, keď zvyšovanie početnosti niektorého z nich priamo či nepriamo podporuje činnosť človeka. Evidentné je to v prípade zvyšovania početnosti diviaka v dôsledku prikrmovania a spôsobu jeho poľovníckeho obhospodarovania. Ďalším príkladom je eliminácia prirodzených vnútrodrohových regulátorov početnosti pri liške (vírus besnoty), či diviakovi (vírus klasického moru ošípaných). Príkladom nepriamo pôsobiacich faktorov môže byť niektorými autormi udávaný negatívny vplyv medveďa na populácie mravcov ako dôležitej súčasti potravy kuriatok alebo lov vlka ako významného predátora diviaka a čiastočne aj lišky.

Hlavné biotopy výskytu: Pôvodným životným prostredím druhu sú boreálne lesy Palearktídy. Na Slovensku tetroy obývajú v súčasnosti predovšetkým horské lúky, sekundárne hole alebo prirodzené subalpínske lúky s rozptýlenými stromami, s kosodrevinou a rozsiahlymi porastmi čučoriedok a brusníc. V týchto lokalitách využívajú aj susediace lesné porasty ak majú vhodných charakter. Primeraná pastva hospodárskych zvierat má pozitívny vplyv na kvalitu biotopu tetrova. V nedávnej minulosti obývali početné populácie aj nižšie položené mokré lúky, pasienky, rašeliniská a suché vresoviská porastené krovínami, borovicou, smrekom a brezou a napokon mladé, riedke ihličnaté a zmiešané lesíky s nízkym vzrastom stromov. Tieto plochy sú ohrozené sukcesiou, v minulosti aj melioráciami, odvodňovaním, aplikáciou chemických látok a zmenou kultúr. Vždy iba krátkodobu vhodným prostredím sú rúbaniská alebo polomy zarastené mladými drevinami bohaté na bobuľonosné rastliny. Rozsiahle ťažby prirodzených smrečín po roku 2004 vytvorili vhodné podmienky pre výskyt druhu predovšetkým vo Vysokých a Nízkych Tatrách. V zimnom období sa môžu vyskytnúť aj na miestach ďaleko od letných stanovišť. Populácie žijúce v kotlinách v zime často navštevujú polia s oziminami alebo strniská. Biotop tetrova vo Veľkej Fatre tvoria sekundárne horské lúky (hole), nadväzujúce okraje lesov, výsadby kosodreviny, menšie

lesíky uprostred holí, riedke smrekové lesy (pralesy alebo smrekom zarastajúce hole), spracované aj nespracované polomy v smrekových lesoch. Z hľadiska tetraťa možno ako vyhovujúci manažment hodnotiť :

- primeranú pastvu: sekundárne horské lúky (hole) a smrekom zarastajúce hole,
- ponechanie na samovývin: smrekové pralesy, lesíky na holiach, porasty kosodreviny.
- citlivé spracovanie väčších plôch po disturbanciách v pôvodných smrečinách (mimo pralesov a 5. stupňa ochrany).

Definovanie stavu

Základom hodnotenia stavu *Tetrao tetrix* sú kritériá týkajúce sa populácie a to veľkosť populácie, veľkosť populačných jednotiek, veľkosť areálu, populačný trend atď. Ďalšie kritériá sa týkajú habitatu a ohrozujúcich faktorov.

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C –nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/populačná hustota	v rámci CHVÚ viac ako 100 kohútov Populačná hustota viac ako 2 kohúty/km ² vhodného biotopu	v rámci CHVÚ 50 - 100 kohútov Populačná hustota (na väčších územiach) 1 až 2 kohúty/km ² vhodného biotopu	v rámci CHVÚ menej ako 50 kohútov Populačná hustota (na väčších územiach) menej ako 1 kohút/km ² vhodného biotopu
	1.2. Veľkosť lokálnych populačných jednotiek	v rámci CHVÚ viac ako 5 tokanísk s počtom 5 a viac tokajúcich kohútov	v rámci CHVÚ 3 až 5 tokanísk s počtom 5 a viac tokajúcich kohútov	v rámci CHVÚ menej ako 3 tokanísk s počtom 5 a viac tokajúcich kohútov
	1.3. Populačný trend	Nárast populácie v CHVÚ za 5 rokov o viac ako 20 %	Populácia je v období 5 rokov stabilná alebo s miernymi výkyvmi (± 20 %)	Pokles populácie za 5 rokov o viac ako 20%
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o viac ako 10 %	Areál je stabilný (±10 %)	Areál sa zmenšuje o viac ako 10 %
	1.5. Trend v okolitých územiach, predovšetkým CHVÚ Tatry a CHVÚ Nízke Tatry	V susedných územiach početnosť a areál rozšírenia stúpol o viac ako 20 %	V susedných územiach sú početnosť a areál rozšírenia stabilné	V susedných územiach početnosť a areál rozšírenia klesol o viac ako 20 %
biotop	2.1. Rozsah vhodného biotopu (rozmnožovací, hniezdny, pobyťový...)	Biotopy vhodné pre výskyt tetraťa zaberajú viac ako 6 000 ha	Biotopy vhodné pre výskyt tetraťa zaberajú 4 000 – 6 000 ha	Biotopy vhodné pre výskyt tetraťa zaberajú menej 4 000 ha
	2.2. Kvalita biotopu tetraťa v CHVÚ	Zastúpenie drevín (najmä jarabina, breza, kosodrevina) a bylín (najmä čučoriedka a brusnica) významných pre tetraťa stúpa	Zastúpenie drevín (najmä jarabina, breza, kosodrevina) a bylín (najmä čučoriedka a brusnica) významných pre tetraťa sa nemení	Zastúpenie drevín (najmä jarabina, breza, kosodrevina) a bylín (najmä čučoriedka a brusnica) významných pre tetraťa klesá

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
	2.3. Menežment biotopu tetra v CHVÚ	Viac ako 75 % biotopov tetra je vhodne obhospodarovaných	Od 50 do 75 % biotopov tetra je vhodne obhospodarovaných	Menej ako 50 % biotopov tetra je vhodne obhospodarovaných
ohrozenia	3.1. Priame vyrušovanie (lesohospodárske aktivity, poľovnícke a rekreačné aktivity) a lov druhu	Viac ako 75 % lokalít je v období toku a hniezdenia (15.3.-1.7.) bez negatívneho vplyvu, nelegálny lov nezaznamenaný	Od 50 do 75 % lokalít je v období toku a hniezdenia (15.3.-1.7.) bez negatívneho vplyvu, nelegálny lov nezaznamenaný alebo len výnimočne	Menej ako 50 % lokalít je v období toku a hniezdenia (15.3.-1.7.) bez negatívneho vplyvu, nelegálny lov
	3.2. Postup deštrukcie vhodných biotopov	Viac ako 90 % lokalít vhodných pre výskyt tetra ostalo do budúceho hodnotenia bez negatívnej zmeny	75 - 90 % lokalít vhodných pre výskyt tetra ostalo do budúceho hodnotenia bez negatívnej zmeny	Menej ako 75 % lokalít vhodných pre výskyt tetra ostalo do budúceho hodnotenia bez negatívnej zmeny
	3.3. Predačný tlak	Početnosť predátorov tetra je prirodzená podliehajúca iba vzájomným medzidruhovým vzťahom	Početnosť predátorov tetra je na úrovni prirodzenej početnosti udržiavaná prevažne ľudskou intervenciou (lovom predátorov tetra)	Početnosť predátorov tetra sa neprirodzene zvyšuje vplyvom ľudskej činnosti

Celkové vyhodnotenie stavu

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (stav x váha)
P	veľkosť populácie/populačná hustota	2	3	6
	veľkosť populačných jednotiek	1	3	3
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	2	4
	trend v okolitých územiach	2	2	4
B	rozsah vhodného biotopu	2	3	6
	kvalita biotopu tetra	2	2	4
	menežment biotopu tetra	1	3	3
O	priame vyrušovanie a lov druhu	1	1	1
	postup deštrukcie vhodných biotopov	3	1	3
	predačný tlak	1	2	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				42
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váž} \times 3$):				75

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	56 %	

Zhodnotenie

Na základe aktuálneho stavu populácie, populačného trendu (za posledných 50 rokov), stavu biotopov a ich perspektívy, stavu a perspektívy druhu v okolitých územiach, prítomnosti a intenzity negatívnych vplyvov hodnotíme druh v priemernom stave s hodnotou 56 % s neistým výhľadom. V území prevláda dlhodobý mierne negatívny trend vývoja populácie, ktorý zrejme súvisí s výrazne negatívnym populačným aj areálovým trendom druhu na Slovensku za posledné polstoročie. K hlavným príčinám poklesu tetra v CHVÚ Veľká Fatra patria: zníženie intenzity obhospodarovania horských a vysokohorských lúk, zvýšenie predačného tlaku a vyrušovanie. Naopak výsadby v rámci rekonštrukcie hornej hranice lesa, hlavne výsadby kosodreviny v kombináciách s inými drevinami zlepšili kvalitu biotopu tetra v území. Tieto plochy tetra intenzívne celoročne využíva. Je potrebné zdôrazniť, že pokiaľ dôjde k zintenzívneniu viacerých faktorov negatívne ovplyvňujúcich populáciu (zvýšenie predačného tlaku, pytlactvo, vyrušovanie) a biotopy tetra (zníženie rozsahu a kvalitu biotopu), môže dôjsť v krátkom čase k zmene stavu na „nepriaznivý“.

1.6.3.1.4. Definovanie priaznivého stavu hlucháňa hôrneho (Tetrao urogallus) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie druhu:

celkový areál: Druh s palearktickým typom rozšírenia obývajúcí pásma ihličnatých lesov od západnej Európy na východ po hornú Lenu a okolie Bajkalu, na juh po Kantábrijské pohoria a Pyreneje, Alpy, pohoria Balkánu a Karpaty. V Rusku sa vyskytuje približne po 52° s.š. a cez južný Ural až do okolia Bajkalu. Areál výskytu sa prekrýva viac-menej s areálom rozšírenia borovice lesnej (*Pinus silvestris*) a čučoriedky obyčajnej (*Vaccinium myrtillus*) (KLAUS et al. 1986). Viacerí autori potvrdzujú význam čučoriedky obyčajnej (*Vaccinium myrtillus*) pre existenciu hlucháňa (napr. STROCH 1993, 1995, KLAUS & BERGMANN 1994, SANIGA 1996b). V dôsledku ničenia biotopov a priameho prenasledovania sa európsky areál značne roztrieštil a izolované populácie postupne vymierajú. Populácia hlucháňa najmä v strednej a západnej Európe prudko ustupuje (STORCH 2001).

V rámci Európy je najpočetnejší v Škandinávii a Rusku. Európska populácia je stabilná, odhaduje sa na 2,28 až 3 milióny jedincov a je tu hodnotený ako zraniteľný druh (BirdLife International 2004 - <http://www.birdlife.org>). Názvoslovie druhu je uvedené podľa KOVALÍK et al. 2010.

- rozšírenie na Slovensku: V 20. storočí dosiahla populácia hlucháňa podľa poľovníckych štatistík najvyššiu početnosť v r. 1973, a to 3 736 jedincov (ŠTASTNÝ et al. 1987). Nasledujúcich 40 rokov populácia neustále klesala (r. 1980 – 2035, 1990 – 1871, 2000 – 1 612, 2010 – 1210 jedincov) až na úroveň 1 232 jedincov v r. 2012 (www.forestportal.sk). Súbežne s poklesom populácie sa zmenšoval aj areál výskytu. V ostatných štyridsiatich rokoch sa územie, kde sa kedysi vyskytoval hlucháň obyčajný na Slovensku, značne zmenšilo. V Javorníkoch, Považskom Inovci, Čergove, Levočských vrchoch, Strážovských vrchoch, Vtáčniku či Branisku už vyhynul, resp. tu prežívajú posledné jedince kedysi životaschopných populácií. Veľmi výrazne ustúpil aj v Kremnických a Starohorských vrchoch, Poľane, Kysuckých Beskydoch, Malej Fatre, Slovenskom raji či Veporských vrchoch. V

súčasnosti prežívajú ešte životaschopnejšie lokálne populácie v Belianskych, Vysokých, Západných a Nízkych Tatrách, vo Veľkej Fatre, na Muránskej planine, Stolických vrchoch, Oravských Beskydoch (Babia hora, Pilsko), Volovských vrchoch či Spišskej Magure. Za príčiny úbytku experti považujú najmä stratu vhodných biotopov, zvýšenie predačného tlaku či vyrušovanie. Najpočetnejšia nízkotatranská populácia stratila od r. 2004 minimálne tretinu vhodných biotopov v dôsledku ťažby dreva, chemických postrekov a fragmentácie biotopov. Slovenská populácia vykazovala výrazne negatívny populačný a negatívny areálový trend (DANKO et al. 2002, <http://atlas.vtaky.sk>). V práci "Červený (ekosozologický) zoznam vtákov (Aves) Slovenska" (KRIŠTÍN et al. 2001) je hlucháň hôrny zaradený do kategórie zraniteľný druh (VU) avifauny Slovenska.

- rozšírenie v CHVÚ Veľká Fatra: Vývoj populácie hlucháňa vo Veľkej Fatre kopíroval vývoj slovenskej populácie. Kedysi pomerne bežný druh sa stal v CHVÚ vzácnym. V porovnaní s 50. rokmi 20. storočia jeho početnosť výrazne poklesla. Zanikli mnohé známe tokaniská, a to najmä v nižších polohách, rovnako zanikli aj dlhodobé známe a početné tokaniská (napr. v Bystrickej doline – Panská koliba, Boboty, Válovy, v Žarnovickej doline, v Necpalskej doline – Balcierovo, Revúcky mlyn, Dolný Borišov). V súčasnosti (stav k r. 2013) registrujeme v CHVÚ iba niekoľko oblastí, kde žijú početnejšie lokálne populačné jednotky (priestor Smrekovica - Skalná Alpa - Jánošíková kolkáreň - Šiprúň či Krásny kopec Šariancová - Válovy). Podľa poľovníckej štatistiky bola v r. 1976 vykázaná početnosť hlucháňa v CHKO Veľká Fatra 300 jedincov, v r. 1978 218 jedincov (VESTENICKÝ & VOLOŠČUK 1986). Aj keď sa oba údaje vzťahujú na územie CHKO môžeme ich považovať za relevantné vzhľadom na výrazný prekryv území CHKO a CHVÚ a skutočnosť, že všetky významnejšie lokality hlucháňa ležia tak v bývalej CHKO ako aj CHVÚ. V roku 1997 bola vykázaná početnosť hlucháňa v CHVÚ Veľká Fatra na 147 jedincov, kým v roku 2012 až 155 jedincov. Podľa expertného odhadu tvorí súčasnú populáciu 40-60 kohútov. V prílohe sú mapy graficky znázorňujúce početnosť hlucháňa v jednotlivých poľovních revíroch v CHVÚ Veľká Fatra v r. 1997 a v r. 2012. Podľa mnohých autorov je viacero príčin poklesu početnosti hlucháňa, vo veľkej miere sa však zhodujú v tom, že za hlavnú príčinu označujú výrazný úbytok vhodných biotopov (prestarnutých porastov/porastov pralesovitého charakteru). Ako ďalšie príčiny sú uvádzané znečistenie prostredia, extrémny počasie, vyrušovanie či zvýšený predačný tlak. Predpokladá sa, že v CHVÚ patria k hlavným predátorom hlucháňa kuna lesná, líška, diviak, v menšej až nepatrnej miere aj ďalšie druhy (orol skalný, rys, krkavec, výr, sojka, jazvec...). Zvyšovanie početnosti týchto predátorov zvyšuje tlak na populáciu hlucháňa. Osobitne v prípadoch, keď zvyšovanie početnosti niektorého z nich priamo či nepriamo podporuje činnosť človeka. Evidentné je to v prípade zvyšovania početnosti diviaka v dôsledku prikrmovania a spôsobu jeho poľovníckeho obhospodarovania. Ďalším príkladom je eliminácia prirodzených vnútrodrohových regulátorov početnosti pri líške (vírus besnoty), či diviakovi (vírus klasického moru ošipaných). Príkladom nepriamo pôsobiacich faktorov môže byť niektorými autormi udávaný negatívny vplyv medveďa na populácie mravcov ako dôležitej súčasti potravy kuriatok alebo lov vlka ako významného predátora diviaka a čiastočne aj líšky.

Hlavné biotopy výskytu na Slovensku a CHVÚ Veľká Fatra: Hlucháň u nás obýva predovšetkým staré ihličnaté a zmiešané lesy od nadmorskej výšky 600 m až po hornú hranicu lesa (1 600 - 1700 m n. m.). Optimálny biotop predstavujú staré (80 - 250 rokov) prirodzené horské smrekové i zmiešané lesy (smrek, jedľa, buk, javor, jarabina) (SANIGA, 1996a, b, c). Vplyv na kvalitu biotopu má zapojenosť porastu (60-70 %), hustota stromov na jednotku plochy (menej ako 1000 stromov/ha), nie príliš hustý podrast, ako aj pestrá druhová skladba vegetačného krytu s bobuľovitými kríkmi (čučoriedka, malina) (KLAUS et al. 1986). Telemetrické údaje ukázali, že hlucháň počas roka využíva plochu 132 – 1207 ha, priemerne 550 ha (STORCH 1995a). Hlucháň je kvôli veľkým priestorovým nárokom veľmi citlivý na fragmentáciu lesa (STORCH 1997, KURKI et al. 2000). Iní autori uvádzajú, že limitujúcim faktorom pre dlhodobé prežívanie lokálnych populačných jednotiek hlucháňa obyčajného sú dostatočne veľké súvislé plochy vhodného biotopu (min. 50 ha), ktoré nie sú rozčlenené nevhodnými stanovišťami na vzdialenosť väčšiu ako 15 km, kedy dochádza k zániku vzájomnej komunikácie medzi lokálnymi populáciami (KLAUS et al. 1986). GRIMM &

STORCH (2000) vytvorili stochastický populačný model, ktorého cieľom bolo zistiť, aká veľká je minimálna životaschopná populácia hlucháňa, ak pravdepodobnosť vyhynutia v priebehu 100 rokov má byť nižšia ako 1 %. Model predpovedá minimálnu životaschopnú populáciu s počtom okolo 470 jedincov, vyžadujúcu vhodný habitat s rozlohou až 250 km² (MIKOLÁŠ 2013). Pre prežitie hlucháňa na Slovensku sa na základe súčasného poznania a stavu populácie javia kľúčové centrálné pohoria slovenských Karpát (Tatry a Veľká Fatra) a prepojenie medzi týmito populáciami. Vo Veľkej Fatre bol kedysi najpočetnejší v jedľovo-bukovom stupni, tu však už veľká väčšina tokanísk zanikla. Na základe zhodnotenia vhodnosti biotopov pre hlucháňa metodikou indexu vhodnosti habitatu (STORCH 2002) v podstatnej časti CHVÚ (95% výmery) bolo vyhodnotených 86,25 km² (21,1%) ako vhodných a 322,5 km² nevhodných pre hlucháňa (MIKOLÁŠ in verb.). Mapa vhodnosti biotopu pre existenciu hlucháňa je prílohou dokumentu. Je nevyhnutné podotknúť, že tento model nezohľadňuje niektoré špecifiká výskytu hlucháňa na Slovensku (napr. v minulosti bežný výskyt v druhu v jedľo-bučinách bez výskytu čučoriedky). Na niekoľkých lokalitách žijú menšie lokálne populácie aj na smrekom zarastajúcich bývalých pasienkoch, ktoré svojou štruktúrou pripomínajú prirodzené lesy. Husté lesy alebo lesy s hustým podrastom vyšším ako 0,5 m hlucháňom nevyhovujú. V pravidelne obhospodarovovaných lesoch využívajú najmä porastové okraje a iné línie. Zhodnotenie vhodnosti biotopu je možné realizovať podrobným mapovaním územia podľa vhodnej metodiky (napr. modifikovanou metodikou indexu vhodnosti habitatu podľa STORCH 2002, HSI metóda). Takéto hodnotenie je však časovo aj finančne náročné a v prípade potreby je možné využiť niektoré charakteristiky lesných porastov uvádzané v PSoL.

Za porasty vhodné pre výskyt hlucháňa sa považujú porasty s týmito charakteristikami:

- Vek: staršie ako 120 rokov
- Zakmenenie: ≤ ako 8
- Stupeň prirodzenosti: 1,2 alebo 3
- Pokryvnosť zmladenia drevín: ≤ 50%
- Sklon svahu: ≤ ako 45°

za predpokladu, že sa vyskytujú v komplexe ≥ 50 ha a neboli v nich za posledných 10 rokov plošne aplikované chemické látky (napr. insekticídy)

Definovanie stavu

Základom hodnotenia stavu *Tetrao urogallus* sú kritériá týkajúce sa populácie a to veľkosť populácie, veľkosť populačných jednotiek, veľkosť areálu, populačný trend atď. Ďalšie kritériá sa týkajú habitatu a ohrozujúcich faktorov.

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/ populačná hustota	v rámci CHVÚ > ako 200 kohútov Populačná hustota viac ako 1 kohút/km ² vhodného biotopu	v rámci CHVÚ 100 - 200 kohútov Populačná hustota 0,5 až 1 kohút/km ² vhodného biotopu	v rámci CHVÚ < ako 100 kohútov Populačná hustota menej ako 0,5 kohúta/km ² vhodného biotopu
	1.2. Veľkosť lokálnych populačných jednotiek	v rámci CHVÚ > ako 10 tokanísk s počtom 5 a viac tokajúcich kohútov	v rámci CHVÚ 5 až 10 tokanísk s počtom 5 a viac tokajúcich kohútov	v rámci CHVÚ < ako 5 tokanísk s počtom 5 a viac tokajúcich kohútov

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
	1.3. Populačný trend	Populácia v CHVÚ za 5 rokov vzrástla o > ako 20 %	Populácia v CHVÚ je za 5 rokov stabilná alebo s miernymi výkyvmi (± 20 %)	Populácia v CHVÚ za 5 rokov poklesla o > ako 20 %
	1.4. Veľkosť areálu	Druh žije na viac ako 50 % územia CHVÚ	Druh žije na 25 až 50 % územia CHVÚ	Druh žije na menej ako 25 % územia CHVÚ
	1.5. Areálový trend	Areál v CHVÚ sa za 5 rokov zväčšil o > ako 10 %	Areál v CHVÚ je za 5 rokov stabilný (± 10 %)	Areál v CHVÚ sa za 5 rokov znižuje o > ako 10 %
	1.6. Trend v okolitých územiach, predovšetkým CHVÚ Tatry a CHVÚ Nízke Tatry	V susedných územiach početnosť a areál rozšírenia stúpol o > ako 20 %	V susedných územiach sú početnosť a areál rozšírenia stabilné	V susedných územiach početnosť a areál rozšírenia klesol o > ako 20 %
biotop	2.1. Rozsah vhodného biotopu (rozmnožovací, hniezdny, pobytový...)	Lesné porasty vhodné pre výskyt hlucháňa zaberajú > ako 50 % výmery CHVÚ	Lesné porasty vhodné pre výskyt hlucháňa zaberajú 25 až 50 % výmery CHVÚ	Lesné porasty vhodné pre výskyt hlucháňa zaberajú < ako 25 % výmery CHVÚ
	2.2. Kontaminácia prostredia/potravy	Chemické látky kontaminujúce potravu hlucháňa sa v CHVÚ neaplikujú	Chemické látky kontaminujúce potravu hlucháňa sa v CHVÚ aplikujú len vo výnimočných prípadoch a plošne obmedzenom rozsahu	Chemické látky kontaminujúce potravu hlucháňa sa v CHVÚ aplikujú bežne
ohrozenia	3.1. Priame vyrušovanie (lesohospodárska činnosť, poľovnícke a rekreačné aktivity) a lov druhu	Viac ako 75 % lokalít významných pre hlucháňa (tokanská, hniezdiská) je v období toku a hniezdenia (15.3.-1.7.) bez negatívneho vplyvu, nelegálny lov nezaznamenaný	Od 50 do 75 % lokalít významných pre hlucháňa (tokanská, hniezdiská) je v období toku a hniezdenia (15.3.-1.7.) bez negatívneho vplyvu, nelegálny lov nezaznamenaný alebo len výnimočne	Menej ako 50 % lokalít významných pre hlucháňa (tokanská, hniezdiská) je v období toku a hniezdenia (15.3.-1.7.) bez negatívneho vplyvu, nelegálny lov

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
	3.2. Postup deštrukcie vhodných biotopov	Viac ako 90 % lokalít vhodných pre výskyt hlucháňa ostalo do budúceho hodnotenia bez negatívnej zmeny (t.j. zostalo vhodných pre výskyt hlucháňa)	75 - 90 % lokalít vhodných pre výskyt hlucháňa ostalo do budúceho hodnotenia bez negatívnej zmeny (t.j. zostalo vhodných pre výskyt hlucháňa)	Menej ako 75 % lokalít vhodných pre výskyt hlucháňa ostalo do budúceho hodnotenia bez negatívnej zmeny (t.j. zostalo vhodných pre výskyt hlucháňa)
	3.3. Celistvosť/fragmentácia biotopov	Lesné porasty vhodné pre výskyt hlucháňa sa vyskytujú celistvo prevažne na plochách > ako 500 ha	Lesné porasty vhodné pre výskyt hlucháňa sa vyskytujú celistvo prevažne na plochách od 100 do 500 ha	Lesné porasty vhodné pre výskyt hlucháňa sa vyskytujú celistvo prevažne na plochách < ako 100 ha
	3.4. Predačný tlak	Početnosť predátorov je prirodzená podliehajúca iba vzájomným medzidruhovým vzťahom	Početnosť predátorov je na úrovni prirodzenej početnosti udržiavaná prevažne ľudskou intervenciou (lovom predátorov hlucháňa)	Početnosť predátorov sa neprirodzene zvyšuje vplyvom ľudskej činnosti

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (stav x váha)
P	veľkosť populácie/populačná hustota	1	3	3
	veľkosť populačných jednotiek	1	3	3
	populačný trend	1	3	3
	veľkosť areálu	1	3	3
	areálový trend	2	2	4
	trend v okolitých územiach	1	2	2
B	rozsah vhodného biotopu	1	3	3
	kontaminácia prostredia/potravy	2	2	4
O	priame vyrušovanie a lov druhu	2	1	2
	postup deštrukcie vhodných biotopov	2	1	2

Kritérium	Stav*	Váha (Bod)	Dosiahnutá hodnota
celistvosť/fragmentácia biotopov	1	3	3
predačný tlak	1	2	2
Dosiahnutá hodnota spolu:			34
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):			84

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 40 %

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
		40%

Zhodnotenie

Na základe aktuálneho stavu populácie, populačného trendu (za posledných 50 rokov), stavu biotopov a ich perspektívy, stavu a perspektívy druhu v okolitých územiach, prítomnosti a intenzity negatívnych vplyvov hodnotíme druh v nepriaznivom stave s hodnotou 40 % s výrazne negatívnym výhľadom. V území prevláda dlhodobý negatívny trend vývoja populácie, ktorý súvisí s výrazne negatívnym populačným aj areálovým trendom druhu na Slovensku za posledné polstoročie. Je potrebné zdôrazniť, že pokiaľ nedôjde v krátkom čase k výraznej zmene v ochrane a obhospodarovaní biotopov hlucháňa a k ďalším zásadným opatreniam (napr. v manažmente druhov priamo aj nepriamo ovplyvňujúcich predaný tlak) môže druh v CHVÚ v priebehu nasledujúcich desaťročiach vyhynúť.

1.6.3.1.5. Definovanie priaznivého stavu jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

Základná charakteristika druhu:

Rozšírenie druhu v CHVÚ Veľká Fatra:

Listnaté, zmiešané a ihličnaté porasty od 500 - 1500 m n.m. Optimálny biotop predstavujú stanovišťa prírodných lesov v štádiu rozpadu z mozaikovitou štruktúrou zmladenia a starého porastu: (NPR Veľká Smrekovica, NPR Jánošíkova Kolkáreň, NPR Biela Skala, NPR Padva, NPR Suchý Vrch, NPR Čierny Kameň, Flochová), ako aj mozaika umelo rozpracovaných lesných porastov, kde sa striedajú všetky vekové stupne (Ľubochňianska, Jasenská, Belianska, Necpalská, Gaderská a Žarnovická dolina ako aj CHA Krasno). Druh preferuje hraničné línie medzi porastmi so zárastom pionierskych drevín (lieska, breza, jelša, baza). Najvyššie denzity boli v rámci mapovania zaznamenané v zmiešaných prírodných porastoch s typickou karpatskou zmesou v záveroch dolín: Gaderská, Necpalská, Belianska a Ľubochňianska. Druh tu dosahuje početnosť 0,6 – 0,8 ind./ 10 ha .V smrekovom vegetačnom stupni druh dosahuje početnosť 0,4 - 0,6 ind. /10 ha (NPR Veľká Smrekovica, NPR Kolkáreň, NPR Biela skala, NPR Suchý vrch, Flochová a záver doliny Drobkov). Odhad veľkosti populácie v CHVÚ Veľká Fatra je 300 – 400 HP. Veľkosť populácie môže v jednotlivých rokoch vykazovať významné diferencie, najmä v závislosti od charakteru počasia v období nidifikácie a výchovy mláďat.

Hlavné biotopy výskytu: Biotopom jariabka sú ihličnaté, zmiešané i listnaté lesy v stredných a vyšších horských polohách. Výskyt liesky, brezy, jelše, ako aj rôznych bobuľonosných kríkov predstavuje jednu zo základných charakteristík biotopu tohto vtáčieho druhu.

Definovanie stavu: *Bonasa bonasia*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A - dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/populačná hustota	V rámci CHVÚ Veľká Fatra nad 800 hniezdných párov	V rámci CHVÚ Veľká Fatra nad 300 - 500 hniezdných párov	V rámci CHVÚ Veľká Fatra pod 200 hniezdných párov
	1.2. Populačný trend	V CHVÚ Veľká Fatra populačný nárast o vyše 20 %	V CHVÚ Veľká Fatra stabilný trend, mierny nárast do 20%.	Populačná hustota (na väčších územiach) menej ako 0,2 párov/10 ha vhodného lesného ekosystému
	1.3. Veľkosť areálu	Veľkosť areálu v CHVÚ je 40 – 50% lesného pôdneho fondu (LPF)	Veľkosť areálu v CHVÚ je 25% - 30% LPF	Veľkosť areálu v CHVÚ je menej ako 20% LPF
	1.4. Areálový trend	Rozloha lesných porastov s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou sa nemení	Rozloha lesných porastov s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou sa za 5 rokov znížila o 10%	Rozloha lesných porastov s vhodnou vekovo-druhovo-priestorovou štruktúrou sa za 5 rokov znížila o viac ako 10%
	1.5. Medzidruhové interakcie	Predácia šelmami: líška hrdzavá, kuna skalná a lesná, z dravých vtákov orol skalný a výr skalný, ďalej sojka škriekavá, krkavec čierny nepresiahne viac ako 30 jedincov v jednom roku.	Predácia šelmami v jednom roku je väčšia ako 30 jedincov. Prirodzený biotop je prerušovaných zarastajúcimi rúbaniskami.	Vo výrazne pozmenených biotopoch ľudskou činnosťou, je väčšia pravdepodobnosť predácie šelmami a likvidácia hniezd diviakom lesným
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Ihličnaté a zmiešané lesy nad 80 rokov s bohatým podrastom zaberajú minimálne 30% z plochy lesov CHVÚ Veľká Fatra	Výskyt starých porastov vhodnej druhovej a vekovej štruktúry s dobrým podrastom zaberá 25% LPF	Starý lesný porast s dostatočným podrastom je na 20% LPF v CHVÚ Veľká Fatra
	2.2. Potravný biotop	Mozaikovitá štruktúra lesných porastov	Výskyt odlesnených holín a pomaly	Prevažne súvislé hospodárske porasty

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A - dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
	2.3. Biotopy dôležité počas zimovania	s lúčkami s výskytom čučoriedky a bobuľonosných krovín v optimálnej rozlohe 20% CHVÚ.	zarastajúcich rúbanísk striedajúcich sa so súvislejšími porastmi z vekom nad 80 rokov	z vekom do 80 rokov, bez výrazného podrastu, prípadne výskyt veľkých odlesnených plôch.
ohrozenia	3.1. Stupeň ohrozenia druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Druh nie je v CHVÚ poľovne využívaný. Menej ako 20 % areálu rozšírenia v CHVÚ podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba, vyrušovanie, stavebné práce, lyžiarske strediská, cesty, hluk	Menej ako 20 zastrelených jedincov ročne. 20-30 % areálu podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba, vyrušovanie, stavebné práce, lyžiarske strediská, cesty, hluk	Druh je intenzívne stíeľaný (> 30 jedincov ročne). 30-50 % areálu podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba, vyrušovanie, stavebné práce, lyžiarske strediská, cesty, hluk
	3.2. Stupeň ohrozenia hniezdneho biotopu	Podiel lesov vo veku nad 80 rokov s (objemom) za 5 rokov vzrástol o 5 %	Podiel lesov vo veku nad 80 rokov sa za posledných 5 rokov nemenil	Podiel lesov vo veku nad 60 rokov sa za 5 rokov zmenšil o 10%
	3.3. Stupeň ohrozenia biotopu počas zimovania			

Vyhodnotenie súčasného stavu (body):

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x)
P	veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	areálový trend	2	3	6
	trend v okolitých štátoch	2	1	2
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	3	3	9
	migračný biotop	3	2	6
O	druhu	2	3	6
	hniezdneho a potravného biotopu	2	3	6
	fragmentácia biotopov	2	3	6
Dosiahnutá hodnota spolu:				59
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):				81

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 73 %

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
	73%	

Zhodnotenie

Pri hodnotení priaznivého stavu vychádzame z výsledkov akustickej kontroly vykonávanej v rokoch 2010 až 2012 transektovou metódou počas jarneho a jesenného toku na územiach s 5. stupňom ochrany (NPR Veľká Smrekovica, NPR Jánošíkova Kolkáreň, NPR Biela Skala), ale aj v hospodárskych lesoch s 3. stupňom ochrany (Gaderská, Necpalská, Belianska dolina). Na základe týchto výsledkov usudzujeme o aktuálnom priemernom stave populácie v rámci CHVÚ Veľká Fatra. Druh sa vyskytuje v smrekových, zmiešaných, ale aj v listnatých lesných porastoch s vekom nad 80 rokov, ktoré sú rozšírené na 30% lesnej plochy CHVÚ.

V dôsledku obnovných ťažieb sa znížila výmera týchto porastov za posledných 5 rokov o 10%. Z hľadiska dostatku potravných zdrojov je dôležitá mozaikovitá štruktúra porastov s dobrým podrastom krovín a výskytom lúčiek a zarastajúcich rúbanísk s prítomnosťou drevín: breza, jelša, lieska a baza. Stresové faktory (lesohospodárske práce, turistika a cestovný ruch) sa prejavujú na 20% hniezdneho areálu druhu v CHVÚ.

1.6.3.1.6. Definovanie priaznivého stavu kivička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

Základná charakteristika druhu:

Rozšírenie v CHVÚ Veľká Fatra:

Najvyššiu denzitu sme zistili na strmých svahoch pod hrebeňmi, kde je les prerušovaný skalnými rebrami a lúčkami na rozhraní Blatnickej doliny a Skalnej (NPR Veľká Skalná), na sklaných hranách v NPR Tlstá, ale tiež v ochranných lesoch na hrebeni medzi Gaderskou a Necpalskou dolinou a medzi Necpalskou a Belianskou dolinou, v pralesovitých lesných komplexoch na Ostrom brde, Suchom vrchu, Čiernom kameni, Skalnej alpe, Malej a Veľkej Smrekovici. V hospodárskych lesoch v Belianskej doline a v Necpalskej doline bola zistená vysoká denzita na severných svahoch, kde boli súvislé lesné porasty prerušené lesnými cestami.

Veľkosť populácie odhadujeme na 300 obsadených teritórií. Tento odhad môže byť prehodnotený po prieskume v Ľubochianskej doline. Úspešnosť hniezdenia nie je natoľko závislá od kolísania populačnej hladiny lesných druhov hlodavcov, nakoľko v rokoch ich populačného minima loví spevavce.

Hlavné biotopy výskytu: Otvorené zmiešané lesy montánneho typu, často bukové porasty s jedľou a smrekom, s prímiesou iných listnáčov. Obýva ihličnaté a zmiešané lesy od 500 m n. m. až po hornú hranicu lesa.

Definovanie stavu: *Glaucidium passerinum*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A - dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/populačná hustota	V rámci CHVÚ Veľká Fatra nad 300 hniezdných párov	V rámci CHVÚ Veľká Fatra 150-200 hniezdných párov	V rámci CHVÚ Veľká Fatra pod 50 hniezdných párov
	1.2. Populačný trend	Populácia v CHVÚ stúpala o viac ako 20%	Populácia na lokalite je stabilná alebo mierne kolíše	Populácia na lokalite poklesla o 20% a viac
	1.3. Veľkosť areálu	60% - 80% lesného pôdneho fondu (LPF) v CHVÚ	40% - 60% LPF v CHVÚ	Menej ako 40% LPF v CHVÚ
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje	Areál je stabilný, prípadne mierny nárast	Areál sa zmenšuje o viac ako 10%
	1.5. Medzidruhové interakcie	Bezvýznamná kompetícia s inými druhmi, využívajúcimi dutiny po dŕtľoch. Zistená predácia sovou <i>Strix aluco</i> .	Lokálne významná kompetícia s inými druhmi, využívajúcimi dutiny po dŕtľoch. Predácia sovami, krahulcom a kunou	Celoplošne výrazná kompetícia s inými druhmi využívajúcimi dutiny po dŕtľoch. Predácia <i>S. aluco</i> , <i>A. nissus</i> a <i>M. martes</i>

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A - dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Ihličnaté a zmiešané lesy nad 60 rokov zaberajú na rozlohe vyššej, než 50% z plochy lesov v CHVÚ	Výskyt ihličnatých a zmiešaných lesov nad 60 rokov medzi 40% - 50% LPF v CHVÚ	Pokles podielu lesov nad 60 rokov pod 40% LPF v CHVÚ
	2.2. Potravný biotop	Veková štruktúra porastov je rôznorodá, kombinovaná s nelesnými plochami	Väčšie komplexy rovnovekých porastov, občasné holoruby, resp. väčšie nelesnené plochy	Veľké komplexy rovnovekých a monokultúrnych lesov, holoruby, rozsiahle mladiny
	2.2. Biotopy dôležité počas zimovania			
ohrozenia	3.1. Stupeň ohrozenia druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Menej ako 20% areálu rozšírenia podlieha stresovým faktorom ako je napr. nadmerná ťažba, vyrušovanie, cesty, lyžiarske strediská, hluk	20-30% areálu rozšírenia podlieha stresovým faktorom ako je napr. nadmerná ťažba, vyrušovanie, cesty, lyžiarske strediská, hluk	30-50% areálu rozšírenia podlieha výrazne stresovým faktorom ako je napr. nadmerná ťažba, vyrušovanie, cesty, lyžiarske strediská, hluk
	3.2. Stupeň ohrozenia hniezdného biotopu	Podiel lesov vo veku nad 60 rokov za 5 rokov vzrástol o 5%. Uprednostňujú sa maloplošné spôsoby obnovy lesa	Podiel lesov nad 60 rokov sa za 5 rokov nemenil. Veľkoplošné odlesňovanie sa vyskytuje ojedinele	Podiel lesov nad 60 rokov sa za 5 rokov znížil o 10%. Veľkoplošné odlesňovanie je pomerne rozšírené, jeho dopad na populáciu je citeľný
	3.3. Stupeň ohrozenia biotopu počas zimovania	s ponechávaním hniezdných stromov s dutinami		

Vyhodnotenie súčasného stavu (body):

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	3	3	9
	veľkosť areálu	2	3	6
	areálový trend	2	3	6
	medzidruhové interakcie	2	2	4
B	hniezdny biotop	3	3	9
	potravný biotop	3	3	9
	biotopy zimovania	3	3	9

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
O	druhu	3	3	9
	hniezdneho biotopu	2	3	6
	migračného a zimujúceho biotopu	2	3	6
Dosiahnutá hodnota spolu:				82
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):				96

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 85 %

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
85%		

Zhodnotenie

Pri hodnotení priaznivého stavu vychádzame z výsledkov akustickej kontroly obsadených teritórií, vykonávanej v rokoch 2010 až 2013 volajúcimi samcami počas jarného a jesenného tokania na územiach s 5. stupňom ochrany aj v hospodárskych lesoch. Usudzujeme o aktuálnom priemernom stave populácie s 300 obsadenými teritóriami na celom CHVÚ Veľká Fatra. Druh sa vyskytuje v smrekových a zmiešaných lesných porastoch s vekom nad 60 rokov, ktoré sú rozšírené na 50% lesnej plochy CHVÚ. V dôsledku obnovných ťažieb sa výmera týchto porastov za posledných 5 rokov nezmenila. Z hľadiska dostatku potravných zdrojov je dôležitý mozaikovitý výskyt súvislých lesných porastov s rúbaňami a nelesnými plochami, ktoré sa v CHVÚ Veľká Fatra vyskytujú v rozsahu 10% v okruhu hniezdiska, resp. zimoviska. Druh bol zistený v potravných zvyškoch u sovy lesnej a predpokladá sa predačný tlak jastraba krahulca a kuny skalnej v období hniezdenia. Predpokladáme dostatočné množstvo prirodzených dutín po d'atlovi veľkom a d'ubníkovi trojprstom. Stresové faktory (lesohospodárske práce, turistika a cestovný ruch) sa prejavujú na 20% hniezdneho areálu druhu v CHVÚ. Podiel lesov nad 60 rokov sa v posledných 5 rokoch nemení.

1.6.3.1.7. *Definovanie priaznivého stavu pôtika kapcavého (Aegolius funereus) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra*

Základná charakteristika druhu:

Rozšírenie druhu v CHVÚ Veľká Fatra:

Približne 90% územia CHVÚ Veľkej Fatry pokrývajú lesy. Z lesov najväčšiu rozlohu zaberajú bukové lesy, ktoré miestami zasahujú až k súčasnej, v dôsledku intenzívneho pastierstva v minulosti značne zníženej, hornej hranici lesa. Pre výskyt pôtika sú optimálne prírodné smrečiny v oblasti Smrekovice, Čierneho kameňa, Suchého vrchu a Ostrého brda. V Gaderskej a Blatnickej doline bol zisťovaný v prirodzených zmiešaných bukovo-smrekových porastoch v 5. stupni ochrany v polohách nad 1000 m n.m. V hospodárskych lesoch sa vyskytuje tiež v čistých smrečinách v inverzných polohách dolín (Blatnická dolina, Necpalská dolina a Belianska dolina). V dôsledku intenzívnej ťažby sa v posledných rokoch zhoršili podmienky na podstatnej časti CHVÚ, najmä v Ľubochňanskej doline. Veľkosť populácie odhadujeme na 150 obsadených teritórií. Toto potenciálne množstvo hniezdi len v rokoch gradácie lesných hlodavcov, hlavne ryšavky žltohrdlej (*Apodemus flavicollis*) a hrdziaka lesného (*Clethrionomys glareolus*).

Hlavné biotopy výskytu: Horské ihličnaté a zmiešané lesy od 600 m n. m. po hornú hranicu lesa, vzácne aj bučiny s malými skupinami smrekov.

Definovanie stavu: *Aegolius funereus*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A - dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
populácia	1.1. Veľkosť populácie/populačná hustota	V rámci CHVÚ Veľká Fatra nad 150 hniezdných teritórií	V rámci CHVÚ Veľká Fatra 80-120 hniezdných teritórií	V rámci CHVÚ Veľká Fatra menej ako 20 hniezdných teritórií
	1.2. Populačný trend	V CHVÚ populačný nárast o vyše 20 % Na skúmaných plochách populačný nárast o vyše 20 %	V CHVÚ stabilný trend, mierny nárast do 20%. Na skúmaných plochách stabilný trend, mierny nárast 1-20%	V CHVÚ pokles o viac ako 20%. Na skúmaných plochách pokles o viac ako 20 %
	1.3. Veľkosť areálu	Veľkosť areálu v CHVÚ je 30% lesného pôdneho fondu (LPF)	Veľkosť areálu v CHVÚ je 20% - 25% LPF	Veľkosť areálu v CHVÚ je menej ako 20% LPF
	1.4. Areálový trend	Rozloha smrekových a zmiešaných lesov nad 80 rokov sa nemení	Rozloha lesov nad 80 rokov sa za 5 rokov znížila o 10%	Rozloha lesov nad 80 rokov sa za 5 rokov znížila o viac ako 10%
	1.5. Medzidruhové interakcie	Predácia väčšími sovami (<i>Strix aluco</i> , <i>S. uralensis</i> , <i>Bubo bubo</i>), z dravcov od <i>Aquila chrysaetos</i> zo šeliem od <i>Martes foina</i> nepresahuje 2 jedince ročne. Dostatok hniezdných stromových dutín po <i>Drycopus martius</i> .	Predácia s väčšími lesnými sovami, dravcami a šelmami je okolo 5 jedincov ročne. Kompetícia s druhmi, obsadzujúcimi stromové dutiny, môže byť lokálne významná.	V biotopoch s odstránenými celkami starých lesov je väčšia pravdepodobnosť predácie sovami, dravcami a šelmami a kompetície s inými dutinovými hniezdičmi, ako v iných biotopoch.
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Ihličnaté alebo zmiešané lesy nad 80 rokov zaberajú minimálne 30 % z plochy lesov CHVÚ Veľká Fatra	Výskyt starých porastov vhodnej druhovej a vekovej štruktúry s dutinami po tesároch čiernych zaberá 25% LPF	Starý lesný porast je na 20% LPF v CHVÚ Veľká Fatra
	2.2. Potravný biotop	Dôležité je, aby do 1 km od hniezda, resp. v lovnom areáli boli aj otvorené plochy (lúky a rúbane) v optimálnej rozlohe 20%.	Výskyt odlesnených plôch, rúbaní a mladín je okolo 10% v okruhu 1 km od hniezda	Prevažujú súvislé lesné porasty, alebo prevládajú veľké odlesnené plochy a mladiny
	2.3. Biotopy dôležité počas zimovania			
ohrozenia	3.1. Stupeň ohrozenia druhu (prenasledovanie, vyrušovanie)	Menej ako 20 % areálu rozšírenia v CHVÚ podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba, vyrušovanie, stavebné práce, lyžiarske strediská, cesty, hluk	20-30 % areálu podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba, vyrušovanie, stavebné práce, lyžiarske strediská, cesty, hluk	30-50 % areálu podlieha stresovým faktorom ako je napr. ťažba, vyrušovanie, stavebné práce, lyžiarske strediská, cesty, hluk

Kritériá hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A - dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
3.2. Stupeň ohrozenia hniezdneho biotopu	Podiel lesov vo veku nad 60 rokov s (objemom) za 5 rokov vzrástol o 5 %	Podiel lesov vo veku nad 60 rokov sa za posledných 5 rokov nemenil	Podiel lesov vo veku nad 60 rokov sa za 5 rokov zmenšil o 10%
3.3. Stupeň ohrozenia biotopu počas zimovania			

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	3	3	9
	areálový trend	2	3	6
	medzidruhové interakcie	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	2	3	6
	biotopy zimovania	2	3	6
O	druhu	3	3	9
	hniezdneho biotopu	2	3	6
	migračného a zimujúceho biotopu	2	3	6
Dosiahnutá hodnota spolu:				70
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):				96

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 73%

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100–78 %	77–55%	54–33%
	73%	

Zhodnotenie

Pri hodnotení priaznivého stavu vychádzame z výsledkov akustickej kontroly obsadených teritórií, vykonávanej v rokoch 2010 až 2013 volajúcimi samcami počas jarného a jesenného tokania na územiach s 5. stupňom ochrany aj v hospodárskych lesoch. Usudzujeme o aktuálnom priemernom stave populácie so 150 obsadenými teritóriami na celom CHVÚ Veľká Fatra. Druh sa vyskytuje v smrekových a zmiešaných lesných porastoch s vekom nad 80 rokov, ktoré sú rozšírené na 30% lesnej plochy CHVÚ. V dôsledku obnovných ťažieb sa

znížila výmera týchto porastov za posledných 5 rokov o 10%. Z hľadiska dostatku potravných zdrojov je dôležitý mozaikovitý výskyt súvislých lesných porastov s rúbaňami a nelesnými plochami, ktoré sa v CHVÚ Veľká Fatra vyskytujú v rozsahu 10% v okruhu hniezdiska, resp. zimoviska. Druh bol zistený v potravných zvyškoch 3 druhov sov, na hniezdach orla skalného a predpokladá sa predačný tlak kuny skalnej v období hniezdenia. Nakoľko vyvesované búbky neboli obsadzované, predpokladáme dostatočné množstvo prirodzených dutín po tesárovi čiernom. Stresové faktory (lesohospodárske práce, turistika a cestovný ruch) sa prejavujú na 20% hniezdného areálu druhu v CHVÚ. Podiel lesov nad 60 rokov sa v posledných 5 rokoch nemení.

1.6.3.1.8. Definovanie priaznivého stavu lelka lesného (*Caprimulgus europaeus*) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie druhu v CHVÚ Veľká Fatra:

Hodnotiť tento druh je náročné vzhľadom na jeho spôsob života, problematický monitoring a malú početnosť a v konečnom dôsledku nedostatok údajov o výskyte. Počas monitoringu bol výskyt tokajúcich samcov lelka v hniezdnom období potvrdený v okrajových spodných častiach CHVÚ Veľká Fatra susediacich s Turčianskou kotlinou v katastri obcí Háj, Rakša, Mošovce a Blatnica, kde predpokladáme jeho najväčšiu hniezdnú hustotu. Náhodný údaj zo septembra je z okolia Harmanca, ktorý však súvisí s migráciou na zimoviská. Z Liptovskej strany Veľkej Fatry je niekoľko náhodných pozorovaní od B. Murína. Predpokladáme, že veľkosť populácie sa pohybuje okolo 50 HP. Na južnej strane CHVÚ v okrese Banská Bystrica cielený monitoring zatiaľ neprebehol, ani systematický monitoring z liptovskej strany CHVÚ.

Hlavné biotopy výskytu: Okrajové časti CHVÚ Veľká Fatra v kontakte s bezlesím – rúbane, lúky a pasienky. Staršie rozvoľnené lesy, lesy s rúbanskami, svetlé borovicové lesy v turčianskej časti CHVÚ, tiež stráne s porastom solitérnych a rozptýlených drevín, lesné okraje.

Definovanie stavu: *Caprimulgus europaeus*

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
Populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	70 a viac hniezdných párov v CHVÚ	40-60 hniezdných párov v CHVÚ	Pod 40 hniezdných párov v CHVÚ
	1.2. Populačný trend	V CHVÚ populačný nárast o vyše 20 % za obdobie 5 rokov	V CHVÚ stabilný trend s osciláciou do ± 20 % za obdobie 5 rokov	V CHVÚ populačný pokles o viac ako 20 % Za obdobie 5 rokov
	1.3. Veľkosť areálu	Vhodné biotopy sú na viac ako 30 % rozlohy CHVÚ	Vhodné biotopy sú na 20 - 30 % rozlohy CHVÚ	Vhodné biotopy sú na menej ako 20 % rozlohy CHVÚ
	1.4. Areálový trend	Podiel vhodných biotopov sa v posledných 5 rokoch zväčšil o viac ako 20 %.	Podiel vhodných biotopov v CHVÚ je stabilný ± 20 %.	Podiel vhodných biotopov v CHVÚ sa v posledných 5 rokoch zmenšil o viac ako 20 %

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
Biotop	2.1. Hniezdny biotop	Pribúdajú plochy starých rozvoľnených lesov, lesov s rúbaniskami a čistinami, borovicových lesov. Stráne s rozptýlenými drevinami a ich solitérmi zaberajú min. 10% rozlohy CHVÚ vo výškach do 800m n.m.	Neubúdajú rozvoľnené lesy a lesy s rúbaniskami. Stráne s rozptýlenými drevinami a obhospodarované lesné okraje zaberajú okolo 5% rozlohy CHVÚ vo výškach do 800 m n.m.	Prevládajú zapojené lesy, husté mladiny a žrdoviny. Bývalé podhorské lúky a pasienky zanikajú umelým zalesňovaním a drevinovou sukcesiou.
	2.2. Potravný biotop a biotop významný počas migrácie	Staré riedke lesy, lesy s rúbaniskami a čistinami. Zvýšenie rozlohy obhospodarovaných plôch na spodnom okraji CHVÚ kosením a pastvou.	Prevládajú riedke lesy, lesy s rúbaniskami. Udržiavanie strání s rozptýlenými drevinami a bezlesia s výskytom hmyzu na dolnom okraji CHVÚ.	Prevládajú zapojené lesy a husté mladiny. Trávnaté nelesné plochy na spodnom okraji CHVÚ nie sú obhospodarované a zarastajú súvislým porastom drevín.
Ohrozenia	3.1. Stupeň ohrozenia populácie	Menej ako 20% vhodných biotopov v CHVÚ podlieha stresovým faktorom, ako je ruch v rekreačných strediskách, nočná cestná premávka, obhospodarovanie pozemkov ťažkými mechanizmami	20% - 30% vhodných biotopov podlieha stresovým faktorom cestovného ruchu, nočnej cestnej premávke a obhospodarovaniu plôch ťažkými mechanizmami	>30% vhodných biotopov podlieha stresovým faktorom nočného vyrušovania cestnou premávkou a rekreačnými strediskami a obhospodarováním plôch ťažkými mechanizmami
	3.2. Stupeň ohrozenia biotopu	Žiadne narušenie vhodných biotopov. Zväčšenie poľnohospodársky obhospodarovaných nelesných plôch vo výškach do 800 m o 5%.	Udržiavanie vhodných biotopov, prípadne ich kompenzácia vytvorením nových.	Významné narušenie hniezdných a potravných biotopov. Intenzívne zalesňovanie starých nelesných plôch vo výškach do 800 m (>10% ich rozlohy v CHVÚ.

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x váha)
P	pop. hustota / veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	1	2	2
	areálový trend	2	2	4

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný a migračný biotop	2	2	4
O	populácia	2	3	6
	biotop	2	1	2
Dosiahnutá hodnota spolu:				36
Maximálna možná hodnota (Σ váh $\times$ 3):				57

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 63 %

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
	63%	

Zhodnotenie

Pri hodnotení priaznivého stavu vychádzame z výsledkov akustickej kontroly obsadenosti teritórií, vykonávanej v rokoch 2010 až 2013 volajúcimi samcami počas jarného toku na území CHVÚ Veľká Fatra, ako aj doplnením ďalších výskytových údajov z tohto obdobia od ďalších ornitológov a náhodných mapovateľov pôsobiach v predmetnom území (J. Topercer ml., B. Murín, E. Apfel). Definovaný priaznivý stav v kategórii B – priemerný môže byť do veľkej miery výsledkom nedostatočného poznania celkového areálu výskytu druhu a jeho početnosti. Najväčšia populačná hustota je v teplých okrajových lesných častiach CHVÚ Veľká Fatra v susedstve s Turčianskou kotlinou s vysokým podielom borovice v porastoch na kontakte s pasienkami a lúkami. Potenciál vidíme ešte v preskúmaní územia okolo Harmanca, Sokola nad Krpelienskou priehradou a doplniť musíme ešte aktuálne údaje z liptovskej strany CHVÚ. Charakter lesov a bezlesia v CHVÚ Veľká Fatra a jeho okolí sa významne nemení, väčšie zmeny sú len v Ľubochňanskej doline, kde je potenciál na výskyt leľka nízky.

1.6.3.1.9. Definovanie priaznivého stavu tesára čierneho (*Dryocopus martius*) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

Rozšírenie, početnosť a ďalšie charakteristiky druhu v CHVÚ: Na veľkej časti územia od dolnej až po hornú hranicu lesa do výšky okolo 1400 m n. m. Kvôli veľkým domovským okrskom sú aj v jadrovej časti CHVÚ hniezdne hustoty dosť malé – od ca 0,05 – 0,1 (dno Blatnickej a Podhradskej doliny 1989 – 1994 – TOPERCER 1996) do 0,4 – 1 HP.km⁻² v optimálnych biotopoch bukovo-jedľovo-smrekových a smrekových horských lesov (SANIGA 1994, 1995, 1998, TOPERCER 2002). Stály, len niektoré prvorodiaky sa vydávajú na dlhšie prelety (HUDEC et al. 1983). Potrava takmer výhradne živočíšna, hlavne xylofágne chrobáky a mravce (zvlášť rodu *Camponotus*), ale aj húsenice motýľov a mäkkýše. Vzácné zistili aj semená a plody rastlín.

Prednostne tu hniezdi v rozľahlejších starých lesoch, optimálne v zmiešaných alebo ihličnatých, ale aj v listnatých, a to nielen v súvislých, ale i vo fragmentovaných. Biotopový lesný generalista, náš najväčší primárny dutinohniezdič a kľúčový druh hniezdnej gildy väčších sekundárnych dutinohniezdičov (*Columba oenas*, *Aegolius funereus* a i.), ktorým vytvára hniezdne možnosti (hniezdnu sieť – MARTIN & EADIE 1999) a s ktorým preto treba uvažovať aj v definíciách stavu zachovania uvedených druhov.

Definovanie stavu zachovania tesára čierneho (*Dryocopus martius*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A - dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Hustota 0,4 a viac HP.km ⁻² optimálnych hlavných biotopov, resp. 11 a viac HP.100 km ⁻² suboptimálnych (< 80 rokov)	Hustota 0,2–0,3 HP.km ⁻² optimálnych hlavných biotopov, resp. 3–10 HP.100 km ⁻² suboptimálnych (< 80 rokov)	Hustota 0,1 a menej HP.km ⁻² suboptimálnych hlavných biotopov, resp. 2 a menej HP.100 km ⁻² ostatných (< 60 rokov)
	1.2. Populačný trend	Populačná hustota stúpa o 21 a viac %	Populačná hustota je stabilná v medziach prirodzenej fluktuácie (±20 %)	Populačná hustota klesá o 21 a viac %
	1.3. Veľkosť areálu	81 a viac % tetrád kvadrátov DFS	61–80 % tetrád kvadrátov DFS	60 a menej % tetrád kvadrátov DFS
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o 21 a viac %	Areál je stabilný, zmeny sú v rozpätí ±20 %	Areál sa zmenšuje o 21 a viac %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré (81 a viac rokov) z 0–10 % fragmentované rozľahlé zmiešané a ihličnaté lesy s 1001 a viac m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Staršie strednovékové (61–80 rokov) z 11–20 % fragmentované rozľahlejšie lesy s 201–1000 m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Strednovékové a mladšie (60 a menej rokov) z 21 a viac % fragmentované hustejšie lesy s 200 a menej m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov
	2.2. Potravný a zimovací biotop	Staré (81 a viac rokov) z 0–10 % fragmentované rozľahlé zmiešané a ihličnaté lesy s 1001 a viac m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov a dostatkom xylofágneho hmyzu a mravcov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Staršie strednovékové (61–80 rokov) z 11–20 % fragmentované rozľahlejšie lesy s 201–1000 m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov a výskytom xylofágneho hmyzu a mravcov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Strednovékové a mladšie (60 a menej rokov) z 21 a viac % fragmentované hustejšie lesy s 200 a menej m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov
ohrozenia	3.1. Populácia	Je neúmyselne vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 0–3 % hniezdisk	Je neúmyselne vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 4–15 % hniezdisk	Je vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 16 a viac % hniezdisk a ohrozená zmenami hospodárenia

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A - dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
	3.2. Biotop	Žiadne veľkoplošné holoruby; cesty a iné straty či fragmentácia hlavných biotopov a ich prvkov len na 2 a menej % ich výmery	Veľkoplošné holoruby, cesty, odstraňovanie odumierajúcich, odumretých a veľkých stromov, straty a fragmentácia hlavných biotopov na 3–15 % ich výmery a len rozptýlene	Veľkoplošné holoruby, cesty, odstraňovanie odumierajúcich, odumretých a veľkých stromov, straty a fragmentácia hlavných biotopov na 16 a viac % ich výmery a/lebo koncentrovane

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0–3)	Dosiahnutá hodnota (Stav × váha)
P	populačná hustota/veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	2	2	4
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný a zimovací biotop	2	2	4
O	populácia	2	3	6
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				37
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):				57

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
	65%	

Zhodnotenie

Z porovnania aktuálnych výsledkov výskumu a monitoringu s príslušnými referenčnými hodnotami v definícii stavu zachovania vychádza pre tesára čierneho v CHVÚ priemerný priaznivý stav zachovania (B). Nepriaznivo naň môžu pôsobiť najmä veľkoplošné holoruby a silná fragmentácia rozľahlejších komplexov starých lesov, zmeny ich konfigurácie v CHVÚ, odstraňovanie odumierajúcich a odumretých stromov, nevhodné načasovanie prebierok a pod.

1.6.3.1.10. Definovanie priaznivého stavu d'atľa trojprstého (*Picoides tridactylus*) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

Základná charakteristika druhu

Rozšírenie druhu v CHVÚ Veľká Fatra:

Z rozlohy 60 480 ha CHVÚ Veľkej Fatry tvorí lesnaté územie cca 81%, z čoho 18% tvoria lesy ihličnaté a 28% lesy zmiešané. Výskyt tohto druhu v CHVÚ Veľká Fatra kopíruje vhodné biotopy s prevahou smreka, ktoré tvoria cca 25 - 30% územia. Uprednostňuje staré porasty, ochranné lesy, zalesnené maloplošné chránené územia ako napr. NPR Tlstá, NPR Veľká Skalná, NPR Borišov, NPR Čierny kameň, NPR Madačov, NPR Suchý vrch, NPR Svrčník, pralesovité lesné formácie v NPR Padva, ale aj veľké lesné komplexy Malej Smrekovice a NPR Smrekovica, Ľubochňanskej doliny, Gaderskej doliny, Flochovej, Zvolena a ďalších. V Ľubochňanskej doline v súčasnosti dochádza k značnej fragmentácii biotopu v dôsledku intenzívnej ťažby, ktorá má pokračovať aj v nasledujúcich rokoch. Vzhľadom na štruktúru porastov v CHVÚ Veľká Fatra a šírenie lykožrúta v rámci Slovenska tu má dobré trofické a zatiaľ i topické podmienky. Kľúčové sú hrebeňové partie lesov a veľké lesné komplexy. Nachádza sa vo všetkých kvadrátoch DFS s vhodným biotopom. Veľkosť populácie odhadujeme na 200 HP. Vzhľadom na nedostatok údajov z celého CHVÚ môže byť odhadovaná veľkosť populácie nepresná.

Hlavné biotopy výskytu: Staré horské ihličnaté a zmiešané lesy, strednoveké ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov od 650 m n.m. až po hornú hranicu lesa.

Definovanie stavu: *Picoides tridactylus*

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	V rámci CHVÚ Veľká Fatra nad 160 hniezdnych párov	V rámci CHVÚ Veľká Fatra 60 - 150 hniezdnych párov	V rámci CHVÚ Veľká Fatra menej ako 60 hniezdnych párov
	1.2. Populačný trend	V CHVÚ populačný nárast o vyše 20% Na skúmaných plochách populačný nárast o vyše 20%	V CHVÚ stabilný trend, mierny nárast 20%. Na skúmaných plochách stabilný trend, mierny nárast 1-20%	V CHVÚ pokles o viac ako 20%. Na skúmaných plochách pokles o viac ako 20 %
	1.3. Veľkosť areálu	Veľkosť areálu v CHVÚ je 30 - 35% z lesného pôdneho fondu (LPF)	Veľkosť areálu v CHVÚ je 20 - 25% z LPF	Veľkosť areálu v CHVÚ je menej ako 10% z LPF
	1.4. Areálový trend	Rozloha smrekových a zmiešaných lesov s vekom nad 80 rokov sa nemení	Rozloha smrekových a zmiešaných lesov nad 80 rokov sa znížila o 10%	Rozloha smrekových a zmiešaných lesov nad 80 rokov sa znížila o viac ako 20%
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré horské ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov zaberajú minimálne 30% z plochy lesov v CHVÚ	Prevládajú strednoveké ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov. Lesy s vekom nad 80 rokov zaberajú 25% z plochy lesov v CHVÚ	Prevládajú mladé husté lesy alebo lesy s výraznou prevahou listnáčov a rúbane. Podiel lesov nad 80 rokov klesol na 20 % rozlohy lesov v CHVÚ
	2.2. Potravný biotop	Staré horské ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov s množstvom mŕtvych a odumierajúcich	Prevládajú strednoveké ihličnaté a zmiešané lesy. Porasty s prevahou ihličnanov s mŕtvymi a odumierajúcimi stojacimi	Prevládajú mladé husté lesy alebo lesy s výraznou prevahou listnáčov bez mŕtvych a odumierajúcich

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
	2.3. Biotop významný počas zimovania	stojacích stromov sú na 20% plochy lesov v CHVÚ	stromami sú na 15% plochy lesov v CHVÚ	stromov. Podiel porastov s prevahou ihličnanov s mŕtvymi a odumierajúcimi stojacími stromami je <10% plochy lesov v CHVÚ
ohrozenia	3.1. Stupeň ohrozenia populácie	Druh nie je cieľene prenasledovaný, ani neúmyselne vyrušovaný. Vyrušovanie lesnými prácami v čase hniezdenia je malé	Druh nie je cieľene prenasledovaný, iba v menšej miere neúmyselne vyrušovaný v čase hniezdenia lesnými prácami	Druh nie je cieľene prenasledovaný, ale vo väčšej miere vyrušovaný a ohrozovaný pri intenzívnych lesných prácach
	3.2. Biotop	Žiadne veľkoplošné holoruby, len ojedinelá fragmentácia hlavných biotopov, príp. zvyšovanie ich podielu o 5%	Takmer žiadne (<10 %) veľkoplošné holoruby, len ojedinelá fragmentácia hlavných biotopov, príp. kompenzácia ich strát.	Fragmentácia, veľkoplošné holoruby a odstraňovanie mŕtvych a odumierajúcich stromov na >10% plochy hlavných biotopov.

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0-3)	Dosiahnutá hodnota (Stav x
P	pop. hustota / veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	3	2	6
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	3	3	9
	potravný biotop	2	2	4
	biotop počas zimovania	3	1	3
O	populácia	2	3	6
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				48
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):				60

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
80%		

Zhodnotenie

Priaznivý stav d'atľa trojprstého v CHVÚ Veľká Fatra možno v súčasnosti hodnotiť ako dobrý s nárastom populácie pravdepodobne vďaka šíreniu lykožrúta v ihličnatých porastoch. Potravné i biotopové podmienky sú v súčasnosti dobré až priemerné avšak s tendenciou fragmentácie a zmenšovania vhodných biotopov v dôsledku ťažieb porastov v rubnom veku ako i náhodných ťažieb v dôsledku opatrení proti šíreniu podkôrneho hmyzu.

1.6.3.1.11. Definovanie priaznivého stavu d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

Rozšírenie, početnosť a ďalšie charakteristiky druhu v CHVÚ: Len na menšej časti územia a zväčša vo väčších lesných celkoch okrem supramontánnych smrečín a rozsiahlejších smrekových monokultúr v nižších polohách. Hniezdi až do nadmorských výšok 1200 – 1300 m n. m., len málokde však dosahuje väčšie hniezdne hustoty. Pohybujú sa od ca 0,1 – 0,3 (bukové a jedľovo-bukové lesy Veterného, Pekárovej a dna Podhradskej doliny – TOPERCER 1996, 2002) do 2 – 10 HP.km⁻² v (sub)optimálnych biotopoch bukovo-jedľovo-smrekových a javorovo-bukových horských lesov (SANIGA 1993, 1994, 1995, 1998). Stály a verný hniezdiskám, len ojedinele kratšie mimohniezdne potulky (HUDEC et al. 1983). Väčšinou živočíšna potrava (najviac larvy xylofágnych chrobákov, tiež húsenice motýľov a mravce), koncom leta i rôzne semená (bukvice, lieskovce, žalude) a plody. V riešenom CHVÚ obýva zvlášť staré (suboptimálne aj stredne staré), súvislejšie a prírode bližšie bukové, jedľovo-bukové a smrekovo-jedľovo-bukové lesy s dostatkom (suboptimálne aspoň s prítomnosťou) veľkých dutinových i odumierajúcich a odumretých stromov. Biotopovo ide hlavne o kvetnaté, vápnomilné a horské kyslomilné bučiny, jedľobučiny a horské javorové bučiny. V jeseni a v zime ojedinele zaletí do horských lužných lesov (Kraľovany). Biotopový špecialista, hodnotený ako indikátor zachovalosti bukových a bukovo-jedľových porastov (DANKO et al. 2002).

Definovanie stavu zachovania d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Hustota 0,6 a viac HP.km ⁻² optimálnych hlavných biotopov, resp. 21 a viac HP.100 km ⁻² suboptimálnych (< 80 rokov)	Hustota 0,2–0,5 HP.km ⁻² optimálnych hlavných biotopov, resp. 6–20 HP.100 km ⁻² suboptimálnych (< 80 rokov)	Hustota 0,1 a menej HP.km ⁻² suboptimálnych hlavných biotopov, resp. 5 a menej HP.100 km ⁻² ostatných (< 60 rokov)
	1.2. Populačný trend	Populačná hustota stúpa o 21 a viac %	Populačná hustota je stabilná v medziach prirodzenej fluktuácie (±20 %)	Populačná hustota klesá o 21 a viac %
	1.3. Veľkosť areálu	51 a viac % tetrád kvadrátov DFS	36–50 % tetrád kvadrátov DFS	35 a menej % tetrád kvadrátov DFS
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o 21 a viac %	Areál je stabilný, zmeny sú v rozpätí ±20 %	Areál sa zmenšuje o 21 a viac %

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré (81 a viac rokov) z 0–5 % fragmentované štruktúrne rozmanité listnaté a zmiešané lesy s prevahou buka (76 a viac %) a s 1501 a viac m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Staršie strednoveké (61–80 rokov) zo 6–15 % fragmentované listnaté a zmiešané lesy s významnou účasťou buka (34–75 %) a s 301–1500 m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Strednoveké a mladšie (60 a menej rokov) zo 16 a viac % fragmentované a/lebo intenzívne obhospodarované ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov a s 300 a menej m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov
	2.2. Potravný a zimovací biotop	Staré (81 a viac rokov) z 0–5 % fragmentované zapojené i rozvoľnené listnaté a zmiešané lesy s prevahou buka (76 a viac %) a s 1501 a viac m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Staršie strednoveké (61–80 rokov) zo 6–15 % fragmentované listnaté a zmiešané lesy s významnou účasťou buka (34–75 %) a s 301–1500 m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Strednoveké a mladšie (60 a menej rokov) zo 16 a viac % fragmentované a/lebo intenzívne obhospodarované ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov a s 300 a menej m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov
ohrozenia	3.1. Populácia	Je neúmyselne vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 0–2 % hniezdisk	Je neúmyselne vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 3–15 % hniezdisk	Je vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 16 a viac % hniezdisk a ohrozená zmenami hospodárenia
	3.2. Biotop	Žiadne veľkoplošné holoruby; cesty a iné straty či fragmentácia hlavných hniezdných a potravných biotopov a ich prvkov alebo zmeny drevinového zloženia v prospech smreka len na 1 a menej % ich výmery	Veľkoplošné holoruby, cesty, zmeny drevinového zloženia v prospech smreka, odstraňovanie odumierajúcich, odumretých a veľkých stromov, straty a fragmentácia hlavných hniezdných a potravných biotopov na 2–10 % ich výmery a len rozptýlene	Veľkoplošné holoruby, cesty, zmeny drevinového zloženia v prospech smreka, odstraňovanie odumierajúcich, odumretých a veľkých stromov, straty a fragmentácia hlavných hniezdných a potravných biotopov na 11 a viac % ich výmery a/lebo koncentrovane

Hodnotiaca tabuľka:

Kritérium		Stav*	Váha (0–3)	Dosiahnutá hodnota (Stav × váha)
P	populačná hustota/veľkosť populácie	3	3	9
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	1	2	2
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný a zimovací biotop	1	2	2
O	populácia	2	3	6
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				33
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):				57

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 58%

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100–78 %	77–55 %	54–33 %
	58%	

Zhodnotenie

Z porovnania aktuálnych výsledkov výskumu a monitoringu s príslušnými referenčnými hodnotami v definícii stavu zachovania vychádza pre d'atľa bielochrbtého v CHVÚ priemerný priaznivý stav zachovania (B) pri spodnej hranici rozpätia. Nepriaznivo naň môžu pôsobiť najmä dlhodobé straty a fragmentácia optimálnych hniezdných i potravných biotopov intenzívnym sprístupňovaním a ťažbou starých bukových a zmiešaných lesov s prevahou buka, zmeny ich konfigurácie a drevinového zloženia v prospech smreka (s kumulatívnym dopadom aj na zmenšenie čiastkového areálu druhu), odstraňovanie veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov, nevhodné načasovanie prebierok a pod.

1.6.3.1.12. Definovanie priaznivého stavu muchárika malého (*Ficedula parva*) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

Rozšírenie, početnosť a ďalšie charakteristiky druhu v CHVÚ: Zhruba na polovici územia, úplne vynecháva supramontánny a vyššie vegetačné stupne a rozsiahlejšie smrekové monokultúry. Hniezdny výskyt siaha až do nadmorských výšok 1100 – 1200 m n. m. v dobrej zhode s prirodzeným rozšírením bukových a jedľovo-bukových lesov (DANKO et al. 2002). V (sub)optimálnych biotopoch je tu pomerne bežný s hustotami ca 1,5 – 7 HP.km⁻² (TOPERCER 1996, 2002), resp. 0,5 – 10 HP.km⁻² (SANIGA 1993, 1994, 1995), s mierne klesajúcim trendom a veľkou medziročnou variabilitou hustôt. Prilietá sem v polovici mája a odlieta v septembri. Hniezdi raz ročne od konca mája do konca júna. Z listov, konárikov a kmeňov (príp. i zo zeme) zbiera alebo výpadmi do vzduchu loví téměř výlučne živočíšnu potravu (len koncom leta aj bobule), najmä dvojkrídlovce, rovnakokrídlovce, blanokrídlovce a menšie motýle (HUDEC et al. 1983).

Obsadzuje hlavne staré (suboptimálne aj stredne staré), štruktúrne rozmanité listnaté a zmiešané lesy v nižších a stredných polohách s dominanciou alebo aspoň významnou účasťou buka a dostatkom (suboptimálne aspoň s prítomnosťou) veľkých dutinových i odumierajúcich a odumretých stromov (cf. MITRUS et al. 2006). V riešenom CHVÚ ide zvlášť

o staršie, súvislejšie a prírode bližšie kvetnaté, vápnomilné i horské kyslomilné bučiny, jedľobučiny a horské javorové bučiny. Za ťahu aj lesné ekotony a podhorské i horské lužné lesy. Biotopový špecialista, hodnotený ako indikátor zachovalosti bukových a bukovo-jedľových porastov (DANKO et al. 2002).

Definovanie stavu zachovania muchárika malého (*Ficedula parva*)

Kritéria hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
Populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Hustota 7 a viac HP.km ⁻² optimálnych hlavných biotopov, resp. 36 a viac HP.10 km ⁻² suboptimálnych (< 80 rokov)	Hustota 2–6 HP.km ⁻² optimálnych hlavných biotopov, resp. 3–35 HP.10 km ⁻² suboptimálnych (< 80 rokov)	Hustota 1 a menej HP.km ⁻² suboptimálnych hlavných biotopov, resp. 2 a menej HP.10 km ⁻² ostatných (< 60 rokov)
	1.2. Populačný trend	Populačná hustota stúpa o 21 a viac %	Populačná hustota je stabilná v medziach prirodzenej fluktuácie (±20 %)	Populačná hustota klesá o 21 a viac %
	1.3. Veľkosť areálu	61 a viac % tetrád kvadrátov DFS	46–60 % tetrád kvadrátov DFS	45 a menej % tetrád kvadrátov DFS
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o 21 a viac %	Areál je stabilný, zmeny sú v rozpätí ±20 %	Areál sa zmenšuje o 21 a viac %
Biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré (81 a viac rokov) z 0–5 % fragmentované štruktúrne rozmanité listnaté a zmiešané lesy s prevahou buka (76 a viac %) a s 1001 a viac m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Staršie strednoveké (61–80 rokov) zo 6–15 % fragmentované listnaté a zmiešané lesy s významnou účasťou buka (34–75 %) a s 201–1000 m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Strednoveké a mladšie (60 a menej rokov) zo 16 a viac % fragmentované a/lebo intenzívne obhospodarované ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov a s 200 a menej m ³ .km ⁻² veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov

Kritéria hodnotenia	PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
	A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
2.2. Potravný biotop	Staré (81 a viac rokov) z 0–5 % fragmentované zapojené i rozvoľnené listnaté a zmiešané lesy s prevahou buka (76 a viac %) a s 1001 a viac $\text{m}^3 \cdot \text{km}^{-2}$ veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Staršie strednoveké (61–80 rokov) zo 6–15 % fragmentované listnaté a zmiešané lesy s významnou účasťou buka (34–75 %) a s 201–1000 $\text{m}^3 \cdot \text{km}^{-2}$ veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Strednoveké a mladšie (60 a menej rokov) zo 16 a viac % fragmentované a/lebo intenzívne obhospodarované ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov a s 200 a menej $\text{m}^3 \cdot \text{km}^{-2}$ veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov
2.3. Migračný biotop	Staré (81 a viac rokov) z 0–5 % fragmentované zapojené i rozvoľnené listnaté a zmiešané lesy s prevahou buka (76 a viac %) vrátane lužných a iných príbrežných lesov s vyvinutými okrajmi zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Staršie strednoveké (61–80 rokov) zo 6–15 % fragmentované listnaté a zmiešané lesy s významnou účasťou buka (34–85 %) vrátane lužných a iných príbrežných lesov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Strednoveké a mladšie (60 a menej rokov) zo 16 a viac % fragmentované a/lebo intenzívne obhospodarované ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov a bez príbrežných lesov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov
Ohrozenia	3.1. Populácia	Je neúmyselne vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 3–15 % hniezdisk	Je vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 16 a viac % hniezdisk a ohrozená zmenami hospodárenia
	3.2. Biotop	Žiadne veľkoplošné holoruby; cesty a iné straty či fragmentácia hlavných hniezdných a potravných biotopov a ich prvkov alebo zmeny drevinového zloženia v prospech smreka len na 1 a menej % ich výmery	Veľkoplošné holoruby, cesty, zmeny drevinového zloženia v prospech smreka, odstraňovanie dutinových, odumretých a veľkých stromov, straty a fragmentácia hlavných hniezdných a potravných biotopov na 11 a viac % ich výmery a/lebo koncentrovane

Vyhodnotenie súčasného stavu (body) :

Kritérium		Stav*	Váha (0–3)	Dosiahnutá hodnota (Stav × váha)
P	populačná hustota/veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	1	2	2
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	1	3	3
	potravný biotop	1	2	2
	migračný biotop	2	1	2
O	populácia	2	3	6
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				32
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):				60

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty): 53%

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
		53 %

Zhodnotenie

Z porovnania aktuálnych výsledkov výskumu a monitoringu s príslušnými referenčnými hodnotami v definícii stavu zachovania vychádza pre muchárika malého v CHVÚ nepriaznivý stav zachovania (C). Môžu zaň zodpovedať najmä dlhodobé straty a fragmentácia optimálnych hniezdných i potravných biotopov intenzívnym sprístupňovaním a ťažbou starých bukových a zmiešaných lesov s prevahou buka, zmeny ich konfigurácie a drevinového zloženia v prospech smreka (s kumulatívnym dopadom aj na zmenšenie čiastkového areálu druhu), odstraňovanie veľkých živých i odumierajúcich a odumretých stromov, nevhodné načasovanie prebierok a pod.

1.6.3.1.13. Definovanie priaznivého stavu muchárika bieločrkého (Ficedula albicollis) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

Rozšírenie, početnosť a ďalšie charakteristiky druhu v CHVÚ: Väčšia časť územia s výnimkou supramontánneho a vyšších vegetačných stupňov a rozsiahlejších smrekových monokultúr nižšie. V tých polohách je bežný až hojný s početnosťou priamo úmernou najmä podielu listnáčov a nepriamo nadmorskej výške a intenzite obhospodarovania (DANKO et al. 2002). V suboptimálnych biotopoch CHVÚ vychádzajú hustoty ca 1 – 10 HP.km⁻² (SANIGA 1993, 1994, 1995, TOPERCER 2002) s neurčitým populačným trendom a priemernou medziročnou variabilitou hustôt. Prilietá sem koncom apríla – začiatkom mája, odlieta koncom augusta – začiatkom septembra. Hniezdi raz ročne od začiatku mája do polovice

júna. Výpadmi do vzduchu chytá alebo z listov a konárikov zbiera výhradne živočíšnu potravu, hlavne motýle, dvojkrídlovce, blanokrídlovce a drobné chrobáky (HUDEC et al. 1983). Hlavné hniezdne biotopy tu nachádza v listnatých a zmiešaných lesoch s výraznou dominanciou listnáčov, predovšetkým v starších, súvislejších a prírode bližších kvetnatých, kyslomilných i vápnomilných bučinách a jedľobučinách s dostatkom dutinových i odumierajúcich a odumretých stromov. Za ťahu tiež lesné ekotony a podhorské i horské lužné lesy.

Definovanie stavu zachovania muchárika bielokrkého (*Ficedula albicollis*)

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A- dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
populácia	1.1. Populačná hustota/veľkosť populácie	Hustota 21 a viac HP.km ⁻² optimálnych hlavných biotopov, resp. 71 a viac HP.10 km ⁻² suboptimálnych (< 80 rokov)	Hustota 6–20 HP.km ⁻² optimálnych hlavných biotopov, resp. 11–70 HP.10 km ⁻² suboptimálnych (< 80 rokov)	Hustota 5 a menej HP.km ⁻² suboptimálnych hlavných biotopov, resp. 10 a menej HP.10 km ⁻² ostatných (< 60 rokov)
	1.2. Populačný trend	Populačná hustota stúpa o 21 a viac %	Populačná hustota je stabilná v medziach prirodzenej fluktuácie (±20 %)	Populačná hustota klesá o 21 a viac %
	1.3. Veľkosť areálu	71 a viac % tetrád kvadrátov DFS	51–70 % tetrád kvadrátov DFS	50 a menej % tetrád kvadrátov DFS
	1.4. Areálový trend	Areál sa zväčšuje o 21 a viac %	Areál je stabilný, zmeny sú v rozpätí ±20 %	Areál sa znižuje o 21 a viac %
biotop	2.1. Hniezdny biotop	Staré (81 a viac rokov) z 0–5 % fragmentované prírode blízke listnaté a zmiešané lesy s prevahou listnáčov (86 a viac %) a s 1001 a viac m ³ .km ⁻² odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Staršie strednovékové (61–80 rokov) zo 6–15 % fragmentované listnaté a zmiešané lesy s prevahou listnáčov (51–85 %) a s 201–1000 m ³ .km ⁻² odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Strednovékové a mladšie (60 a menej rokov) zo 16 a viac % fragmentované a/lebo intenzívne obhospodarované ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov a s 200 a menej m ³ .km ⁻² odumierajúcich a odumretých stromov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov

Kritériá hodnotenia		PRIAZNIVÝ STAV		NEPRIAZNIVÝ STAV
		A- dobrý	B - priemerný	C - nepriaznivý
	2.2. Potravný biotop	Staré (81 a viac rokov) z 0–5 % fragmentované prírode blízke listnaté a zmiešané lesy s prevahou listnáčov (86 a viac %), s 1001 a viac m ³ .km ⁻² odumierajúcich a odumretých stromov a pokryvnosťou krov (E ₂) 0–10 % zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Staršie strednovékové (61–80 rokov) zo 6–15 % fragmentované listnaté a zmiešané lesy s prevahou listnáčov (51–85 %), s 201–1000 m ³ .km ⁻² odumierajúcich a odumretých stromov a pokryvnosťou krov (E ₂) 11–25 % zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Strednovékové a mladšie (60 a menej rokov) zo 16 a viac % fragmentované a/lebo intenzívne obhospodarované ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov, s 200 a menej m ³ .km ⁻² odumierajúcich a odumretých stromov a pokryvnosťou krov (E ₂) 26 a viac % zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov
	2.3. Migračný biotop	Staré (81 a viac rokov) z 0–5 % fragmentované prírode blízke listnaté a zmiešané lesy s prevahou listnáčov (86 a viac %) vrátane lužných a iných príbrežných lesov s vyvinutými okrajmi zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Staršie strednovékové (61–80 rokov) zo 6–15 % fragmentované listnaté a zmiešané lesy s prevahou listnáčov (51–85 %) vrátane lužných a iných príbrežných lesov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov	Strednovékové a mladšie (60 a menej rokov) zo 16 a viac % fragmentované a/lebo intenzívne obhospodarované ihličnaté a zmiešané lesy s prevahou ihličnanov a bez príbrežných lesov zaberajú 66 a viac % potenciálne vhodných biotopov
ohrozenia	3.1. Populácia	Je neúmyselne vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 0–2 % hniezdisk	Je neúmyselne vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 3–15 % hniezdisk	Je vyrušovaná (najmä lesohospodársky) na 16 a viac % hniezdisk a ohrozená zmenami hospodárenia
	3.2. Biotop	Žiadne veľkoplošné holoruby; cesty a iné straty či fragmentácia hlavných hniezdných a potravných biotopov alebo zmeny drevinového zloženia v prospech smreka len na 1 a menej % ich výmery	Veľkoplošné holoruby, cesty, zmeny drevinového zloženia v prospech smreka, odstraňovanie bŕtlavých stromov, straty a fragmentácia hlavných hniezdných a potravných biotopov na 2–10 % ich výmery a len rozptýlene	Veľkoplošné holoruby, cesty, zmeny drevinového zloženia v prospech smreka, straty a fragmentácia hlavných hniezdných a potravných biotopov na 11 a viac % ich výmery a/lebo koncentrovane

Vyhodnotenie stavu:

Kritérium		Stav*	Váha (0–3)	Dosiahnutá hodnota (Stav × váha)
P	populačná hustota/veľkosť populácie	2	3	6
	populačný trend	2	3	6
	veľkosť areálu	2	2	4
	areálový trend	2	2	4
B	hniezdny biotop	2	3	6
	potravný biotop	2	2	4
	migračný biotop	2	1	2
O	populácia	2	3	6
	biotop	1	1	1
Dosiahnutá hodnota spolu:				39
Maximálna možná hodnota ($\sum \text{váh} \times 3$):				60

*Bodová hodnota stavu: A = 3 body, B = 2 body, C = 1 bod

Celkové vyhodnotenie (percentuálny podiel dosiahnutej hodnoty z možnej hodnoty):

A – dobrý	B – priemerný	C – nepriaznivý
100 – 78 %	77 – 55 %	54 – 33 %
	65%	

Zhodnotenie

Z porovnania aktuálnych výsledkov výskumu a monitoringu s príslušnými referenčnými hodnotami v definícii stavu zachovania vychádza pre muchárika bielokrkého v CHVÚ priemerný priaznivý stav zachovania (B). Nepriaznivo naň môžu pôsobiť najmä dlhodobé straty a fragmentácia optimálnych hniezdných i potravných biotopov intenzívnym sprístupňovaním a ťažbou starých listnatých a zmiešaných lesov, zmeny ich konfigurácie a drevinového zloženia v prospech smreka, odstraňovanie dutinových i odumierajúcich a odumretých stromov, nevhodné načasovanie prebierok a pod.

1.6.3.1.14. Definovanie priaznivého stavu výra skalného (*Bubo bubo*) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bolo zaznamenaných v roku 2012 6-9 párov výrov skalných, v roku 2003 bola početnosť 10 párov, populácie mierne klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako A, čiže dobrý priaznivý stav, stav populácie sa však nachádza v o niečo horšom stave B, teda v priemernom priaznivom stave, ale stav biotopov je v stave A – dobrý priaznivý stav.

1.6.3.1.15. Definovanie priaznivého stavu sovy dlhochvostej (Strix uralensis) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia sov dlhochvostých na 15-25 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnuta na 17 párov, populácie je stabilné až mierne stupajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako A, čiže dobrý priaznivý stav, stav populácie sa nachádza tiež v stave A, teda v dobrom priaznivom stave, rovnako aj stav biotopov je v stave A.

1.6.3.1.16. Definovanie priaznivého stavu bociana čierneho (Ciconia nigra) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia bocianov čiernych na 10-15 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnuta na 20 párov, populácie je klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie je v stave B, blízko stavu C, stav biotopov je v stave B – priemerný priaznivý stav.

1.6.3.1.17. Definovanie priaznivého stavu včelára lesného (Pernis apivorus) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia včelárov lesných na 5-10 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnuta na 20 párov, populácie je klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie sa nachádza tiež v stave B, teda v priemernom priaznivom stave, rovnako aj stav biotopov.

1.6.3.1.18. Definovanie priaznivého stavu žlny sivej (Picus canus) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia žlny sivej na 100-150 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnuta na 100 párov, populácie je stabilná až stúpajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako A, čiže dobrý priaznivý stav, stav populácie sa nachádza tiež v stave A, teda v dobrom priaznivom stave, stav biotopov sa hodnotí na stav A, ale blízko k stavu B.

1.6.3.1.19. Definovanie priaznivého stavu žltouchvosta hôrneho (Phoenicurus phoenicurus) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia žltouchvostov hôrnych na 50-80 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnuta na 700 párov, populácie zaznamenala prudký pokles. Celkový stav druhu je hodnotený ako C, čiže nepriaznivý stav, stav populácie sa nachádza tiež v stave C, teda v nepriaznivom stave, rovnako stav biotopov je v nepriaznivom stave C.

1.6.3.1.20. Definovanie priaznivého stavu muchára sivého (Muscicapa striata) v Chránenom vtáčom území Veľká Fatra

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia muchárov sivých na 400-600 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnuta na 1200 párov, populácie je klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav

populácie sa nachádza tiež v stave B, teda v priemernom priaznivom stave, rovnako stav biotopov je v stave B.

1.6.3.2. Stav druhov vtákov a ich biotopov na ochranu ktorých sa vyhlasuje CHVÚ

Hodnotenie stavu vtákov vychádza predovšetkým z monitoringu vtáctva a stavu ich populácie v CHVÚ v rokoch 2010-2012 ak nie je uvedené inak.

1.6.3.2.1. Sokol sťahovaný (Falco peregrinus)

Stav veľkosti populácie sokola sťahovavého je na stupni B, čo znamená priemerný priaznivý stav. Rovnako je na tom aj populačný a areálový trend.

Hodnotenie biotopov je však pozitívnejšie, dosahuje stupeň A v prípade hniezdného biotopu aj potravinovej základne.

1.6.3.2.2. Orol skalný (Aquila chrysaetos)

Stav veľkosti populácie orla skalného, ako aj populačný a areálový trend dosahuje stupeň B, teda priemerný priaznivý stav.

Rovnaký stav zaznamenávame aj pri hniezdnom biotope. Potravinová základňa však dosahuje stupeň A – dobrý, priaznivý.

1.6.3.2.3. Tetra holniak (Tetrao tetrix)

Veľkosť populácie tetra holniaka, ako aj populačný a areálový trend dosahujú bodovú hodnotu B – priemerný priaznivý stav.

Rovnakú hodnotu dosahuje aj hodnotenie biotopov.

1.6.3.2.4. Hlucháň hôrny (Tetrao urogallus)

Stav veľkosti populácia, ako aj populačný trend hlucháňa hôrneho dosahuje hodnotu C, nepriaznivý. Jediné areálový trend má pozitívnejšie hodnotenie B, priemerný priaznivý.

Rozsah vhodného biotopu je tiež hodnotený nepriaznivou hodnotou C, ale kontaminácia prostredia/potravy je hodnotená priemerne priaznivo – B.

1.6.3.2.5. Jariabok hôrny (Bonasa bonasia)

Jariabok hôrny má stav veľkosti populácie, populačný aj areálový trend hodnotený ako priemerne priaznivý hodnotou B.

Hniezdy biotop je tiež hodnotený priemerne priaznivo, ale potravný a migračný biotop dosahujú hodnotu A, teda sú dobré, priaznivé.

1.6.3.2.6. Kuvičok vrabčí (Glaucidium passerinum)

Stav veľkosti populácia kuvička vrabčieho dosahuje dobrý priaznivý stav s hodnotením A. Rovnaké hodnotenie má aj populačný trend. Horšie je na tom areálový trend, ktorý dosahuje nižšiu hodnotu B, ale stále to predstavuje priemerný priaznivý stav.

Hniezdny aj potravný biotop, ako aj biotop zimovania dosahujú najvyššie hodnotenie A, teda dobrý, priaznivý stav.

1.6.3.2.7. Pôtik kapcavý (Aegolius funereus)

Veľkosť populácie pôtika kapcavého dosahuje priemerný priaznivý stav s hodnotou B. Rovnakú hodnotu má aj populačný a areálový trend.

Obdobné hodnotenie B dosahuje aj hniezdy a potravinový biotop, ako aj biotopy zimovania.

1.6.3.2.8. Lelek lesný (Caprimulgus europaeus)

Lelek lesný má stav veľkosti populácie hodnotený stupňom B, čo je priemerný, priaznivý stav. Stupňom B je rovnako hodnotený aj populačný a areálový trend.

Hniezdy biotop, ako aj potravný a migračný biotop sú hodnotené taktiež ako priemerné, priaznivé s hodnotou B.

1.6.3.2.9. *Tesár čierny (Dryocopus martius)*

Stav veľkosti populácie tesára čierneho, ako aj populačný a areálový trend dosahujú hodnotu B, ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Stav hniezdneho, potravného a zimovacieho biotopu je rovnako hodnotený stupňom B ako priemerný, priaznivý.

1.6.3.2.10. *Ďateľ trojprstý (Picoides tridactylus)*

Stav veľkosti populácie ďatľa trojprstého je hodnotený ako dobrý, priaznivý hodnotou A. Populačný a areálový trend sú hodnotené horšie stupňom B, ale stále dosahujú priemerný, priaznivý stav.

Hniezdy biotop a biotop počas zimovania majú dobrý, priaznivý stav s hodnotou A, ale potravný biotop dosahuje len hodnotu B, priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.11. *Ďateľ bieločrptý (Dendrocopos leucotos)*

Veľkosť populácie ďatľa bieločrptého dosahuje dobrý, priaznivý stav s hodnotou A. Populačný a areálový trend majú hodnotu B, priemerný, priaznivý stav.

Horšie hodnoty dosahuje hniezdny, potravný a zimovací biotop, a to hodnoty C. Ich stav je teda nepriaznivý.

1.6.3.2.12. *Muchárik malý (Ficedula parva)*

Veľkosť populácie muchárika malého, ako aj populačný a areálový trend, dosahujú hodnotenie B, ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Hniezdny a potravný biotop však dosahujú len hodnoty C a ich stav je nepriaznivý. Migračný biotop s hodnotou B má priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.13. *Muchárik bieločrptý (Ficedula albicollis)*

Stav veľkosti populácie muchárika bieločrptého, jeho populačný a areálový trend, dosahujú hodnoty B. Ich stav je teda priemerný, priaznivý.

Obdobné hodnotenie dosahuje hniezdny, potravný aj migračný biotop. Tiež majú priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.2.14. *Výr skalný (Bubo bubo)*

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bolo zaznamenaných v roku 2012 6-9 párov výrov skalných, v roku 2003 bola početnosť 10 párov, populácie mierne klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako A, čiže dobrý priaznivý stav, stav populácie sa však nachádza v o niečo horšom stave B, teda v priemernom priaznivom stave, ale stav biotopov je v stave A – dobrý priaznivý stav.

1.6.3.2.15. *Sova dlhochvostá (Strix uralensis)*

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia sov dlhochvostých na 15-25 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnutá na 17 párov, populácie je stabilné až mierne stupajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako A, čiže dobrý priaznivý stav, stav populácie sa nachádza tiež v stave A, teda v dobrom priaznivom stave, rovnako aj stav biotopov je v stave A.

1.6.3.2.16. *Bocian čierny (Ciconia nigra)*

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia bocianov čiernych na 10-15 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnutá na 20 párov, populácie je klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie je v stave B, blízko stavu C, stav biotopov je v stave B – priemerný priaznivý stav.

1.6.3.2.17. *Včelár lesný (Pernis apivorus)*

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia včelárov lesných na 5-10 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnuta na 20 párov, populácie je klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie sa nachádza tiež v stave B, teda v priemernom priaznivom stave, rovnako aj stav biotopov.

1.6.3.2.18. *Žlna sivá (Picus canus)*

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia žlny sivej na 100-150 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnuta na 100 párov, populácie je stabilná až stúpajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako A, čiže dobrý priaznivý stav, stav populácie sa nachádza tiež v stave A, teda v dobrom priaznivom stave, stav biotopov sa hodnotí na stav A, ale blízko k stavu B.

1.6.3.2.19. *Žltouchvost hôrny (Phoenicurus phoenicurus)*

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia žltouchvostov hôrných na 50-80 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnuta na 700 párov, populácie zaznamenala prudký pokles. Celkový stav druhu je hodnotený ako C, čiže nepriaznivý stav, stav populácie sa nachádza tiež v stave C, teda v nepriaznivom stave, rovnako stav biotopov je v nepriaznivom stave C.

1.6.3.2.20. *Muchár sivý (Muscicapa striata)*

V Chránenom vtáčom území Veľká Fatra bola v roku 2012 odhadnutá populácia muchárov sivých na 400-600 párov, v roku 2003 bola početnosť odhadnuta na 1200 párov, populácie je klesajúca. Celkový stav druhu je hodnotený ako B, čiže priemerný priaznivý stav, stav populácie sa nachádza tiež v stave B, teda v priemernom priaznivom stave, rovnako stav biotopov je v stave B.

1.6.3.3. Cieľový stav druhu

Cieľový stav druhu bol určený u jednotlivých druhov na základe významu druhu pre zachovanie populácie druhu na Slovensku, resp. v sústave CHVÚ, podľa dosiahnuteľnosti cieľu ako aj výnimocnosti daného druhu ako zástupcu danej taxonomickej skupiny.

1.6.3.3.1. *Cieľový stav druhu sokol sťahovaný (Falco peregrinus)*

Stav veľkosti populácie sokola sťahovavého je na stupni B, čo znamená priemerný priaznivý stav. Rovnako je na tom aj populačný a areálový trend, ale celkové hodnotenie druhu je v stave A.

Hlavným cieľom by malo byť udržanie populácie sokola sťahovavého na stupni A, teda dobrý priaznivý stavu.

1.6.3.3.2. *Cieľový stav druhu orol skalný (Aquila chrysaetos)*

Stav veľkosti populácie orla skalného, ako aj populačný a areálový trend dosahuje stupeň B, teda priemerný priaznivý stav.

Hlavným cieľom by malo byť udržanie populácie orla skalného na stupni B, teda priemerný priaznivý stavu.

1.6.3.3.3. Cieľový stav druhu tetrov holňiak (*Tetrao tetrix*)

Veľkosť populácie tetrova holňiaka, ako aj populačný a areálový trend dosahujú bodovú hodnotu B – priemerný priaznivý stav.

Pri spracovaní priaznivého stavu druh sa zaraďuje do priemerého stavu s hodnotou 56 %, ale je nutné podotknúť, že to na hranici s nepriaznivým stavom. Je potrebné zdôrazniť, že pokiaľ dôjde k zintenzívneniu viacerých faktorov negatívne ovplyvňujúcich populáciu (zvýšenie predáčneho tlaku, pytlactvo, vyrušovanie) a biotopy tetrova (zníženie rozsahu a kvalitu biotopu), môže dôjsť v krátkom čase k zmene stavu na nepriaznivý. Cieľovým stavom druhu by malo byť jeho udržanie v stave B, prostredníctvom zabezpečenia stavu vhodných biotopov (horské a vysokohorské lúky).

1.6.3.3.4. Cieľový stav druhu hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*)

Stav veľkosti populácia, ako aj populačný trend hlucháňa hôrneho dosahuje hodnotu C, nepriaznivý. Jedine areálový trend má pozitívnejšie hodnotenie B, priemerný priaznivý.

Vzhľadom ku významu CHVÚ Veľká Fatra pre zachovanie tohto druhu a vzhľadom ku celkovému poklesu tohto druhu na Slovensku a celkovej hrozbe jeho vyhynutia bez prijatia opatrení je tak nutné prijať opatrenia, ktoré v dobe realizácie programu starostlivosti povedia ku zastaveniu poklesu a zvráteniu tohto stavu, pričom cieľom, ktorý je potrebné dosiahnuť je taký nárast populácie a úpravu biotopov, aby druh mohol byť v hodnotení priaznivého stavu hlucháň hodnotený aspoň stupňom B – priaznivý, priemerný stav.

1.6.3.3.5. Cieľový stav druhu jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

Jariabok hôrny má stav veľkosti populácie, populačný aj areálový trend hodnotený ako priemerne priaznivý hodnotou B. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav udržal minimálne na úrovni B, teda priemerný priaznivý stav.

1.6.3.3.6. Cieľový stav druhu kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*)

Stav veľkosti populácia kuvička vrabčieho dosahuje dobrý priaznivý stav s hodnotením A. Rovnaké hodnotenie má aj populačný trend.

Veľkosť populácie kuvička vrabčieho v CHVÚ Veľká Fatra podľa aktuálneho zhodnotenia je najvyššia na Slovensku. Vzhľadom ku významu tejto populácie by malo byť cieľom opatrení v CHVÚ udržať stav na stupni A, teda dobrý priaznivý stav.

1.6.3.3.7. Cieľový stav druhu pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*)

Veľkosť populácie pôtika kapcavého dosahuje priemerný priaznivý stav s hodnotou B. Rovnakú hodnotu má aj populačný a areálový trend.

Cieľom programu starostlivosti by malo byť tento stav udržať a to prostredníctvom opatrení, ktoré sú uvádzané pre kuvička vrabčieho, s ktorým obýva rovnaké biotopy (ochrane napomôžu aj opatrenia pre ďalšie lesného druhu, napríklad pre tesára čierneho).

1.6.3.3.8. Cieľový stav druhu lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*)

Lelek lesný má stav veľkosti populácie hodnotený stupňom B, čo je priemerný, priaznivý stav. Stupňom B je rovnako hodnotený aj populačný a areálový trend. Je dôležité udržať

aktuálny priaznivý stav tohto druhu na úrovni B – priemerný, priaznivý stav prostredníctvom zachovania vhodných hniezdných a potravných biotopov.

1.6.3.3.9. Cieľový stav druhu tesár čierny (Dryocopus martius)

Stav veľkosti populácie tesára čierneho, ako aj populačný a areálový trend dosahujú hodnotu B, ich stav je teda priemerný, priaznivý. Ochrana tohto druhu by mala mať vysokú prioritu, keďže tento druh je významný pre tvorenie hniezdných dutín ďalších predmetov ochrany v CHVÚ Veľká Fatra. Preto by cieľom opatrení pri manažmente územia malo byť udržanie súčasného priaznivého stavu minimálne druhu na úrovni B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.3.10. Cieľový stav druhu d'ubník trojprstý (Picoides tridactylus)

Stav veľkosti populácie d'ubníka trojprstého je hodnotený ako dobrý, priaznivý hodnotou A. Populačný a areálový trend sú hodnotené horšie stupňom B, ale stále dosahujú priemerný, priaznivý stav. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie na stupni A – dobrý, priaznivý stav, predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.11. Cieľový stav druhu d'ateľ bielochrbtý (Dendrocopos leucotos)

Veľkosť populácie d'atľa bielochrbtého dosahuje dobrý, priaznivý stav s hodnotou A. Populačný a areálový trend majú hodnotu B, priemerný, priaznivý stav. Celkový stav druhu je však hodnotený stupňom B s počtom 58 %, čo je už blízko nepriaznivého stavu C. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie aspoň na stupni B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.12. Cieľový stav druhu muchárik malý (Ficedula parva)

Veľkosť populácie muchárika malého, ako aj populačný a areálový trend, dosahujú hodnotenie B, ich stav je teda priemerný, priaznivý. Celkový stav druhu však dosahuje nepriaznový stav C. Cieľový stav druhu by malo byť jeho zlepšenie stavu minimálne na stupeň B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.13. Cieľový stav druhu muchárik bielo krk (Ficedula albicollis)

Stav veľkosti populácie muchárika bielo krkého, ako aj populačný a areálový trend, dosahujú hodnotenie B, ich stav je teda priemerný, priaznivý. Cieľový stav druhu by malo byť jeho udržanie minimálne na stupni B – priemerný, priaznivý stav, predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.14. Cieľový stav druhu výr skalný (Bubo bubo)

Celkový priaznivý stav výra skalného v CHVÚ Veľká Fatra je hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni druh v území udržal.

1.6.3.3.15. Cieľový stav druhu sova dlhochvostá (Strix uralensis)

Celkový priaznivý stav sovy dlhochvostej v CHVÚ Veľká Fatra je hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni druh v území udržal.

1.6.3.3.16. Cieľový stav druhu bocian čierny (*Ciconia nigra*)

Celkový priaznivý stav bociana čierneho v CHVÚ Veľká Fatra je hodnotený stupňom B – priemerý, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav udržal minimálne na uvedenej úrovni prostredníctvom cieľenej ochrany bocianov v území.

1.6.3.3.17. Cieľový stav druhu včelár lesný (*Pernis apivorus*)

Celkový priaznivý stav včelára lesného v CHVÚ Veľká Fatra je hodnotený stupňom B – priemerý, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav udržal minimálne na uvedenej úrovni prostredníctvom cieľenej ochrany druhu v území.

1.6.3.3.18. Cieľový stav druhu žlna sivá (*Picus canus*)

Celkový priaznivý stav žlny sivej v CHVÚ Veľká Fatra je hodnotený stupňom A – dobrý, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav druhu na uvedenej úrovni udržal predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.3.19. Cieľový stav druhu žltouchvost hôrny (*Phoenicurus phoenicurus*)

Aktuálne zhodnotenie priaznivého stavu žltouchvosta hôrneho v CHVÚ Veľká Fatra hodnotí celkový stav druhu stupňom C – nepriaznivý stav. Tento stav je spôsobený okrem iného celkovým poklesom populácie druhu na Slovensku. Ochrana tohto ubúdajúceho druhu by sa tak mala zamerať na zastavenie a zvrátenie poklesu a na vykonanie opatrení, ktoré napomôžu tomu, aby sa priaznivý stav druhu mohol hodnotiť aspoň na úrovni B – priemerný, priaznivý stav.

1.6.3.3.20. Cieľový stav druhu muchár sivý (*Muscicapa striata*)

Celkový priaznivý stav krutihlava hnedého v CHVÚ Veľká Fatra je v súčasnosti hodnotený stupňom B – priemerný, priaznivý stav. Program starostlivosti by mal prispieť k tomu, aby sa stav na uvedenej úrovni udržal predovšetkým ochranou biotopov, v ktorých sa vyskytuje.

1.6.3.4. Osobitné záujmy

1.6.3.4.1. Osobitné záujmy u druhu sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*)

V prípade sokola sťahovavého ako symbolu ohrozenosti a elegancie, verejnosť všeobecne akceptuje potrebu ochrany tohto druhu. Ochrana sokola sťahovavého tak nie je potrebná len ako predmetu ochrany CHVÚ, ale aj ako kultúrneho dedičstva. Nepriamo však ochrana druhu môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo jeho hniezd. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk sokola sťahovavého vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Taktiež pri ochrane môže dochádzať k miernemu konfliktu s komunitou horolezcov, čo však je riešiteľné cez komunikáciu a usmerňovaním systémom výnimiek do určených lokalít.

1.6.3.4.2. Osobitné záujmy u druhu orol skalný (*Aquila chrysaetos*)

V prípade orla skalného ako symbolu ohrozenosti a symbolu slovenských hôr verejnosť všeobecne akceptuje potrebu ochrany tohto druhu. Ochrana orla skalného tak nie je potrebná len ako predmetu ochrany CHVÚ, ale aj ako kultúrneho dedičstva. Nepriamo však ochrana orla skalného môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva, a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo jeho hniezd. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk orla skalného vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov.

1.6.3.4.3. Osobitné záujmy u druhu tetrov holniak (*Tetrao tetrix*)

Ochrana tetrova holniaka sa stretáva so záujmami poľovného využívania tohto druhu, keďže je v poľovníckej legislatíve zaradený ako zver. V dôsledku nízkej početnosti a takmer všeobecného úbytku tohto druhu na Slovensku však v súčasnosti vyhláška, ktorou sa vykonáva Zákon o poľovníctve 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov nestanovuje dobu lovu pre holniaka a ponecháva tento druh celoročne chránený. V súčasnosti tak ciele ochrany nie sú v rozpore s rámcom poľovníckej legislatívy, naopak v prípade záujmov poľovníckeho hospodárenia a aj ochrany prírody je zvýšiť súčasnú nízku kritickú úroveň stavov tetrova holniaka. Vzhľadom k tomu, že tetrov holniak sa vyskytuje predovšetkým na poľnohospodárskej pôde, nie je tu taký významný konflikt s hospodárskym využitím územia ako v prípade hlucháňa hôrneho. Naopak pre ochranu tohto druhu je potrebné znížiť rozsah porastenia nevhodnými drevinami, stromami na miestach jeho výskytu, čo vychádza v ústrety aj dlhodobému poľnohospodárskemu využívaniu územia. Väčším problémom môže byť záujem na rozvoji väčších stredísk cestovného ruchu na miestach jeho výskytu, obzvlášť na zimoviskách, kde rozvoj lyžiarskych stredísk môže byť v priamom rozpore so záujmami ochrany tetrova holniaka. Ak sú takéto projekty umiestnené na jeho lokalitách, vždy je potrebné pri posudzovaní dopadov pred povolením riadne zvážiť dopady na tetrova holniaka.

1.6.3.4.4. Osobitné záujmy u druhu hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*)

Ochrana hlucháňa hôrneho sa stretáva so záujmami poľovného využívania tohto druhu, keďže je v poľovníckej legislatíve zaradený ako zver. V dôsledku nízkej početnosti a takmer všeobecného úbytku tohto druhu na Slovensku však v súčasnosti vyhláška, ktorou sa vykonáva Zákon o poľovníctve 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov nestanovuje dobu lovu pre hlucháňa a ponecháva tento druh celoročne chránený. V súčasnosti tak ciele ochrany nie sú v rozpore s rámcom poľovníckej legislatívy, naopak v prípade záujmov poľovníckeho hospodárenia a aj ochrany prírody je zvýšiť súčasnú nízku kritickú úroveň stavov hlucháňa hôrneho. Toto však vo viacerých územiach zakladá konflikt s lesným hospodárstvom, vzhľadom k tomu, že zastavenie úbytku tohto druhu a zvrátenie poklesu znamená veľké požiadavky na nastavenie opatrení v lesnom hospodárení (ponechanie starších porastov, úprava hospodárenia na niektorých väčších plochách lesných porastov). Zachovanie väčších, starších lesných porastov v dobrom stave však na druhej strane môže zvýšiť estetickú hodnotu územia a jeho atraktivitu pre turistov a pre rozvoj mäkkých foriem cestovného ruchu. Naopak rozvoj väčších stredísk cestovného ruchu, napríklad lyžiarskych, môže byť v rozpore so záujmami ochrany hlucháňa hôrneho.

1.6.3.4.5. Osobitné záujmy u druhu jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*)

Jariabok hôrny je v súčasnosti klasifikovaný ako poľovná zver s určenou dobou lovu. Táto doba lovu a minimálny záujem na love tohto druhu však spôsobuje, že súčasné nastavenie poľovníckej legislatívy a ochrany prírody na druhej strane v prípade tohto druhu nie sú v rozpore s cieľmi ochrany stanovenými pre CHVÚ.

1.6.3.4.6. Osobitné záujmy u druhu kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*)

V prípade kuvička vrabčieho ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana kuvička vrabčieho môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. V prípade kalamitných ťažieb na väčšom rozsahu porastov môže byť konflikt výraznejší, keďže tomuto druhu nepostačuje na prežitie v takomto prípade len ponechanie niekoľkých zdravých stromov na dožitie.

1.6.3.4.7. Osobitné záujmy u druhu pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*)

V prípade pôtika kapcavého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana pôtika kapcavého môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie.

1.6.3.4.8. Osobitné záujmy u druhu lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*)

Lelek lesný je veľmi nenápadný a teda pre širokú verejnosť sa jedná o tajuplný druh. Tým pádom vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana druhu môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia v prípade premeny sukcesne zarastajúcich pasienkov (pionierskymi drevinami ako borievka, lieska, borovica) na husto zapojený pestovaný hospodársky les. Aj napriek tomu je potenciálny konflikt minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie.

1.6.3.4.9. Osobitné záujmy u druhu tesár čierny (*Dryocopus martius*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu dŕaťov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane tesára môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie.

1.6.3.4.10. Osobitné záujmy u druhu dubník trojprstý (*Picoides tridactylus*)

V prípade dubníka trojprstého ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana dubníka trojprstého môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na ponechanie hniezdných stromov, kedy sa jedná o menší konflikt, alebo o ponechanie vhodných porastov, kedy sa v prípade výskytu škodlivých činiteľov v týchto porastoch môže jednať o výraznejší konflikt, ktorý vyžaduje aj využitie nástrojov finančných náhrad pre dotknutých vlastníkov a správcov lesných porastov.

1.6.3.4.11. Osobitné záujmy u druhu ďateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu ďateľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane ďatľa bielochrbtého môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.12. Osobitné záujmy u druhu muchárik malý (*Ficedula parva*)

V prípade muchárika malého, ako neznámeho druhu vo verejnosti, neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Ochrana druhu môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia, keďže v prípade tohto druhu požiadavky na jeho ochranu zahŕňajú ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.13. Osobitné záujmy u druhu muchárik bieločrký (*Ficedula albicollis*)

V prípade muchárika bieločrkého, ako málo známeho druhu vo verejnosti, neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Ochrana druhu môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov.

1.6.3.4.14. Osobitné záujmy u druhu výr skalný (*Bubo bubo*)

Ochrana výra skalného a jeho hniezdísk vo Veľkej Fatre sa týka skatných útvarov a neprístupných skalných masívov. Tu môže dochádzať k miernemu konfliktu s komunitou horolezcov, čo však je riešiteľné cez komunikáciu a usmerňovaním systémom výnimiek do určených lokalít. Ochrana tohto druhu sa nedotýka iných záujmov verejnosti.

1.6.3.4.15. Osobitné záujmy u druhu sova dlhochvostá (*Strix uralensis*)

V prípade sovy dlhochvostej ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo môže vzniknúť na jej hniezdiskách konflikt v prípade ochrany hniezdísk, jedná sa však o menej náročný druh (vzhľadom k jej šíreniu a nárastu populácie), kde vytvorením náhradných hniezdných podmienok (v búdkach) je možné dostatočne zabezpečiť jej ochranu.

1.6.3.4.16. Osobitné záujmy u druhu bocian čierny (*Ciconia nigra*)

Podobne ako v prípade bociana bieleho je ochrana bociana čierneho širokou verejnosťou vnímaná ako potrebná, keďže sa jedná o vzácny druh. V prípade jeho ochrany tak tú nie sú iné priame osobitné záujmy na ochrane a využívaní tohto druhu, ktoré by boli v rozpore s cieľmi jeho ochrany. Nepriamo však ochrana bociana čierneho môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárstva a to pri požiadavke na vytvorenie zón ochrany okolo hniezd bociana čierneho. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdného obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk bociana čierneho vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov.

Vzhľadom k tomu, že sa jedná o vzácny druh je bocian čierny atraktívnym ako cieľ pre fotografy, čím vzniká potenciálny konflikt medzi fotografmi a ochranou prírody v blízkosti hniezdísk tohto druhu.

1.6.3.4.17. Osobitné záujmy u druhu včelár lesný (*Pernis apivorus*)

V prípade včelára lesného ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Rovnako neboli zatiaľ na zaregistrované konflikty ohľadne včelárstva a ochrany tohto druhu. Výnimočne v odôvodnených prípadoch však v môže prípade ochrana včelára lesného vzniknúť požiadavka na vytvorenie zón ochrany okolo hniezda. Konflikt pri vytváraní takýchto zón je však riešiteľný vhodnou a včasnou formou komunikácie zainteresovaných, keďže na väčšine z plochy takýchto zón okolo hniezdísk sa požaduje len posunutie termínov lesného hospodárenia do obdobia mimo hniezdneho obdobia. Menšia, jadrová časť týchto zón ochrany okolo hniezdísk vyžaduje ponechanie porastov bez zásahu. V prípade, že takéto porasty sú v rubnej dobe a s týmito opatreniami neráta PSL je potrebné aby sa na obmedzenia vyplývajúce z ponechania časti porastu využili aj finančné nástroje, ktoré predpokladá Zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov. Tento konflikt však nedosahuje potenciálnu mieru obmedzení ako pri orlovi kriľavom alebo bocianovi čiernom, keďže sa v prípade včelára očakáva len minimálny počet žiadostí na vytvorenie ochranných zón (aj z dôvodu ťažkej dohľadateľnosti hniezdísk tohto druhu).

1.6.3.4.18. Osobitné záujmy u druhu žlna sivá (*Picus canus*)

Vzhľadom ku celkovému pozitívnemu vnímaniu d'atľov vo verejnosti existuje záujem na ochrane týchto druhov nielen v dôsledku toho, že sú predmetmi ochrany v CHVÚ ale aj v dôsledku zachovania kultúrneho dedičstva. Pri ochrane žlny sivej môžu v CHVÚ vzniknúť nepriamo konflikty pri presadzovaní ochrany hniezdných stromov. Vzhľadom k tomu, že však ide o len jednotlivé stromy sú tieto požiadavky na ochranu riešiteľné vhodnou a včasnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov. Na druhej strane však je potrebné podotknúť, že porasty, ktorých sa toto týka sú už dnes súčasťou vyšších stupňov ochrany národnej siete sústavy chránených území, preto tento konflikt nie v území v prípade ochrany žlny sivej hodnotený ako významný.

1.6.3.4.19. Osobitné záujmy u druhu žltouchvost hôrny (*Phoenicurus phoenicurus*)

V prípade žltouchvosta hôrneho ako neznámeho druhu vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana žltouchvosta hôrneho môže vo výnimočných prípadoch zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany hniezdných stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov. Na druhej strane však je potrebné podotknúť, že porasty, ktorých sa toto týka sú už dnes súčasťou vyšších stupňov ochrany národnej siete sústavy chránených území, preto tento konflikt nie v území v prípade ochrany žltouchvosta hôrneho hodnotený ako významný. Rovnako potenciálne konfliktným je potreba zachovania stromovej vegetácie na hniezdiskách žltouchvosta hôrneho priamo v intravilánoch obcí.

1.6.3.4.20. Osobitné záujmy u druhu muchár sivý (*Muscicapa striata*)

Podobne ako v prípade žltouchvosta hôrneho aj muchár sivý je veľmi nenápadný a teda pre širokú verejnosť sa jedná o neznámy druh. Tým pádom vo verejnosti neexistuje žiadny iný osobitný záujem ohľadne jeho ochrany. Nepriamo však ochrana muchára sivého môže zasiahnuť do záujmov lesného hospodárenia. Tie sa však väčšinou týkajú len ochrany

hniezdnych stromov, preto potenciálny konflikt je minimálny a riešiteľný vhodnou formou komunikácie. Väčším konfliktom v prípade ochrany tohto druhu však budú požiadavky na ochranu vhodných porastov.

1.6.4. Hodnotenie ďalších osobitných záujmov ochrany prírody a krajiny v území

Územie CHVU sa prekrýva s územím Národného parku Veľká Fatra s tretím stupňom ochrany v zmysle zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. a územím Ochranného pásma národného parku Veľká Fatra s druhým stupňom ochrany. Východná časť CHVU zasahuje do územia Ochranného pásma národného parku Nízke Tatry, kde platí druhý stupeň ochrany.

V rámci CHVU dochádza k prekryvu s plošne rozsiahlym územím európskeho významu SKUEV0238 Veľká Fatra a s územiami európskeho významu SKUEV0198 Zvolen, SKUEV0244 Harmanecký Hlboký jarok a SKUEV0241 Svrčinník, čiastočne zasahuje územie európskeho významu SKUEV164 Revúca.

Na území CHVU sa nachádzajú chránené územia národnej siete:

Národná prírodná rezervácia Rumbáre s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Kundračka s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Madačov s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Kornietová s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Skálna Alpa s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Jánošíkova kolkáreň s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Borišov s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Padva s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Tlstá s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Suchý vrch s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Veľká Skálna s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Harmanecká Tisina s piatym stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Rakšianske rašelinisko so štvrtým stupňom ochrany,
Národná prírodná rezervácia Čierny kameň s piatym stupňom ochrany,
Ochranné pásmo národnej prírodnej rezervácie Čierny kameň so štvrtým stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Biela skala s piatym stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Harmanecký Hlboký jarok s piatym stupňom ochrany,
Prírodná rezervácia Svrčinník s piatym stupňom ochrany,
Prírodná pamiatka Matejkovský kamenný prúd s piatym stupňom ochrany,
Prírodná pamiatka Prielom Teplého potoka s piatym stupňom ochrany,
Prírodná pamiatka Majerova skala s piatym stupňom ochrany,
Prírodná pamiatka Hradené jazero Blatné so štvrtým stupňom ochrany,
Ochranné pásmo prírodnej pamiatky Hradené jazero Blatné s tretím stupňom ochrany,
Chránený areál Revúca so štvrtým stupňom ochrany,
Chránený areál Dekrétovej porast so štvrtým stupňom ochrany,
Chránený areál Krásno so štvrtým stupňom ochrany.

Na hranicu CHVU nadväzuje územie Národnej prírodnej rezervácie Lysec s piatym stupňom ochrany a Chráneného areálu Mošovské aleje so štvrtým stupňom ochrany.

V rámci územia CHVU sú evidované prvky územného systému ekologickej stability: provincionálne biocentrum Tlstá, nadregionálne biocentrá Kopa – Korbeľka, Skálna Alpa – Smrekovica – Šiprúň, Lysec a Borišov – Javorina, terestrický nadregionálny bikoridor Veľká Fatra – Chočské vrchy a sieť biocentier a biokoridorov nižšej úrovne. Toky Revúcej a Ľubochňanky sú vymedzené ako regionálne terestricko-hydrické biokoridory.

1.7. Výsledky kompletného zisťovania stavu lesa

Lesný pôdny fond je obhospodarovaný podľa Programov Starostlivosti o Lesy (PSL).

V nasledujúcej tabuľke je prehľad platných PSL (LHP).

Názov PSL pre Lesný celok	Platnosť PSL	Výmera PSL (LHP) v CHVÚ ha
HORNÁ ŠTUBŇA I.	2006	1310,18
JESENSKÝ	2006	199,61
LESY TURČIANSKE JASENO	2006	120,70
LS KOŠTANY	2006	129,12
NEODOVZDANÉ LESY A DROBNÍ VLASTNÍCI BELÁ	2006	226,04
OSTATNÉ LESY NA LHC HORNÁ ŠTUBŇA	2006	0,05
OSTATNÉ LESY V K.Ú. NECPALY	2006	245,46
ROSIVAL A SPOL.	2006	799,44
SÚKROMNÉ SPOLOČENSTVO LESA A HORY MALCOV	2006	35,36
SÚKROMNÍ VLASTNÍCI SMREKOVO	2006	168,41
ŠTÁTNE LESY BELÁ	2006	900,70
URBÁR BELÁ A SÚKROMNÉ LESY BELÁ	2006	832,49
URBÁR NECPALY	2006	236,20
URBÁR ŽABOKREKY	2006	92,48
VIA SLOVAKIA S.R.O.	2006	2153,81
LIPTOVSKÁ OSADA-BIELY POTOK-RAKYTOV	2008	1126,67
LIPTOVSKÁ OSADA-ŠTÁTNE	2008	6008,37
MESTSKÉ LESY RUŽOMBEROK A INÍ	2008	836,65
MESTSKÉ LESY BANSKÁ BYSTRICA - HARMANEC	2009	3950,05
MESTSKÉ LESY BANSKÁ BYSTRICA - ULANKA	2009	973,37
STARÉ HORY	2009	2933,92
BLATNICA	2010	6981,93
TURČEK	2010	122,80
TURČIANSKE TEPLICE	2010	4589,00
ČIERŇAVY	2011	6182,51
HUBOVÁ	2011	388,31
ĽUBOCHŇA	2011	3474,07
KANTOR	2012	687,75
UaPPS NOLČOVO 2	2013	11,76
Spolu		47949,801

Rozdiel oproti výmere LPF v súčasnom KN je spôsobený stavom C-KN v čase vyhotovenia PSL (LHP).

Lesný pôdny fond tvorí na 93 % porastová plocha a na 7 % lesné pozemky bez lesných porastov.

Zastúpenia kategórií lesa sú v nasledovnej tabuľke.

Kategória lesa	Písmeno kategórie	Kategoria	%
H		20161,41	45,13
O	a	6527,726	14,61
	b	4338,675	9,71
	c	11,84365	0,03
	d	12673,98	28,37
	spolu	23552,23	52,72
U	e	665,3318	1,49
	f	294,4232	0,66
	spolu	959,7551	2,15
Spolu		44673,39	100

Zastúpenie drevín v porastoch CHVÚ je v nasledujúcej tabuľke.

Drevina	BK	SM	JH	JD	BO	JS	SC	KS, JB, HB, BR, BC, BH	MK, JX, DG, DZ, JM, VB, VK, TX, AG, JL, OS, LM, LP, JZ
%	43,8	41,6	4,3	3,4	2,9	1,5	1,4	0,1 – 0,5	< 0,1

Veková štruktúra je v nasledujúcej tabuľke.

Vek v rokoch	0	1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	101-120	120-180	180-220
Zastúpenie v %	0,1	11,1	11,5	9,5	16,1	16,5	11,6	21,7	1,8

V zastúpení vekových tried sa výrazne odzrkadľuje kategorizácia lesov. Viac ako 50 % zastúpenie ochranných lesov v CHVÚ má hlavný podiel vo výmere porastov nad 100 rokov.

Porastová mapa je súčasťou príloh.

2. Socioekonomické pomery (využívanie územia a jeho okolia), pozitívne a negatívne faktory

2.1. Historický kontext

V dávnej minulosti bolo takmer celé územie pohoria porastené lesmi. Spočiatku, od staršej doby kamennej (pred 40 000 rokmi) ľudia zasahovali len veľmi jemne do prírodného prostredia v podobe sezónneho lovu zvery a zberu lesných plodov. Až neskôr v dobe bronzovej (1300 - 700 p.n.l.) tu začal ľud lužickej kultúry odlesňovať predhorie a zakladať obilné polia a pastviny pre svoj dobytok. V rímskom období sa tamojší ľud uchýlil pred tlakom Rimanov a Germánov do horských údolí, kde si budovali opevnené drevené sídliská. (Blatnica, Sučany, Hubová, Turč. Štiavnička). V horských kotlinách Veľkej Fatry boli ťažké podmienky na rozvoj hospodárstva, ale napriek tomu jej osídlenie stále postupovalo. Najstaršia písomná zmienka o osadách v Turci pochádza z roku 1113. Až do stredoveku sa obyvateľstvo živilo poľnohospodárstvom a pastierstvom. Lesy sa využívali prevažne na poľovačku a na stavebné účely sa ťažilo drevo v blízkosti osád a dedín. Drevo bolo tiež základným palivom.

Lesné hospodárstvo

Najväčší nápor na lesy priniesla v 13. storočí vlna nemeckej baníckej kolonizácie za vlády Bélu IV a ďalších uhorských kráľov. V tomto období sa banské podniky na striebro a meď rozšírili od Banskej Bystrice do Starých Hôr a nemeckí kolonisti sa dostali aj do Liptova, do ústia potoka Revúca, kde vznikali banské a uhliarske osady. V 16. storočí sa stavali hute, pre ktoré sa voľne ťažilo drevo v lesoch Veľkej Fatry určené na výrobu drevného uhlia. Lesy v okolí Harmanca a Starých Hôr boli vyťažené a odlesnené plochy trpeli silnou eróziou pôdy. Rastúci nedostatok dreva nútil majiteľov chrániť svoje lesy a po roku 1750 sa objavujú prvé pokusy o umelé zalesňovanie. Až do začiatku 19. storočia boli lesy Veľkej Fatry podriadené baníctvu. V tomto období vznikli aj rozsiahle smrekové monokultúry. Až do začiatku 20. storočia sa drevo dopravovalo z lesa plavením po horských vodných tokoch, na ktorých sa stavali tajchy slúžiace na zachytávanie jarných vôd pre potreby splavovania dreva. Neskôr sa začali stavať lesné železnice. V lesoch Veľkej Fatry sú najrozšírenejšími drevinami smrek (43%) a buk (41%), ostatné dreviny sú len primiešané. Z hľadiska hospodárenia sú z lesov najviac zastúpené hospodárske lesy (46,5%), ktorých hlavným poslaním je produkcia kvalitnej drevnej suroviny. Ochranné lesy zaberajú 44,5% plochy lesov (prevažne ide o pôdoochranné a vodohospodársky významné plochy lesov). Len 9% zaberajú lesy osobitného určenia (maloplošné chránené územia). Súčasná horná hranica lesa je následkom ľudskej činnosti znížená o cca 200 - 250 m, čo nepriaznivo ovplyvňuje odtokové pomery, zvyšuje pôdnu eróziu najmä na miestach intenzívnej pastvy dobytká a zapríčiňuje zvýšený výskyt lavín.

Poľnohospodárstvo

Ďalší veľký úder pre fatranské lesy priniesla v 17. storočí valašská kolonizácia, keď na naše územie prichádzali po karpatskom oblúku pastieri z Rumunska. Od panovníkov získali právo odlesniť vrcholové časti mnohých pohorí na Slovensku a teda aj vo Veľkej Fatre, kde si vyklčovaním a žiarením vytvorili vrcholové pasienky pre svoje stáda oviec a kôz a výrazne znížili hornú hranicu lesa. Vo Veľkej Fatre takto vzniklo 20 000 ha holí. V 70-tych a 80-tych rokoch minulého storočia sa realizovala rekonštrukcia hornej hranice lesa (najmä na svahoch Borišova, Rakytova a Čierneho kameňa). V súčasnosti sa na holiach pasie hovädzí dobytok a menej ovce. Kým z liptovskej a bystrickej strany prevláda ovčiarstvo, na turčianskej strane sa pasienky využívajú hlavne pasením jalovic z dôvodu dlhých a nedostupných dolín. Správa NP prostredníctvom štátnej správy pastvu usmerňuje a reguluje. Je na škodu, že kosenie horských a podhorských lúk sa čoraz viac vytráca. Ornú

pôdu vo vlastnom území NP predstavujú len záhumienky pri Tureckej, Prášnici, Valentovej, Rybom a L. Revúcach.

Ochrana prírody

Veľká Fatra ako jedno z najzachovalejších pohorí Slovenska bolo už v roku 1973 vyhlásené za chránenú krajinnú oblasť. Už od päťdesiatych rokov minulého storočia však na jej území boli zriaďované prírodné rezervácie, najmä v zachovalých lesných komplexoch a pralesoch. V súčasnosti je v národnom parku a jeho ochrannom pásme vyhlásených 35 maloplošných chránených území na lesných, mokraďových, trávnych, či skalných biotopoch, stanovištiach vzácných a ohrozených rastlín a živočíchov, ale aj na ochranu zaujímavých a cenných morfológických javov a jaskýň.

V roku 2002 bol Nariadením vlády Slovenskej republiky č. 140 z 27. marca. 2002 a s účinnosťou od 1. apríla 2002 zriadený náš najmladší Národný park Veľká Fatra s výmerou samotného územia 40 371 ha a výmerou ochranného pásma 26 132 ha.

Veľká Fatra bola zaradená do celoeurópskej sústavy chránených území NATURA 2000 ako Územie európskeho významu a Chránené vtáčie územie. CHVÚ Veľká Fatra bolo vyhlásené vyhláškou zo 16.4.2010.

2.2. Stručný opis aktuálneho stavu

Poľnohospodárstvo

Na území CHVÚ Veľká Fatra sa na ploche 4241,2 ha nachádzajú trvalé trávnaté porasty.

Orná pôda je využívaná na výmere 3,57 ha. Pôda, na ktorej obhospodarovanie nie je bližšie špecifikované a zatiaľ nie je poľnohospodársky využívaná, sa nachádza na výmere 4,84 ha.

Lesné hospodárstvo

Porasty CHVÚ plnia na 53 % územia ochrannú funkciu. Lesy kategórie „H“ zaberajú 45 % a kategórie „U“ 2 % porastovej plochy. Veková štruktúra s výrazným podielom straších porastov zodpovedá tomuto stavu najmä v kategórii „O“. V kategórii hospodárskych lesov je vzhľadom na zastúpenie vekových tried a modelových rubných dôb predpoklad nárastu obnovnej ťažby v nasledujúcich decéniách. Drevinová skladbu tvoria dreviny typické pre 3. až 6. vegetačný stupeň.

Rekreácia a šport

CHVÚ je súčasťou turisticky a rekreačne významného krajinného priestoru pohoria Veľkej Fatry. V území dominuje horská letná a zimná turistika a cyklistika, ktorej slúži sieť značených trás, najmä hrebeňová Veľkofatranská magistrála prístupná z početných nástupných miest v podhorí, krasové doliny (Gaderská, Blatnická) a i. Významnou aktivitou je zjazdové lyžovanie, v blízkosti CHVÚ sa nachádzajú komplexné strediská vyššieho významu Malino Brdo a Donovaly s vybavenosťou pre zimné aj letné športy a menšie lyžiarske areály Liptovské Revúce, Turecká - Krížna, Smrekovica, Čremošné, Jasenská dolina. V širšom území sú podmienky pre poznávací turizmus (lokalita UNESCO Vikolínec, kultúrne a historické pamiatky, sprístupnená Harmanecká jaskyňa), kúpeľný turizmus (Ľubochňa, Turčianske Teplice), agroturistiku, chalupníctvo, prímestskú rekreáciu. Podmienky a lokality pre rekreačné a športové využívanie územia CHVÚ, ktoré je súčasťou Národného parku Veľká Fatra a jeho ochranného pásma sú určené Návštevným poriadkom Národného parku Veľká Fatra (vyhláška KÚŽP v Žiline č. 8/2005).

Poľovníctvo a rybárstvo

Na území CHVÚ Veľká Fatra je evidovaných 22 poľovných revírov a patria do poľovnej oblasti J XIII. Nízke Tatry a J XII. Veľká Fatra. Medzi bežnú poľovnú zver patrí jeleň obyčajný (*Cervus elaphus*), srnec hôrny (*Capreolus capreolus*), sviňa divá (*Sus scrofa*), zajac poľný (*Lepus europaeus*), liška obyčajná (*Vulpes vulpes*). Na zatraktívnenie poľovného revíru bol do Gaderskej oblasti dovezený kamzík vrchovský alpského pôvodu (*Rupicapra rupicapra rupicapra*). Z pernatej zveri sa na území Veľkej Fatry loví jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), sluka hôrna (*Scolopax rusticola*), holub hrivnák (*Columba palumbus*), sojka obyčajná (*Garulus glandarius*) a ďalšie. Lesy Veľkej Fatry sú významným útočiskom aj veľkých šeliem - medveďa, rysa a vlka. Vzhľadom k tomu, že sú to veľmi plaché a tiché zvieratá, údaje o ich počte sa veľmi ťažko získavajú. Rys ostrovid je pre svoju vzácnosť a kritické ohrozenie na celom území Slovenska celoročne chránený a už niekoľko rokov nebola udelená žiadna výnimka na povolenie jeho odstrelu.

Z hľadiska poľovníckej rajonizácie je Veľká Fatra vedená ako jedna chovateľská jelenia oblasť. Celé územie je rozdelené do 19 poľovných revírov, ktoré obhospodarujú 3 lesné závody, 13 poľovníckych združení, 2 mestské a 1 cirkevné lesy. Vo Veľkej Fatre sú významné pstruhové revíry Ľubochňanka, Gaderský potok, Žarnovica, ktoré patria Lesom SR. Ostatné revíry obhospodarujú miestne organizácie Slovenského rybárskeho zväzu a nachádzajú sa najmä v ochrannom pásme NP. Najvýznamnejší rybársky revír je tu Turiec, ktorý má najbohatšie druhové zloženie rýb v tejto oblasti. Úsek rieky dlhý 21 km je vyhlásený za národnú prírodnú rezerváciu z dôvodu ochrany napr. aj hlavátky podunajskej (Hucho hucho).

Ťažba nerastných surovín

V území CHVU nie sú evidované prieskumné územia. V blízkosti hraníc CHVU sa nachádza ložisko Dražkovce Belá s ukončenou ťažbou tehliarskych hĺn, výhradné ložisko dolomitu Rakša (JIVA – TRADE Rakša s.r.o. Sereď) s určeným dobývacím priestorom, chráneným ložiskovým územím a rozvinutou ťažbou a výhradné ložisko s dobývacím priestorom Horná Štubňa (VSK Mineral s.r.o. Košice) s rozvinutou ťažbou andezitu ako stavebného kameňa.

Využitie vody

Územie CHVU sa prekrýva s chránenou vodohospodárskou oblasťou Veľká Fatra, do juhovýchodnej časti CHVU zasahuje aj chránená vodohospodárska oblasť Nízke Tatry – západ. V území sa nachádza povodie vodárenského toku Ľubochňanka a početné podzemné vodárenské zdroje s vyhlásenými pásmami hygienickej ochrany. Do západnej časti CHVU zasahuje ochranné pásmo 2. stupňa prírodného zdroja minerálnych vôd Mošovce a v blízkosti hraníc je vyhlásené ochranné pásmo 2. stupňa prírodného liečivého zdroja Turčianske Teplice. Cca 3,5 km južne od CHVU sa nachádza vodárenská nádrž Turček na hornom toku Turca, v okolí sú aj menšie nádrže, ktoré slúžia pre rybolov a iné účely (Hrabovo, Čutkovo, Ďanová, Turčianska Štiavnica).

Ďalšie využitie

V rámci územia CHVU sa nenachádzajú väčšie zdroje znečisťovania. Severovýchodne od hraníc CHVU sa nachádza celulózovo-papierenský podnik Mondi SCP a.s. Ružomberok a priemyselná zóna na južnom okraji mesta. V okolí CHVU sú prevádzkované skládky TKO a inertného materiálu v lokalite Blatnica a Ružomberok – Biela púť. Dopravná záťaž (hluk, imisie, bariérový prvok) je spojená s prevádzkou cesty č. I/59, ktorá prechádza juhovýchodným okrajom CHVU. Cca 700 m od južnej hranice CHVU. Severne od CHVU prebieha výstavba diaľnice D1 v úseku Turany – Hubová. V príprave sú alternatívy rýchlostných ciest severo-južného smeru, ktoré vedú západne od CHVU (R3 úsek Martin – Horná Štubňa) a východne od CHVU (R1 úsek Ružomberok – Korytnica). V okolí mimo hraníc CHVU sa nachádzajú malé letiská s nepravidelnou prevádzkou: neverejné športové

letisko Lisková, verejné civilné letisko Martin a letiská pre letecké práce Košťany a Dolná Štubňa.

Kultúrne dedičstvo a náboženské aktivity

Kultúrne pamiatky a objekty významné z hľadiska kultúrno-historického dedičstva (hrady, kaštiele, sakrálné pamiatky a i.) sú viazané predovšetkým na obce po obvode CHVÚ (Ružomberok, Ľubochňa, Liptovská Osada, Blatnica, Sklabinský Podzámok, Turčianska Štiavnička), historické parky sú v Ľubochni, Mošovciach, Čremošnom, Turčianskej Štiavničke, vo Vlkolínci pri Ružomberku je pamiatková rezervácia ľudovej architektúry zapísaná do zoznamu kultúrneho dedičstva UNESCO. V blízkosti hraníc sa nachádzajú náboženské pútnické miesta Smrekovica – kaplnka, Vlkolínec – Trlenská dolina a významná lokalita Staré hory, kde sa konajú pravidelné podujatia s vysokou návštevnosťou.

2.3. Návrh zásad a opatrení využívania územia a jeho okolia z hľadiska cieľov ochrany

2.3.1. Návrh zásad opatrení pre jednotlivé predmety ochrany

Návrh zásad opatrení vychádza z hodnotenia priaznivých stavov jednotlivých druhov vyhotovených ŠOP SR v rokoch 2010-2012 a odporúčaní navrhnutých expertmi v danom hodnotení, ako aj z odporúčaných opatrení vo vedeckých publikáciách.

Návrh zásad opatrení pre jednotlivé druhy je tu uvedený v celom rozsahu nutných opatrení pre udržanie optimálnej populácie dotknutých druhov. Vzhľadom k tomu, že potrebné opatrenia a biotopové nároky jednotlivých druhov si často v rôznom rozsahu protirečia, preto je potrebné tieto opatrenia zosúladiť. Preto taxatívne uvedené opatrenia pre jednotlivé druhy boli nižšie zoskupené do opatrení pre skupiny druhov, ktoré sú prioritou ochrany vo vyčlenených ekologicko-funkčných priestoroch. Návrh týchto finálnych opatrení (ktoré sa odporúčajú na realizáciu) v ekologicko-funkčných priestoroch však musí brať v úvahu nároky jednotlivých druhov, preto ich tu uvádzame v plnom rozsahu.

2.3.1.1. Návrh zásad opatrení pre sokola sťahovavého (Falco peregrinus)

Na udržanie stavu sokola sťahovavého na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečiť stály monitoring populácie v CHVÚ,
- zabezpečiť vylúčenie akýchkoľvek aktivít na hniezdnych lokalitách v okruhu najmenej 300 m v období od 1. februára do 31. augusta,
- na vybraných hniezdnych lokalitách usmerňovať športové a rekreačné aktivity s cieľom zabezpečenia ich ochrany zo zreteľom počas hniezdneho obdobia,
- V CHVÚ a blízkom okolí zabezpečiť osadenie špeciálnych konzol na všetky linky 22 kV elektrického vedenia,
- strážením vybraných lokalít eliminovať riziko pytlactva, vykrádania hniezd a nezákonného obchodovania,
- novelizovať vyhlášku MŽP SR č. 194/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu hniezdisk a dôležitých lovísk,
- usmerňovať ohrozujúce aktivity diskusiou s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov, uplatňovaním požiadaviek v procese PSoL a v krajnom prípade využívať právne možnosti pri ochrane druhu a jeho hniezdneho prostredia,
- usmerňovať ďalšie činnosti a využívanie územia v záujme ochrany druhu,
- zvýšiť propagáciu ochrany druhu a informovanosť verejnosti.

2.3.1.2. Návrh zásad opatrení pre orla skalného (Aquila chrysaetos)

Na udržanie stavu orla skalného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečenie každoročného monitoringu druhu podľa jednotnej celoslovenskej metodiky,
- zabezpečenie každoročnej realizácie praktických opatrení na elimináciu a zmiernenie ohrozujúcich vplyvov (označovanie jedincov, stráženie hniezd, kontroly hniezd, operatívne zásahy, rehabilitácia jedincov) s dôrazom na elimináciu ohrození, v dôsledku ktorých dochádza k opakovanému úhynu orlov (napr. stĺpy elektrických vedení, pytlíctvo, otravy),
- usmerňovať športové a rekreačné aktivity s cieľom zabezpečenia ochrany hniezdisk,
- usmerňovať druh ohrozujúce aktivity diskusiou s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov, uplatňovaním požiadaviek v procese PSoL a v krajnom prípade využívať právne možnosti pri ochrane druhu a jeho hniezdného prostredia,
- novelizovať vyhlášku MŽP SR č. 194/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu hniezdisk a dôležitých lovísk orla skalného,
- zabezpečenie ochrany hniezdných a potravných biotopov prostredníctvom dokumentácie ochrany prírody (zonácia NP, vyhlasovanie CHÚ, ÚSES, PSoL), územnoplánovacej dokumentácie, projektov pozemkových úprav atď.,
- zabezpečenie propagačno-výchovných aktivít za účelom šírenia osvedy u rôznych cieľových skupín.

2.3.1.3. Návrh zásad opatrení pre tetraova hoľniaka (*Tetrao tetrix*)

Na udržanie stavu tetraova hoľniaka na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečenie každoročného monitoringu druhu a faktorov negatívne ovplyvňujúci druh podľa jednotnej celoslovenskej metodiky a v prípade potreby aj stráženie tokanísk,
- s užívateľmi poľnohospodárskych pozemkov zabezpečiť primerané využívanie (pastvu) biotopov tetraova,
- akékoľvek ľudské aktivity v oblastiach výskytu druhu časovo a priestorovo limitovať so zreteľom na jeho ročný cyklus,
- zmeniť vyhlášku MŽP SR č. 194/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu a vhodný menežment biotopov tetraova,
- usmerňovať druh ohrozujúce aktivity diskusiou s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov uplatňovaním požiadaviek napr. v procese PSoL a v krajnom prípade využívať právne možnosti pri ochrane druhu a jeho biotopu,
- pri obhospodarovaní lesných a poľnohospodárskych pozemkov presadzovať postupy na zlepšenie kvality biotopu tetraova zlepšením trofických podmienok,
- vylúčiť akúkoľvek výstavbu rekreačných zariadení v kľúčových biotopoch tetraova,
- vykonávať monitoring vplyvu predátorov na populáciu hlucháňa a na únosnej miere udržiavať populácie predátorov tetraova, ktorých negatívny vplyv na prežívanie lokálnych populačných jednotiek je známy (kuna lesná, diviak, líška, sojka, krkavec) a to do času, kým sa neobnoví priaznivý stav druhu v CHVÚ a zároveň vylúčiť lov vlka v CHVÚ ako hlavného predátora niektorých významných predátorov tetraova (najmä diviak a líška).

2.3.1.4. Návrh zásad opatrení pre hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*)

Na zlepšenie stavu hlucháňa hôrneho na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zabezpečenie každoročného monitoringu druhu a faktorov negatívne ovplyvňujúci druh podľa jednotnej celoslovenskej metodiky a v prípade potreby aj stráženie tokanísk,

- urýchlene zabezpečiť dôslednú ochranu vhodných biotopov hlucháňa na všetkých lokalitách, kde ešte prežívajú lokálne populácie druhu dohodou s vlastníkmi a užívateľmi lesných pozemkov,
- zmeniť vyhlášku MŽP SR č. 194/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu a vhodný manažment biotopov hlucháňa,
- v rámci zonácie národného parku Veľká Fatra navrhnúť a presadiť dostatočne veľké bezzásahové územia (A-zóna) pokrývajúce dôležité stanovištia hlucháňa s minimálnou výmerou 500 ha vhodných biotopov, ktoré budú vytvárať základ na prežitie druhu v území,
- v spolupráci s vlastníkmi a užívateľmi lesných pozemkov vypracovať projekty na zlepšenie habitatu hlucháňa a urýchlene ich realizovať; vo všeobecnosti v obhospodarovateľných lesných porastoch s výskytom hlucháňa uprednostňovať spôsob hospodárenia, ktorého aplikáciou sa zlepšujú podmienky pre jeho existenciu (napr. aplikáciou odporúčaní z publikácie „Hlucháňovi-priateľský menežment lesa“ (KOLEKTÍV AUTOROV, 2012),
- usmerňovať druh ohrozujúce aktivity diskusiou s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov uplatňovaním požiadaviek v procese PSoL a v krajnom prípade využívať právne možnosti pri ochrane druhu a jeho biotopu,
- akékoľvek ľudské aktivity v oblastiach výskytu druhu časovo a priestorovo limitovať so zreteľom na jeho ročný cyklus,
- vykonávať monitoring vplyvu predátorov na populáciu hlucháňa a na únosnej miere udržiavať populácie predátorov hlucháňa, ktorých negatívny vplyv na prežívanie lokálnych populačných jednotiek je známy (kuna lesná, diviak, líška, sojka, krkavec) a to do času, kým sa neobnoví priaznivý stav druhu v CHVÚ a zároveň vylúčiť lov vlka v CHVÚ ako hlavného predátora niektorých významných predátorov hlucháňa (najmä diviak a líška).

2.3.1.5. Návrh zásad opatrení pre jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*)

Na udržanie stavu jariabka hôrneho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- keďže jariabok hôrny hniezdi na zemi, lokálne populačné jednotky sú vystavené vysokému predačnému tlaku (kuna, líška, pernaté dravce, krkavec, sojka a diviak). V poslednom desaťročí je zaznamenaný nárast populácie diviaka lesného a expanzia tohto druhu do vyšších polôh Veľkej Fatry (1000 - 1400 m n.m), čo môže predstavovať primárny predačný faktor.
- zvýšená poľovnícka atraktivita druhu sa môže negatívne prejavovať v niektorých lokálnych populáciách
- nevhodné časovo-priestorové lokalizovanie lesohospodárskej činnosti v lesných porastoch sa môže významne prejavovať v nižšom percente úspešnosti hniezdenia jednotlivých párov
- lesohospodársku činnosť (výchova a obnova porastov) časovo a priestorovo limitovať
- v jarnom aspekte (apríl - jún) citlivo vykonávať v porastoch výchovné zásahy alebo ich vylúčiť
- zvážiť možnosť celoročnej ochrany jariabka hôrneho

2.3.1.6. Návrh zásad opatrení pre kuvička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*)

Na udržanie stavu kuvička vrabčieho na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- vyhýbať sa ťažbe holorubným spôsobom
- podpora ekologických spôsobov ťažby, výberkový spôsob, nezasahovanie do rezervácií, ochranných lesov
- ponechanie stromov s dutinami po dŕaťoch po obvode hospodárskych lesov a pri okrajoch lesných ciest

- lesopestovné zásahy v porastoch časovo lokalizovať mimo obdobie rozmnožovania (júl - december)

2.3.1.7. Návrh zásad opatrení pre pôtika kapcavého (*Aegolius funereus*)

Na udržanie stavu pôtika kapcavého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- vyhýbanie sa ťažbe holorubným spôsobom
- podpora ekologických spôsobov ťažby, výberkový spôsob, nezasahovanie do rezervácií, ochranných lesov
- v lesoch s nevhodnou vekovou skladbou drevín a nedostatkom dutín je vhodné umiestňovať hniezdne búdky
- lesopestovné zásahy v porastoch časovo lokalizovať mimo obdobie rozmnožovania (júl-december)

2.3.1.8. Návrh zásad opatrení pre lelka lesného (*Caprimulgus europaeus*)

Na udržanie stavu lelka lesného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- zníženie používania ťažkých mechanizmov pri poľnohospodárskom obhospodarovaní plôch priliehajúcich k väčším lesným celkom v CHVÚ
- zachovanie/vysadenie ojedinelých stromov a krovísk na obhospodarovaných lúkach a pasienkoch na dolnom okraji CHVÚ
- zamedzenie zalesňovania pôvodných nelesných enkláv na lesnom pôdnom fonde, ale tiež neobhospodarovaných plôch na poľnohospodárskom pôdnom fonde v CHVÚ.
- zamedzenie komerčného zalesňovania lesov nižších a stredných polôh smrekom, dodržiavanie ekologicky a fyto geograficky vhodného obnovného zastúpenia drevín
- zamedzenie veľkoplošnému používaniu pesticídov v lesoch i na priľahlých bezlesných biotopoch v CHVÚ.

2.3.1.9. Návrh zásad opatrení pre tesára čierneho (*Dryocopus martius*)

Na udržanie stavu tesára čierneho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavať podiel a štruktúru starých rozľahlých lesov, zachovávať ich vhodné rozmiestnenie v CHVÚ a zabrániť ich ďalším stratám (napr. v Ľubochianskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline, na Smrekovici, v hornej časti Dedošovej a i. – cf. HANSEN et al. 2013) najmä usmerňovaním programov starostlivosti o les
- udržiavať v týchto lesoch podiel kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia s obmedzením tzv. zdravotného výberu stromov
- vylúčiť veľkoplošné holoruby v týchto lesoch
- ponechávať v nich dostatok veľkých živých a stojacich odumierajúcich a odumretých stromov
- vykonávať prebierky v hospodárskych lesoch vo fáze žrd'kovín a žrd'ovín.

2.3.1.10. Návrh zásad opatrení pre d'atľa trojprstého (*Picoides tridactylus*)

Na udržanie stavu d'atľa trojprstého na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržanie podielu starých horských ihličnatých a zmiešaných porastov s prevahou ihličňanov a podielu kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia
- vylúčenie veľkoplošných holorubov a fragmentácie horských porastov
- podľa možností ponechávanie stojacich mŕtvych a odumierajúcich stromov v porastoch
- vykonávanie výchovných zásahov v hospodárskych lesoch vo fáze žrd'kovín a žrd'ovín.
- lesopestovné zásahy v porastoch časovo lokalizovať mimo obdobie rozmnožovania (júl-december)

2.3.1.11. Návrh zásad opatrení pre d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*)

Na udržanie stavu d'atľa bielochrbtého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavať podiel a štruktúru starých prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových a javorovo-bukových horských lesov, zachovávať ich vhodné rozmiestnenie v CHVÚ a zabrániť ich ďalším stratám (napr. v Ľubochňanskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline, v hornej časti Dedošovej, v Tureckej a i. – cf. HANSEN et al. 2013) najmä usmerňovaním programov starostlivosti o les
- udržiavať v týchto lesoch podiel kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia s obmedzením tzv. zdravotného výberu stromov
- vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov
- dodržiavať ekologicky a fyto geograficky vhodné obnovné zastúpenie drevín, predovšetkým zväčšiť podiel buka a zabrániť zväčšovaniu podielu smreka (o. i. v Ľubochňanskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline)
- vykonávať prebierky v hospodárskych lesoch vo fáze žrd'kovín a žrd'ovín
- ponechávať dostatok veľkých živých a stojacich odumierajúcich a odumretých stromov (najmä s dutinami) v lesoch.

2.3.1.12. Návrh zásad opatrení pre muchárika malého (*Ficedula parva*)

Na zlepšenie stavu muchárika malého na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavať podiel a štruktúru starých prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových i javorovo-bukových lesov, zachovávať ich vhodné rozmiestnenie v CHVÚ a zabrániť ich ďalším stratám (napr. v Ľubochňanskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline, v hornej časti Dedošovej, v Tureckej a i. – cf. HANSEN et al. 2013) najmä usmerňovaním programov starostlivosti o les
- udržiavať v týchto lesoch podiel kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia s obmedzením tzv. zdravotného výberu stromov
- vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých listnatých (najmä bukových) a zmiešaných lesov s dominanciou listnáčov
- dodržiavať ekologicky a fyto geograficky vhodné obnovné zastúpenie drevín, predovšetkým zväčšiť podiel buka a zabrániť zväčšovaniu podielu smreka (o. i. v Ľubochňanskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline)
- vykonávať prebierky v hospodárskych lesoch vo fáze žrd'kovín a žrd'ovín
- ponechávať dostatok veľkých živých a stojacich odumierajúcich a odumretých stromov (najmä s dutinami) v lesoch
- zachovávať lužné lesy a členité okraje lesa (s ich tradičným využívaním) ako migračné koridory.

2.3.1.13. Návrh zásad opatrení pre muchárika bielokrkého (*Ficedula albicollis*)

Na udržanie stavu muchárika bielokrkého na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavať podiel a štruktúru starých prírode blízkych bukových, jedľovo-bukových i javorovo-bukových lesov, zachovávať ich vhodné rozmiestnenie v CHVÚ a zabrániť ich ďalším stratám (napr. v Ľubochňanskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline, v hornej časti Dedošovej, v Tureckej a i. – cf. HANSEN et al. 2013) najmä usmerňovaním programov starostlivosti o les
- udržiavať v týchto lesoch podiel kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia s obmedzením tzv. zdravotného výberu stromov

- vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých listnatých a zmiešaných lesov s dominanciou listnáčov
- dodržiavať ekologicky a fyto geograficky vhodné obnovné zastúpenie drevín a zabrániť predovšetkým postupnému zväčšovaniu podielu smreka (o. i. v Ľubochňanskej, Štiavnickej, Kantorskej a Necpalskej doline)
- vykonávať prebierky v hospodárskych lesoch vo fáze žrdkovín a žrdovín
- ponechávať dostatok stojacich odumierajúcich a odumretých stromov (najmä s dutinami) v lesoch
- vyvesovať búdky na zväčšenie populačnej hustoty vo vybraných intenzívnejšie obhospodarovných lesoch
- zachovávať lužné lesy a členité okraje lesa (s ich tradičným využívaním) ako migračné koridory.

2.3.1.14. Návrh zásad opatrení pre výra skalného (*Bubo bubo*)

Na udržanie stavu výra skalného na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- na hniezdiskách v činných kameňolomoch usmerňovať postup ťažby tak, aby sa zachovali vhodné hniezdiská, aby nedochádzalo k ničeniu hniezd.
- na hniezdiskách v lesoch usmerňovať zásahy (najmä ťažba a zalesňovanie) mimo hniezdneho obdobia výrov.
- inštalácia izolantov na stĺpy elektrického vedenia v maximálnej možnej dĺžke v blízkosti hniezdisk.
- na hniezdiskách ohrozených sukcesiou (skalné útvary, kameňolomy) upravovať hniezdne jamky: odstraňovanie drevinného náletu, hĺbenie jamiek, odvodnenie hniezdných jamiek.
- usmerňovanie skalolezcov mimo hniezdne obdobie, zamedzovať novým lezeckým cestám na lokalitách výrov.
- ekovýchova najmä medzi mládežou a poľovníkmi.
- monitoring populácie, lokalizácia hniezdisk, sledovanie úspešnosti hniezdenia, zisťovanie neúspešnosti hniezdenia.

2.3.1.15. Návrh zásad opatrení pre sovu dlhochvostú (*Strix uralensis*)

Na udržanie stavu sovy dlhochvostej na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zachovanie starších lesných porastov vo vyšších stupňoch ochrany bez zásahu
- V lesných porastoch ponechať minimálne 5 stojacich stromov na 1ha na dožitie
- V spolupráci s užívateľmi uplatňovať ochranné zóny v okolí dohľadaných hniezd v zmysle vyhlášky o CHVÚ
- Prípadnú ťažbu na hniezdných lokalitách presunúť do mimohniezdneho obdobia
- Poskytovať hniezdne príležitosti vyvešovaním búdok, zabezpečiť ich pravidelnú kontrolu a obnovu
- Podporovať prírode blízke obhospodarovania lesa

2.3.1.16. Návrh zásad opatrení pre bociana čierneho (*Ciconia nigra*)

Na udržanie stavu bociana čierneho na stupni B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zabezpečiť ochranu starých porastov nad 80 rokov a ich fragmentov v dostatočnej rozlohe v blízkosti vhodných lovísk (podiel nesmie v CHVÚ klesnúť pod 20 %);
- Zabezpečiť úplnú ochranu hniezdných stromov a zóny vo vzdialenosti 100-200 m od hniezda a zapracovať s tým súvisiace opatrenia do programu starostlivosti o les
- Zabezpečiť počas samotného hniezdenia (1.3.-31.8.) vylúčenie lesohospodárskych prác v dostatočnom okruhu (do 300 m) od hniezda (SOS/BirdLife Slovensko 2012)
- Zabrániť vyrušovaniu hniezdiacich bocianov čiernych inými aktivitami (napr. turistický ruch, fotografovanie a iné) prostredníctvom vhodných opatrení (upozornením, strážením alebo utajením hniezdných lokalít a pod.). Prípadné návštevy napríklad za účelom

ekovýchovy alebo fotografovania je potrebné obmedziť len na hniezdne lokality, ktoré sú prístupné bez vyrušovania hniezdiacich vtákov;

- Zamedziť odvodňovaniu mokradí a stavbe malých vodných elektrární so strmými brehmi;
- Podporovať rozvoj kanalizácií a zberačov kanalizácie v okrese Námestovo za účelom zlepšenia kvality povrchových vôd.

2.3.1.17. Návrh zásad opatrení pre včelára lesného (*Pernis apivorus*)

Na udržanie stavu včelára lesného na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- monitoring populácie na celom území s cieľom lokalizácie hniezdísk a maximálneho počtu hniezd
- zabezpečiť vyhlásenie ochranných pásiem okolo všetkých hniezd v CHVÚ, ktoré si túto ochranu vyžadujú (mimo lesov v 5 stupni ochrany) a kontrolu ich dodržiavania,
- usmerňovaním programov starostlivosti o les zabezpečiť v CHVÚ dostatok vhodných lesných porastov (na 80 rokov) a ich rozmiestnenie v území,
- postupne zabezpečiť ochranu na všetkých stĺpoch 22 kV vzdušného elektrického vedenia, pričom postupovať od stĺpov v otvorenej krajine k stĺpom na okraji lesov a intravilánov (čiže od najviac k najmenej nebezpečným),
- rôznymi opatreniami (ekovýchova, medializácia pytlactva) vplývať na relevantnú skupinu obyvateľstva (najmä poľovníci) v záujme minimalizácie priameho prenasledovania,
- spolupráca s veľkými užívateľmi pôdy (poľnohospodárske podniky) pri používaní insekticídov a pesticídov v lokalitách s výskytom hniezdísk

2.3.1.18. Návrh zásad opatrení pre žlnu sivú (*Picus canus*)

Na zlepšenie stavu žlny sivej na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- udržiavať, resp. zväčšovať podiel starých listnatých a zmiešaných lesov s dominanciou listnáčov, podiel veľkých jedincov listnáčov v nich, podiel členitých lesných okrajov a priľahlých tradične využívaných (najmä pastvou) nelesných plôch bohatých na mraveniská a vhodné rozmiestnenie všetkých týchto biotopov v CHVÚ najmä usmerňovaním programov starostlivosti o les
- udržiavať v týchto lesoch podiel kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia s obmedzením tzv. zdravotného výberu stromov
- vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých listnatých a zmiešaných lesov s dominanciou listnáčov
- dodržiavať ekologicky a fyto geograficky vhodné obnovné zastúpenie drevín, predovšetkým zväčšiť podiel buka a/lebo zabrániť ďalšiemu zväčšovaniu podielu smreka (o. i. v masíve Nad Kýčerou – Panošina a v dolnej časti Studenca)
- ponechávať dostatok stojacich odumierajúcich a odumretých stromov v porastoch.

2.3.1.19. Návrh zásad opatrení pre žltouchvosta hôrneho (*Phoenicurus phoenicurus*)

Na zlepšenie stavu žltouchvosta hôrneho na stupeň B priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

- Zabezpečiť legislatívne, resp. medzinárodnými dohodami ochranu druhu na zimoviskách a počas migrácie (konvencie na ochranu biodiverzity, t.j. zabraňujúce odlesňovaniu a zabrániť nelegálnemu odchytu do sietí počas migrácie).
- Zabezpečiť ochranu posledných fragmentov starých lesných biotopov (viac ako 100 rokov), t.j. starých riedkych lesov, jedľobučín, jedľosmrečín (okrem časti CHKO Horná Orava patriacich do zón s najvyšším stupňom ochrany ide o fragmenty v okolí Úšustu, Lomnianskej priehyby, Očkajky a pod.)
- Zabezpečiť na vhodných miestach vhodnú štruktúru lesných porastov (lesy s menším zápojom korún, zakmenenie min. 0,6)

- V intravilánoch s výskytom žltouchvostov hôrných obzvlášť starostlivo dbať na udržanie biotopov druhu, teda je potrebné zabezpečiť ochranu starých drevín v záhradách, resp. parkov v území
- v prípade obcí, ktoré svoje právomoci v ochrane drevín nevykonávajú dostatočne odborne je potrebné, aby si právomoc ochrany drevín opätovne vyhradili okresné úrady
- V intravilánoch zabezpečiť dostatočné hniezdne možnosti napr. vyvesovaním polobúdok pre ich hniezdenie
- Zabezpečiť klud na jeho hniezdiskách v hniezdnom období (vylúčenie lesohospodárskych zásahov a lesohospodárskych prác), obzvlášť ak sa jedná o posledné fragmenty optimálnych biotopov.

2.3.1.20. Návrh zásad opatrení pre muchára sivého (*Muscicapa striata*)

Na udržanie stavu muchára sivého na stupni A priaznivého stavu je potrebné realizovať nasledovné manažmentové opatrenia:

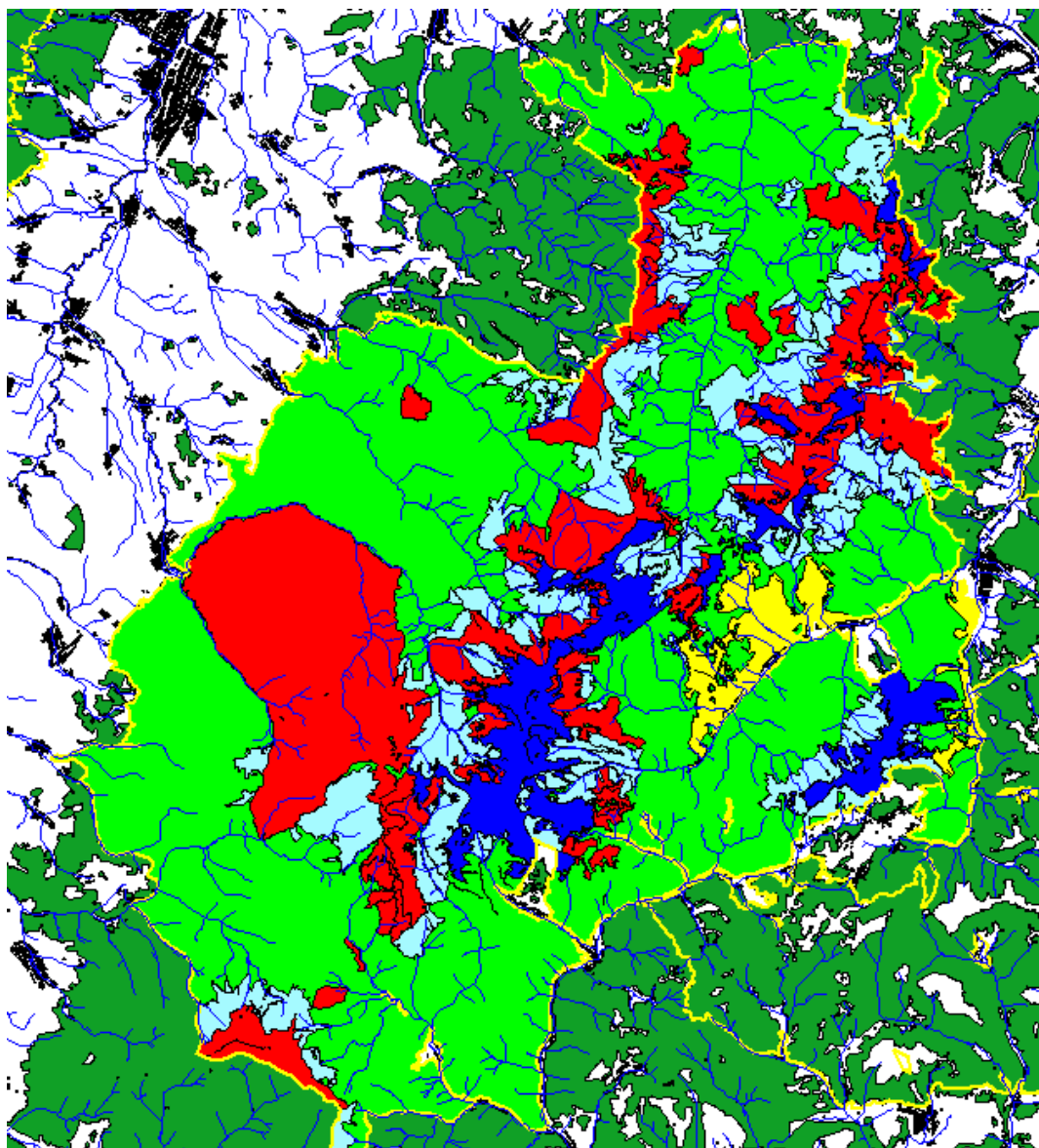
- Zabezpečiť pravidelný monitoring druhu
- Zachovanie vysokého podielu starých listnatých a zmiešaných lesov, zachovanie, resp. zvyšovanie podielu starej stromovej vegetácie (parky, sady, záhrady) v sídlach a okolí vodných tokov
- Vylúčenie veľkoplošných holorubov vo väčších celkoch starých listnatých a zmiešaných lesov a uprednostňovanie výberkového spôsobu ťažby dreva
- Dodržiavanie vhodného zastúpenia drevín
- Ponechávanie stojacich mŕtvych stromov v porastoch a výstavkov pri maloplošných holoruboch (5 stromov/10 ha porastu na dožitie, prípadne aj skupinky stromov). Odporúča sa tiež zachovanie/vysadenie aspoň ojedinelých stromov a krov na rozľahlých poľnohospodárskych plochách

2.3.2. Členenie územia na ekologicko-funkčné priestory (EFP)

V súčasnosti je predmetom ochrany v CHVÚ Veľká Fatra 20 vtáčích druhov. Pre ochranu týchto druhov vzhľadom k vyššie uvedeným cieľovým stavom boli na základe odporúčaní expertov a vedeckých dát navrhnuté zásady opatrení. Mnohé z týchto opatrení sú však podobné, avšak na druhej strane sa viaceré opatrenia vzájomne vylučujú. Aj druhy, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ, sa nevyskytujú rozptýlene po celom území, ale väčšinou vo väzbe na konkrétny biotop, štruktúru krajiny alebo lokalitu. Preto je nutné rozčleniť CHVÚ Veľká Fatra pri návrhu opatrení na niekoľko ekologicko-funkčných priestorov (EFP), kde sa návrhy opatrení prispôbia druhom, ktorých ochrana bude v danom EFP prioritou. Zároveň sa tak zabezpečí, aby sa realizácia opatrení vzájomne nenegovala, a aby prijaté opatrenia mohli efektívne priniesť výsledky.

Chránené vtáčie územie Veľká Fatra sa za účelom optimalizácie navrhnutých zásad ochrany a opatrení a za účelom efektívneho manažmentu populácií vtáčích druhov člení na nasledovné ekologicko-funkčné priestory (EFP):

- EFP1: hniezdiská hlucháňa hôrneho
- EFP2: hniezdiská tetra holniaka
- EFP3: hniezdiská lesných druhov, dutinových hniezdičov a dravcov
- EFP4: loviská dravcov
- EFP5: potravné biotopy hlucháňa hôrneho a hniezdiská dutinových hniezdičov a dravcov



Obr. 1. Členenie CHVÚ Veľká Fatra na ekologicko funkčné priestory (červená EFP1, tmavomodrá EFP2, zelená EFP3, žltá EFP4, svetlomodrá EFP5).

2.3.2.1. Návrh zásad opatrení v EFP1 – hniezdiská hlucháňa hôrneho

EFP1 – hniezdiská hlucháňa hôrneho sú vyčlenené v tých častiach CHVÚ, kde dnes prežívajú populácie hlucháňa hôrneho. Vyčlenený je takto takmer súvislý pás územia tiahnucci sa po spodnom okraji hornej hranice lesa a okolitých lesných porastov a viaceré zachovalé porasty s výskytom hlucháňa na južnom a západom okraji CHVÚ.

Zásady opatrení v EFP1 vychádzajú predovšetkým z topických a trofických nárokov hlucháňa hôrneho, pre ktorého ochranu je toto EFP prioritne vyčlenené. Vzhľadom na kvalitu lesných biotopov je však v rámci CHVÚ Veľká Fatra tento EFP dôležitý aj pre ochranu ďalších lesných druhov, akými sú predovšetkým tesár čierny, dubník trojprstý, žlna sivá, jariabok hôrny, pôtik kapcavý, kuvičok vrabčí a orol skalný. Preto okrem opatrení prioritne smerovaných na ochranu hlucháňa, musia navrhnuté opatrenia v tomto EFP zohľadňovať aj požiadavky uvedených druhov.

Pre zlepšenie podmienok pre druhy, ktorých ochrana je v EFP1 prioritou, je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

- Lesné aj nelesné biotopy ponechať na prirodzený vývoj, bez usmerňovania a zasahovania do prírodných procesov človekom, vylúčiť akékoľvek hospodárske opatrenia (obnova, výchova, ťažba)
- Kalamitné plochy v lesoch ponechať bez ľudského zásahu na prirodzenú sukcesiu. Drevnú hmotu (biomasu) z kalamitných plôch neodstraňovať, ponechať na mieste bez asanácie. Vykonať iba nevyhnutnú údržbu (zabezpečiť prejazdnosť a schodnosť) existujúcich účelových komunikácií bez stavebno-technických zásahov
- Všetky hospodárske lesy, ktoré nie sú v kategórii ochranných lesov, v tomto EFP prekategORIZOVAŤ na lesy osobitného určenia,
- Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov
- Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu
- Vylúčiť výstavbu ďalších lesných ciest a zväžnic
- Časovo alebo priestorovo usmerniť športovú a turistickú činnosť na hniezdiskách a tokaniskách hlucháňa s cieľom minimalizovania vyrušovania
- Budovanie nových turistických chodníkov len po dôkladnom zvážení dopadov na lokality hlucháňa
- V odôvodnených prípadoch (ohrozenie predmetu ochrany, poškodzovanie biotopov, programy záchrany kriticky ohrozených druhov, bezpečnosť návštevníkov) presmerovať alebo zrušiť (dočasne uzavrieť) časti existujúcich chodníkov
- Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany
- Vylúčiť každú formu novej stavebnej činnosti
- Zabezpečiť monitoring populácie a všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho
- Zvýšiť kontrolnú činnosť za účelom dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody najmä v období toku
- Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvujúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení
- Zabezpečiť monitoring ostatných predmetov ochrany, u vzácnnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných vybranej vzorky hniezdísk
- Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody
- Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení v tomto EFP a jeho okolí a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem
- Monitorovať vznik čiernych skládok v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť
- Zabezpečiť ochranu hniezdných lokalít sokola sťahovavého, orla skalného a výra skalného a minimalizovanie návštevnosti a vyrušovania na nich
- zabezpečiť vylúčenie akýchkoľvek aktivít na hniezdných lokalitách sokola sťahovavého orla skalného a výra skalného v okruhu najmenej 300 m v období od 1. februára do 31. augusta,
- na vybraných hniezdných lokalitách sokola sťahovavého orla skalného a výra skalného usmerňovať športové a rekreačné aktivity s cieľom zabezpečenia ich ochrany zo zreteľom počas hniezdného obdobia,
- strážením vybraných hniezdísk dravcov eliminovať riziko pytliactva, vykrádania hniezd a nezákonného obchodovania,
- Zabezpečiť monitoring hniezd dravcov a bociana čierneho a v prípade potreby aj ich údržbu a obnovu
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom

- V prípade prípravy zonácie NP Veľká Fatra celé EFP1 zahrnúť do zóny A národného parku a v prípade, že zonácia zahŕňa aj iné lokality do zóny A ako je aktuálne vymedzené EFP1, v takom prípade zhodnotiť opodstatnenosť zmien hraníc aj samotného EFP1 (t.j. ak sa potvrdí výskyt a tokaniská hlucháňov aj na lokalitách kde v súčasnosti nie je).
- Novelizovať vyhlášku MŽP SR č. 194/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu predmetov ochrany,
- Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok

2.3.2.2. Návrh zásad opatrení v EFP2 – hniezdiská tetra holniaka

EFP2 – hniezdiská tetra holniaka sú vyčlenené na lokalitách kde v súčasnosti prežívajú populácie tetra. Všetky tieto územia sú umiestnené na hornom okraji hranice lesa a nad ňou a to v častiach CHVÚ s prevažujúcim hôľnym reliéfom.

Zásady opatrení v EFP2 vychádzajú predovšetkým z topických a trofických nárokov tetra holniaka, pre ktorého ochranu je toto EFP prioritne vyčlenené. Opatrenia realizované v tomto území však budú prínosom aj pre ochranu ostatných druhov, ktorých výskyt alebo loviská tu zasahujú. Tým je orol skalný a okrajovo aj hlucháň hôľny.

Pre zlepšenie podmienok druhov, ktorých ochrana je v EFP2 prioritou je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

- Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov
- Usmerniť športovú a turistickú činnosť na turistických trasách, cyklotrasách a iných vyčlenených priestoroch tak aby sa minimalizovalo vyrušovanie na hniezdiskách a tokaniskách druhu
- V odôvodnených prípadoch (ohrozenie predmetu ochrany, poškodzovanie biotopov, programy záchrany kriticky ohrozených druhov, bezpečnosť návštevníkov) presmerovať alebo zrušiť (dočasne uzavrieť) časti existujúcich chodníkov
- S užívateľmi poľnohospodárskych pozemkov zabezpečiť primerané využívanie (pastvu, alebo kosenie) biotopov tetra,
- Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany
- Vylúčiť každú formu novej stavebnej činnosti (lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu, ďalších lesných ciest a zväznic, budovanie nových turistických chodníkov, stavbu nových elektrických vedení v tomto EFP a jeho okolí a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem)
- Zabezpečiť monitoring tetra holniaka (populácie a všetkých tokanísk) a ostatných druhov vtáctva
- Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvujúcich na početnosť tetra holniaka za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení
- Zabezpečiť monitoring ostatných predmetov ochrany
- Zvýšiť kontrolnú činnosť za účelom dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody najmä v období toku
- Monitorovať vznik čiernych skládok, zanechávania odpadu v okolí turistických chodníkov, či miest vyhradených na stanovanie a ubytovanie návštevníkov NP v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom

- novelizovať vyhlášku MŽP SR č. 194/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu predmetov ochrany,
- Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok
- Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplývajúcich na početnosť tetra holniaka za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení

2.3.2.3. Návrh zásad opatrení v EFP3 – hniezdiská lesných druhov, dutinových hniezdičov a dravcov

EFP3 – hniezdiská lesných druhov, dutinových hniezdičov a dravcov je vyčlenené na rozsiahlejších lesných porastoch mimo hniezdísk hlucháňa hôrneho za účelom ochrany dutinových hniezdičov, hniezdísk dravcov a ostatných lesných druhov. Toto EFP je prevažne umiestnené v širokom páse v podhorí Veľkej Fatry a tvorí prevažnú časť CHVÚ.

Prioritou ochrany v EFP3 sú predovšetkým druhy sokol sťahovavý, orol skalný, jariabok hôrny, kuvičok vrabčí, pôtik kapcavý, tesár čierny, d'ubník trojprstý, d'ateľ bieločrptý, muchárik malý, muchárik bieločrptý, výr skalný, sova dlhochvostá, bocian čierny, včelár lesný, žlna sivá, žltouchvost hôrny a muchár sivý. Pre zlepšenie podmienok pre tieto druhy je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

- Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov
- Ak nie je možné pri spracúvaní kalamít ponechať v poraste 25 % porastov starších ako 80 rokov na 100 ha, potom je potrebné pri spracúvaní kalamít ponechávať na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre lesné porasty a zároveň dosahujú v prsnej výške priemer minimálne 30 cm, a ponechať v poraste minimálne 5 stromov hlavnej etáže ako mŕtve drevo (hrubé)
- Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak, využívať výberkový hospodársky spôsob
- zabrániť postupnému zväčšovaniu podielu smreka aspoň v častiach významných pre hniezdenie muchárika malého, muchárika bieločrptého, žltouchvosta hôrneho, d'atľa bieločrptého
- zamedzenie zalesňovania pôvodných nelesných enkláv na lesnom pôdnom fonde, ale tiež neobhospodarovateľných plôch na poľnohospodárskom pôdnom fonde v CHVÚ
- udržiavať podiel a štruktúru starých prírody blízkych bukových, jedľovo-bukových, smrekovo-jedľovo-bukových a javorovo-bukových horských lesov, zachovávať ich vhodné rozmiestnenie v CHVÚ a zabrániť ich ďalším stratám aspoň v častiach CHVÚ významných pre hniezdenie muchárika malého, muchárika bieločrptého, žltouchvosta hôrneho, d'atľa bieločrptého najmä usmerňovaním programov starostlivosti o les (udržiavať v týchto lesoch podiel kategórií lesov ochranných a lesov osobitného určenia s obmedzením tzv. zdravotného výberu stromov)
- vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov
- vylúčiť používanie pesticídov v lesoch i na priľahlých bezlesných biotopoch v CHVÚ
- Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami a hniezdami predmetov ochrany
- V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmety ochrany a povoliť ich len v prípade, ak neexistuje riziko významného negatívneho dopadu na predmety ochrany

- Zabezpečiť v prípade potreby v hospodárskych lesoch výrobu a vyvesenie rozmerovo vhodných búdok pre sovy dlhochvostej, pôtika kapcavého a kuvička vrabčieho v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km² porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky pre každý so sponenutých druhov
- Zabezpečiť monitoring hniezd dravcov a bociana čierneho a v prípade potreby aj ich údržbu a obnovu
- Ponechávať v lese zlomy, ktoré zároveň v prsnej výške dosahujú priemer minimálne 30 cm
- Zabezpečiť ochranné zóny okolo hniezd dravcov a bociana čierneho tak, že vo vnútornej časti zóny sa nesmie celý rok zasahovať (v mimohniezdnom období iba výchovne zásahy netýkajúce sa hniezdného stromu, no nie je možné porast vyrúbať v tomto období s výnimkou spracovania kalamít) a ak je hniezdo neobsadené minimálne päť rokov ponechať porast vo vnútornej zóne v rovnakom režime. V prípade vonkajšej zóny zabezpečiť úplné obmedzenie lesohospodárskych zásahov v hniezdnom období. Vnútrná časť zóny by mala mať spravidla polomer minimálne 100 metrov (v závislosti od nárokov druhov) a vonkajšia časť zóny 300-500 metrov. Tieto zóny by sa mali vyhlasovať pre ochranu hniezd orla skalného, orla kríklavého, a bociana čierneho, pôtika kapcavého a kuvička vrabčieho
- minimalizovať, prípadne úplne vylúčiť lesopestovné zásahy v hniezdnom období
- V PSL presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín pre potreby ochrany jariabka hôrneho
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany, u vzácnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných druhov vybranej vzorky hniezdísk
- Zabezpečiť kontrolu predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s vyšším stupňom ochrany (tretím, štvrtým a piatym)
- Zabezpečiť monitoring a kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody (existujúcich obmedzení vyhlášky č. 194/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Veľká Fatra, po zmene vyhlášky upravených obmedzení ako aj obmedzení v jednotlivých stupňoch ochrany národného parku Veľká Fatra patriacich do EFP3)
- Zapracovať uvedené relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL
- V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a úhynu vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia
- Vylúčiť zásahy do mokradí včítane ich zalesňovania a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí, podporiť zadržiavanie vody v území a vytváranie plôch pre rozmnožovanie obojživelníkov, vrátane sezónnych rezervoárov a mlák
- Zabezpečiť ochranu hniezdných lokalít sokola sťahovavého, orla skalného a výra skalného a minimalizovanie návštevnosti a vyrušovania na nich
- zabezpečiť vylúčenie akýchkoľvek aktivít na hniezdných lokalitách sokola sťahovavého, orla skalného a výra skalného v okruhu najmenej 300 m v období od 1. februára do 31. augusta,
- na vybraných hniezdných lokalitách sokola sťahovavého, orla skalného a výra skalného usmerňovať športové a rekreačné aktivity s cieľom zabezpečenia ich ochrany zo zreteľom počas hniezdného obdobia,
- strážením vybratých hniezdísk dravcov eliminovať riziko pytlíctva, vykrádania hniezd a nezákonného obchodovania,
- na lokalitách príľahlých k EFP1 s nepravidielným výskytom hlucháňa hôrneho v spolupráci s vlastníkmi a užívateľmi lesných pozemkov vypracovať projekty na zlepšenie habitatu hlucháňa a urýchlene ich realizovať; vo všeobecnosti v obhospodarovateľných lesných porastoch s výskytom hlucháňa uprednostňovať spôsob hospodárenia, ktorého aplikáciou sa zlepšujú podmienky pre jeho existenciu (napr. aplikáciou odporúčaní z publikácie „Hlucháňovi-priateľský menežment lesa“. Za týmto

účelom v týchto porastoch v prípade potreby vypracovať aj projekty obnovy lesných porastov (ktoré budú zahŕňať uvedené odporúčania)

- Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a neviedlo k zmareniu hniezdení
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre lesníkov a miestnych obyvateľov o význame NP a správnom hospodárení v ňom
- novelizovať vyhlášku MŽP SR č. 194/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu predmetov ochrany,

2.3.2.4. Návrh zásad opatrení v EFP – loviská dravcov

EFP4 –loviská dravcov je určený na ochranu poľnohospodársky využívanej časti CHVÚ a príľahlých plôch, ktoré sú dôležité pre hniezdny výskyt lelka lesného a ako potravná základňa dravcov. Toto EFP zaberá výlučne juhovýchodný okraj CHVÚ.

Prioritou ochrany v EFP4 sú predovšetkým druhy lelek lesný a loviská včelára lesného a orla skalného. Okrem toho na vodných tokoch je potrebné zohľadňovať aj topické nároky bociana čierneho. Pre zlepšenie a udržanie podmienok pre tieto druhy je potrebné realizovať nasledovné opatrenia:

- Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov v tomto EFP vhodnou formou pre predmety ochrany na významnej časti EFP (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy. Za týmto účelom presadzovať aj vhodné nastavenie dotácií v rámci poľnohospodárskej politiky na národnej a európskej úrovni
- Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP a presadzovať zachovanie TTP aj v rámci územnoplánovacej dokumentácie
- V rámci usmerňovania poľnohospodárskej činnosti prostredníctvom vydávania súhlasov obmedziť používanie hnojív a chemických látok na loviskách predmetov ochrany
- V rámci stavebných konaní (ako aj v procese EIA a súvisiacich konaniach) zachytávať prípadné ohrozenia lovisk predmetov ochrany a hniezdísk lelka a navrhovať náhradné riešenia
- Zachovávať rozptýlené porasty krovín a stromov na hniezdných lokalitách lelka
- Zachovať (prípadne podľa potreby aj vysadiť) vyššie solitérne stromy ako vhodné miesta pre tok lelka
- zamedzenie zalesňovania neobhospodarovaných plôch na poľnohospodárskom pôdnom fonde v CHVÚ
- Vylúčiť zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí
- V rámci územnoplánovacích a iných dokumentov požadovať zachovanie mokradí
- Zabezpečiť monitoring predmetov ochrany
- V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmety ochrany a povoliť ich len v prípade, že neexistuje riziko významne negatívneho dopadu na predmety ochrany
- Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody (existujúcich obmedzení vyhlášky č. 194/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje CHVÚ Veľká Fatra, po zmene vyhlášky upravených obmedzení ako aj obmedzení v jednotlivých stupňoch ochrany národného parku Veľká Fatra patriacich do EFP3)
- V prípade stavby nových elektrických vedení je potrebné všetky ošetriť prvkami minimalizujúcich kolízie a úhyn vtáctva a rovnako ošetriť týmito prvkami aj existujúce vedenia
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre farmárov a miestnych obyvateľov o význame CHVÚ a správnom hospodárení v ňom
- novelizovať vyhlášku MŽP SR č. 194/2010 Z.z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra tak, aby zabezpečovala dôslednú ochranu predmetov ochrany,

2.3.2.5. Návrh zásad opatrení v EFP5 – potravné biotopy hlucháňa hôrneho a hniezdiská dutinových hniezdičov a dravcov

EFP5 – miesta zberu potravy hlucháňa hôrneho je určený na ochranu tých biotopov, ktoré využívajú prevažne hlucháne na zber potravy, ale sú využívané aj inými kritériovými druhmi a vo väčšine prípadov sa nachádzajú v blízkosti EFP 1.

Prioritou v EFP5 je zachovanie a zlepšenie stavu vhodných biotopov pre posilnenie populácie hlucháňa, preto sa v tomto EFP5 budú realizovať rovnaké opatrenia ako v EFP1, ale vzhľadom ku nevhodnému stavu niektorých biotopov je možné realizovať aj výchovné a pestovné zásahy v prospech hlucháňa a to:

- Na lokalitách s výskytom hlucháňa vhodnými zásahmi do porastov vo veku nad 80 rokov zabezpečiť, aby zakmenenie v nich bolo maximálne 0,7 a ďalšími zásahmi sa znižovalo
- Na lokalitách s výskytom hlucháňa nezalesňovať okraje holí mimo lesných porastov a udržiavať ich riedke s maximálnym zakmenením 0,5
- Hospodárske lesy významné pre výskyt hlucháňa, ktoré nie sú v kategórii ochranných lesov, v tomto EFP prekategORIZOVAŤ na lesy osobitného určenia,
- Pre obnovu všetkých porastov v tomto území vypracovať projekt obnovy so zapracovaním topických a trofických požiadaviek hlucháňa hôrneho.
- Na lokalitách s výskytom hlucháňa minimalizovať, prípadne úplne vylúčiť lesopestovné zásahy v hniezdom období
- Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok
- Na lokalitách s výskytom hlucháňa pri manažmente lesa, kde je to možné, uplatňovať opatrenia hlucháňovi priateľského manažmentu lesa:
 1. v štádiu rúbaň až mladina – podporovať prirodzené zmladenie, ponechávať jarabinu a iné pionierske dreviny (jarabinu ponechávať aj v starších porastoch), presvetlenie hlúčikov a vytváranie liniek
 2. porasty určené na prebierku – vykonávať s dostatočnou intenzitou, aby sa dosiahlo zakmenenie max. 0,7, pre podporu čučoriedkových zárastov vytvárať čistiny (porastové medzery), udržiavať jarabinu, prímесové dreviny

3. CIELE STAROSTLIVOSTI A OPATRENIA NA ICH DOSIAHNUTIE

3.1. Stanovenie dlhodobých cieľov starostlivosti

3.1.1. Dlhodobé ciele na dosiahnutie priaznivého stavu:

1. Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhov *Tetrao urogallus*, *Ficedula parva* a *Phoenicurus phoenicurus* na priaznivý.
2. Zachovať súčasný priaznivý stav výberových druhov vtákov *Falco peregrinus*, *Aquila chrysaetos*, *Tetrao tetrix*, *Bonasa bonasia*, *Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus*, *Caprimulgus europaeus*, *Dryocopos martius*, *Picoides tridactylus*, *Dendrocopos leucotos*, *Ficedula albicollis*, *Bubo bubo*, *Strix uralensis*, *Ciconia nigra*, *Pernis apivorus*, *Picus canus* a *Muscicapa striata*.

3. Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Veľká Fatra.
4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.

Limitujúce a modifikujúce faktory

Vnútorne prírodné faktory

Veľmi významným vnútorným faktorom, u druhov s nízkou početnosťou jedným z najvýznamnejších, sú **extrémny počasie**. U kurovitých druhov hlucháňa, tetra holniaka a jariabka je dôležité, aby v čase vodenia mláďat nedochádzalo k vpádu chladného vzduchu a intenzívnym snehovým zrážkam. Vzhľadom ku globálnym klimatickým zmenám však dochádza k nástupu jarného oteplenia skôr ako v minulosti, a teda aj k skoršiemu nástupu hniezdzenia. Napriek tomu sa však aj v neskorších týždňoch hniezdzenia opakujú vlny s chladnejším počasím a často aj s napadnutím vysokej vrstvy snehu, ktorá môže byť pre prežitie mláďat kurovitých vtákov kritická. Pri opakovaní takýchto nepriaznivých poveternostných podmienok to môže prispieť k poklesu populácie ak je úspešnosť hniezdzenia minimálna. Pre minimalizovanie tohto vplyvu je vhodné len udržiavanie populácie na dostatočne veľkej úrovni (a teda aj dostatočne rozsiahlych vhodných biotopov), ktorá bude odolná voči niektorým sezónam s nižšou mierou hniezdnej úspešnosti.

Vnútroprírodnými faktormi, ktoré negatívne vplyvajú na populácie a dlhodobý cieľ č. 2 je úspešnosť u druhov včelár lesný a tetra holniak. Obzvlášť závažným je tento faktor v prípade tetra holniaka, kde v dôsledku zarastania jeho hniezdísk a lokalít výskytu hustým porastom drevín a vytvorením ostrej hranice medzi intenzívne obrábanou pôdou a lesom úplne zanikajú jeho biotopy. Problém je aj opúšťania pôdy a následné zarastanie.

Úspešnosť problémom aj pre dosiahnutie cieľa 2 u včelára lesného. Naopak jariabok hôrny nástup niektorých úspešných štádií prispieje k naplneniu cieľa 2.

Vnútroprírodným faktorom s dopadom na lesné druhy je aj pôsobenie škodlivých činiteľov v lese. Tými sú napríklad vetrové polomy alebo kalamitné pôsobenie hmyzu potenciálne negatívne ovplyvňujúce dosiahnutie cieľov 1 a 2. V prípade vetrových polomov ak dôjde k polomu na väčšej ploche, môžu mať negatívny dopad na hniezdiská niektorých dravcov, ktorým môžu zaniknúť dostupné hniezdne biotopy. Na zníženie dopadov tohto faktoru je dôležité, aby pri hospodárení v lese boli porasty dostatočne štrukturované a minimalizované rovnoveké kultúry. Tým sa podarí vplyv na porasty, a teda aj na hniezdiská druhov značne obmedziť. Problémom však môže byť vznik vetrových polomov v hniezdnom období spôsobujúci zmarenie hniezdzenia. Jeho minimalizácia je možná vhodným štrukturovaním porastov, ako aj udržiavaním populácií druhov na dostatočne veľkej úrovni, aby dokázala prekonať aj roky s nižšou hniezdnou úspešnosťou. Väčším problémom môže byť veľkoplošné spracovanie takýchto kalamít. V tomto prípade dochádza k úplnému zániku hniezdných biotopov. Týka sa to nielen dravcov, kurovitých vtákov ale aj ostatných druhov naviazaných na lesné prostredie. Preto je pre minimalizovanie ich dopadu veľmi dôležité hľadať spôsoby ako zachovať aspoň niektoré biotopy druhov, ktoré sú predmetom ochrany v CHVÚ. Takými možnosťami je pri kalamitnej ťažbe ponechávať zdravé stromy (ich skupiny) alebo zlomy, ktoré nepredstavujú hygienické riziko pre okolité porasty, ideálne v počte aspoň 5 jedincov na hektár na dožitie (v prípade zdravých stromov). Takýto zásah minimalizuje dopad na niektoré hniezdiče, ktoré sa dokážu dočasne prispôsobiť aj životu na polomoch ak ostanú zachované hniezdne stromy (tesáre a iné). Zároveň je však nutné ponechávať aj súvislejšie fragmenty biotopov bez zásahu.

Vnútrotné človekom podmienené faktory

Splnenie dlhodobých cieľov môže byť značne limitované, alebo modifikované viacerými človekom podmienenými faktormi.

Na populáciu, ktoré sú predmetmi ochrany v CHVÚ môže limitujúco vplývať poľnohospodárstvo. V tomto ohľade je dôležité predovšetkým opúšťanie pôdy, zarastanie TTP a zánik pastvy. Všetky uvedené faktory negatívne vplyvajú na viaceré druhy, najviac však na tetrova holniaka.

Limitujúcim faktorom môže byť aj intenzívne lesné hospodárenie obzvlášť vo vzťahu k dosiahnutiu cieľa 1 a to zlepšiť súčasný stav hlucháňa hôrneho. Intenzívne využívanie hospodárskych lesov, kde sa vyskytuje tento druh, môže mať pre prítomnosť hlucháňa fatálne následky ak nedostane zachovaný dostatočný rozsah biotopov s vhodnou štruktúrou. Obzvlášť problematickým sú lesy s vysokým zakmenením ako aj nízkym vekom. Vhodným usmernením hospodárenie, s ktorým program starostlivosti počíta, sa však môže úplne predísť nenaplneniu uvedeného cieľa. Intenzívne lesné hospodárenie v prípade spracovania kalamít na veľkých plochách môže byť značne limitujúce aj pre dosiahnutie cieľa 2. Aby sa tomu predišlo je veľmi dôležité pri plánovanej obnove lesa vhodne štrukturovať porasty a pri náhodných ťažbách je dôležité ponechávať na dožitie zdravé stromy podľa minimálnych nárokov druhov, prípadne zlomy ako hniezdne podmienky. Pri zohľadnení ekologických nárokov druhov je možné sklbiť hospodárenie v lese a to aj náhodnú ťažbu tak, aby sa minimalizoval negatívny dopad na uvedené dlhodobé ciele.

Pre realizáciu ochranárskych opatrení je dôležité zachovanie podpory verejnosti pre ochranu prírody ako takú. Podpora verejnosti môže značne v CHVÚ Veľká Fatra variovať v závislosti od celkovej ekonomickej situácie, od spôsobu presadzovaniu opatrení ochrany prírody a od celkového informovania o ochrane prírody a hodnotách územia. V prípade zhoršenia ekonomickej situácie sa na prioritnejšie pozície vnímania dôležitosti ochrany prírody dostanú iné sociálno-ekonomické aspekty života spoločnosti. V takejto situácii je ťažšie hľadať podporu verejnosti na presadzovanie efektívnejšej ochrany prírody a minimalizovať tak dopad tohto faktoru. Čiastočne sa dá minimalizovať dopad takejto negatívnej situácie tým, že sa dlhodobo poukazuje na význam ochrany prírody nielen z pohľadu ekonomického, ale celkového prínosu pre kvalitu života (zachovanie lesov pre ochranu pred povodňami ako aj vhodných mikroklimatických podmienok a pod.). Rovnako ako celková ekonomická situácia (v prípade jej negatívneho vývoja) môže zhoršiť vnímanie verejnosti aj nedostatočná komunikácia s verejnosťou pri prijímaní opatrení pre ochranu prírody. Na minimalizovanie tohto faktora je veľmi dôležité vždy v predstihu pred prijatím opatrení o nich rokovať s dotknutými obcami, vlastníkami, užívateľmi, prípadne aj občianskymi združeniami a iniciatívami. Takýto inkluzívny prístup v konečnom dôsledku nemusí viesť len k vysvetľovaniu potrieb opatrení prijatých pre ochranu prírody a nájdenia optimálneho spôsobu ich realizácie (teda sklbenie požiadaviek dotknutých vlastníkov, obcí, iných subjektov a ochrany prírody), ale môže viesť aj k nájdeniu nových osôb ochotných aktívne pomáhať ochrane prírody a tak prispieť pozitívne k naplneniu cieľov.

Vonkajšie prírodné faktory

Na dlhodobé ciele vplýva aj viacero vonkajších prírodných faktorov. Niektoré z nich nie je možné ovplyvniť na národnej úrovni, resp. vôbec. Preto ich je potrebné vziať v úvahu pri hodnotení populácií aj v samotnom CHVÚ pre prípad ak tieto faktory majú dopad na populácie v CHVÚ.

Spomedzi vonkajších prírodných faktorov majú na naše populácie dopad poveternostné podmienky – extrémny počasie na migračných trasách a zimoviskách. V prípade druhov ako bocian čierny, muchár sivý, muchárik, žltouchost hôrny a včelár lesný nie je pre zachovanie populácií týchto druhov dôležité len udržanie vhodných podmienok na hniezdenie v samotnom CHVÚ. Takmer rovnako dôležitú rolu hrajú aj podmienky na zimoviskách a migračných trasách. V prípade suchých rokov vedúcich k nedostatku potravy

na zimoviskách tak môže byť mortalita uvedených druhov vyššia a môže viesť aj k nižšiemu obsadeniu revírov po návrate zo zimovísk. Na minimalizovanie tohto vplyvu je možné len udržiavať biotopy uvedených druhov v dobrej kvalite za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti, ktorá bude úplne alebo aspoň čiastočne kompenzovať potenciálne straty na zimoviskách a migračných trasách v dôsledku poveternostných extrémov.

*Medzi vonkajšími prírodnými faktormi hrá významnú rolu **globálna zmena klímy**.* Táto vedie už v súčasnosti k posunu areálu rozšírenia niektorých vtáčích druhov a ovplyvňuje aj druhovú skladbu biotopov. V prípade Veľkej Fatry môže mať nárast teploty veľmi významný dopad na charakter územia. Roky s teplými a suchými letami totiž vedú ku gradácii početnosti lykožrútov, celkovému zhoršeniu podmienok pre smrekové porasty a prispievajú ku celkovému hromadnému odumieraniu smrečín. Tento proces zatiaľ zasiahol viac niektoré iné regióny Slovenska, no s rastúcim počtom extrémnych výkyvov počasia (obzvlášť teplých a suchých rokov) nadobudne tento proces pravdepodobne aj väčšie rozmery. Pritom viaceré druhy sú závislé od významného zastúpenia smreka alebo jedle v lesných porastoch (napríklad pŕtik kapcavý, kuvičok vrabčí, dúbnik trojprstý, hlucháň hôrny).

*Vonkajším prírodným faktorom veľmi významne vplývajúcim na populácie pôvodných druhov vtáctva je **šírenie nepôvodných inváznych druhov šeliem a ostatných živočíchov**.* Prípadný výskyt medvedík čistotný je problematický k ochrane hniezd dravcov a bociana čierneho, keďže medvedík je veľmi dobrý lezec.

Vonkajšie človekom podmienené faktory

Viaceré antropické faktory s pôvodom mimo územia CHVÚ Veľká Fatra môžu tiež významne prispieť k horšiemu ako očakávanému naplneniu dlhodobých.

*V prípade cieľov hrá významnú rolu aj ochrana biotopov sťahovavých druhov na zimoviskách a migračných trasách ako aj samotných druhov počas migrácie a zimovania. **Odlesňovanie, intenzifikácia poľnohospodárstva na zimoviskách a nelegálny lov počas migrácie** pritom predstavujú jedno z hlavných rizík pre sťahovavé druhy.* Nelegálny lov počas migrácie sa týka predovšetkým krajín v okolí Stredomoria ako je Turecko, Cyprus, Libanon a Egypt. Nelegálnym lovom tu nie sú ohrozené len bežné druhy, ale aj mnohé vzácne druhy, migrujúce bociany, dravce. Vzhľadom ku nestabilnej politickej situácii v týchto krajinách sa nedá očakávať zmena legislatívy na ochranu vtáctva v týchto štátoch ani pri tlaku verejnosti z Európy. Preto je možné očakávať, že u ďalekých migrantov zimujúcich v Afrike sa tento nelegálny lov môže aj významne podpísať na negatívnom trende predmetného druhu aj v samotnom CHVÚ. Na minimalizovanie pôsobenia tohto faktoru je tak potrebné zabezpečiť vhodné podmienky na hniezdenie druhov v CHVÚ za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti. Podobne ťažko ovplyvniteľným procesom je aj proces odlesňovania v subsaharskej Afrike vplývajúci negatívne na dostupnosť zimovísk ako aj intenzifikácia poľnohospodárstva v týchto krajinách. Preto jediným efektívnym opatrením je potreba zabezpečenia podmienok na hniezdenia a dožadovanie plnenia medzinárodných dohovorov (RAMSAR, AEWA a iné).

*Na naplnenie cieľov 1, 2, a 3 môže negatívne pôsobiť aj celková nepriaznivá **ekonomická a sociálna situácia v Európe**.* V prípade nepriaznivého vývoja ekonomiky prioritou môžu byť iné opatrenia, a teda aj celkové vnímanie ochrany prírody ako priority sa môže posunúť na nižšie úrovne a sťažiť tak dosiahnutie dlhodobých cieľov. Na minimalizovanie dopadu tohto vplyvu je potrebné systematicky upozorňovať na prínosy zachovanej prírody, ktoré poskytujú služby spoločnosti nezávisle od ekonomickej situácie (napr. vodozadržná schopnosť zachovalých lesov, pričom zachovalé lesy sú dôležité aj pre prežitie predmetov ochrany a pod.).

3.2. Stanovenie operatívnych cieľov

1. Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhov *Tetrao urogallus*, *Ficedula parva* a *Phoenicurus phoenicurus* na priaznivý.

- 1.1. Zvýšiť a udržať úroveň populácie hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus*) na úrovni vyššej ako 100 kohútov.
- 1.2. Zvýšiť a udržať populáciu muchárika malého (*Ficedula parva*) na priemernej úrovni 2–6 HP.km-2 v optimálnych hlavných biotopov, resp. 3–35 HP.10 km-2 v suboptimálnych
- 1.3. Zlepšiť stav biotopov na lokalitách žltouchvosta hôrneho (*Phoenicurus phoenicurus*) v intravilánoch obcí priľahlých k CHVÚ a zvýšením súčasného podielu starých lesných porastov.

2. Zachovať súčasný priaznivý stav výberových druhov vtákov *Falco peregrinus*, *Aquila chrysaetos*, *Tetrao tetrix*, *Bonasa bonasia*, *Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus*, *Caprimulgus europaeus*, *Dryocopus martius*, *Picoides tridactylus*, *Dendrocopos leucotos*, *Ficedula albicollis*, *Bubo bubo*, *Strix uralensis*, *Ciconia nigra*, *Pernis apivorus*, *Picus canus* a *Muscicapa striata*.

- 2.1. Udržať populáciu sokola sťahovavého (*Falco peregrinus*) na priemernej minimálnej úrovni nad 25 obsadených teritórií.
- 2.2. Udržať populáciu orla skalného (*Aquila chrysaetos*) na priemernej úrovni minimálne 7,5 obsadených teritórií.
- 2.3. Udržať populáciu tetraova hoľniaka (*Tetrao tetrix*) na priemernej minimálnej úrovni nad 75 kohútov.
- 2.4. Udržať populáciu jariabka hôrneho (*Bonasa bonasia*) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených teritórií.
- 2.5. Udržať populáciu kúvička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*) na úrovni minimálne 300 obsadených teritórií.
- 2.6. Udržať populáciu pôtika kapcavého (*Aegolius funereus*) na priemernej úrovni minimálne 150 obsadených teritórií.
- 2.7. Udržať populáciu lelka lesného (*Caprimulgus europaeus*) na priemernej úrovni minimálne 50 obsadených teritórií.
- 2.8. Udržať populáciu tesára čierneho (*Dryocopus martius*) na priemernej úrovni 2–6 HP.km-2 v optimálnych hlavných biotopov, resp. 3–35 HP.10 km-2 v suboptimálnych
- 2.9. Udržať populáciu d'ubníka trojprstého (*Picoides tridactylus*) na priemernej úrovni minimálne 160 obsadených teritórií.
- 2.10. Zlepšiť stav biotopov na lokalitách d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*)
- 2.11. Udržať populáciu muchárika bielokrúhového (*Ficedula albicollis*) na priemernej úrovni 6–20 HP.km-2 v optimálnych hlavných biotopov, resp. 11–70 HP.10 km-2 v suboptimálnych
- 2.12. Udržať populáciu výra skalného (*Bubo bubo*) na priemernej úrovni minimálne 10 obsadených teritórií.
- 2.13. Udržať populáciu sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) na minimálnej úrovni 20 obsadených teritórií.
- 2.14. Udržať populáciu bociana čierneho (*Ciconia nigra*) na minimálnej úrovni 15 obsadených teritórií.
- 2.15. Udržať populáciu včelára lesného (*Pernis apivorus*) na minimálnej úrovni 10 obsadených teritórií.
- 2.16. Udržať populáciu žlny sivej (*Picus canus*) na priemernej úrovni minimálne 125 obsadených teritórií

2.17. Udržať populáciu muchára sivého (*Muscicapa striata*) na priemernej úrovni minimálne 500 obsadených teritórií.

3. Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Veľká Fatra.

3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 194/2010 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.

3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy

4. Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva

4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.

4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.

3.3. Rámcové plánovanie a modely hospodárenia pre lesné biotopy

Základné rozhodnutia a ciele hospodárenia sú spracované pre lesné porasty podľa identifikátorov v modeloch hospodárenia. Kompletný výstup platných modelov pre jednotlivé PSL je súčasťou Všeobecnej časti PSL pre jednotlivé Lesné celky (LC). Kombináciou identifikátorov na území CHVÚ vzniká celkovo niekoľko sto modelov. V tabuľke na nasledujúcich stranách sú uvedené základné rámce vybrané z modelov s najväčším zastúpením v CHVÚ.

Rubné doby, obnovné doby a cieľové drevinové zastúpenie sú optimalizované najmä s ohľadom na kategóriu lesa, drevinovú skladbu a stanovištné podmienky danej lesnej oblasti. Konštrukcia modelov umožňuje reagovať aj na zhoršený zdravotný stav, keďže výrazne zvýšený stupeň ohrozenia porastu umožňuje znížiť rubnú dobu, prípadne upraviť obnovnú dobu. Hospodárske spôsoby uvedené v modeloch hospodárenia sú maximálne prípustnou formou obnovy lesa a zmena na jemnejšie formy je v právomoci odborného lesného hospodára (OLH). Dominantnými hospodárskymi spôsobmi sú podrastový s jeho maloplošnou formou a účelový výber.

Základné rámce z Modelov hospodárenia pre hlavné identifikátory

Lesná oblasť	Pod- oblasť	Kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
35	A	H	V			502	15	2	100	40	MP	HP	BK	40-60	JD	5-20	SM	15-35	bo	5-15	sc	0-10	cl	5-15	mk	0-5	tx	0-5
35	A	H	V			502	18	2	110	40	MP		BK	40-60	JD	10-25	SM	15-30	bo	5-15	sc	5-10	cl	5-15	mk	0-5	tx	0-5
35	A	H	V			502	62	2	130	40	MP		BK	50-85	JD	0-20	SM	0-30	bo	0-15	sc	0-10	cl	0-15	mk	0-5	tx	0-5
35	A	H	V			502	70	2	130	40	MP		BK	40-60	JD	5-20	SM	10-30	bo	5-15	sc	5-10	cl	5-15	mk	0-5	tx	0-5
35	A	H	V			505	15	3	110	40	MP	MH	SM	40-55	JD	15-25	BK	20-30	sc	5-10	jb	0-5	jh	0-5	bo	0-10		
35	A	H	V			511	15	2	100	30	MP	MH	BK	30-50	JD	10-25	SM	30-50	sc	0-5	cl	5-15						
35	A	H	V			511	16	3	110	40	MP		BK	30-50	JD	10-25	SM	25-50	sc	0-5	cl	5-15						
35	A	H	V			511	18	2	110	40	MP		BK	40-50	JD	10-25	SM	25-40	sc	0-5	cl	5-15						
35	A	H	V			511	19	3	100	30	MP	MH	BK	30-50	JD	10-25	SM	30-50	sc	0-5	cl	5-15	bo	0-10				
35	A	H	V			511	62	2	120	40	MP		BK	40-80	JD	5-25	SM	5-50	sc	0-5	cl	5-15						
35	A	H	V			516	15	3	110	40	MP	MH	BK	30-50	JD	10-25	SM	20-40	sc	5-15	cl	5-15	bo	0-5				
35	A	H	V			516	62	3	130	40	MP		BK	50-80	JD	10-25	SM	5-30	sc	0-15	cl	5-15	bo	0-5				
35	A	H	V			602	19	3	120	40	MP	MH	BK	25-40	JD	10-25	SM	35-50	bo	0-10	sc	10-15	cl	5-15	mk	0-5	tx	0-5
35	A	H	V			605	15	3	120	40	MP	MH	SM	40-60	JD	10-20	BK	15-30	sc	0-10	jb	0-5	jh	0-5		0-10		
35	A	H	V			611	16	3	110	40	MP		BK	30-50	JD	10-20	SM	35-55	sc	5-10	cl	0-15						
35	A	H	V			611	70	3	130	40	MP		BK	40-60	JD	10-25	SM	25-40	sc	0-10	cl	0-15						
35	A	H	V			616	15	3	120	40	MP	MH	BK	20-40	JD	10-25	SM	35-55	sc	5-15	cl	5-15						
35	B	H	V			411	16	2	100	30	MP		BK	45-65	JD	15-25	cl	0-10	sc	0-10	sm	5-10						
35	B	H	V			411	97	2	110	30	MP		BK	40-50	CL	30-40	sc	0-10	jd	0-10	sm	0-10						
35	B	H	V			511	65	2	120	30	MP	PH	BK	45-55	SM	25-35	JD	15-25	sc	0-10	cl	0-10						
35	A	O	V		a	501	15	3	150	99	UV		BK	40-60	BO	15-35	jd	5-15	sm	10-25	sc	0-15	cl	5-20	mk	0-10	tx	0-5

Lesná oblasť	Pod- oblasť	kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
35	A	O	V	b	a	501	15	5	150	98			BK	30-50	BO	15-35	jd	5-15	sm	10-25	sc	0-15	cl	5-20	mk	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	a	517	18	5	150	98			BK	30-60	JD	10-25	SM	10-25	cl	20-40	bo	0-10	sc	0-5	mk	0-5		
35	A	O	V		a	601	16	3	180	99	UV		BK	25-40	JD	10-25	SM	20-40	BO	10-25	sc	0-10	cl	5-15	mk	0-10	jb	0-10
35	A	O	V	b	a	601	16	5	180	98			BK	25-50	JD	10-25	SM	25-40	BO	10-25	sc	0-10	cl	5-15	mk	0-10	jb	0-10
35	A	O	V	b	a	601	62	5	200	98			BK	40-80	JD	5-25	SM	5-35	BO	5-25	sc	0-10	cl	5-15	mk	0-10	jb	0-10
35	A	O	V	b	a	601	65	5	200	98			BK	25-50	JD	10-25	SM	20-35	BO	5-25	sc	0-10	cl	5-15	mk	0-10	jb	0-10
35	A	O	V	b	a	689	15	5	150	98			SM	40-60	SC	20-40	BK	10-20	jd	0-5	bo	5-15	cl	0-10	mk	0-5	jb	0-5
35	A	O	V	b	a	689	16	5	180	98			SM	30-50	SC	20-40	BK	10-20	jd	5-20	bo	5-15	cl	0-10	mk	0-5	jb	0-5
35	A	O	V		a	689	65	3	200	99	UV		SM	20-30	SC	10-40	BK	20-60	jd	0-5	bo	5-15	cl	0-10	mk	0-5	jb	0-5
35	A	O	V	b	a	689	65	5	200	98			SM	20-50	SC	10-40	BK	20-50	jd	10-20	bo	5-15	cl	0-10	mk	0-5	jb	0-5
35	B	O	V		a	417	83	3	210	99	MP	UV	CL	50-60	BK	20-30	sm	0-10	JD	10-20								
35	B	O	V		a	417	97	3	210	99	MP	UV	BK	50-60	CL	20-30	jd	0-15	bo	0-15								
35	B	O	V		a	501	62	2	210	99	MP	UV	BK	60-80	jd	5-15	sm	0-10	jh	0-10	sc	0-10	bo	0-10				
35	B	O	V		a	517	65	2	210	99	MP	UV	BK	60-80	jd	5-15	sm	0-10	CL	15-20								
35	B	O	V		a	517	97	3	210	99	MP	UV	BK	50-60	jd	0-10	sm	0-10	CL	20-30								
35	A	O	V		b	618	11	3	150	99	UV		BK	20-40	jd	0-5	sm	30-40	jh	10-20	jb	5-10	ks	0-10				
35	A	O	V		b	618	15	3	150	99	UV		BK	30-50	jd	0-5	sm	40-50	jh	10-20	jb	0-5						
35	A	O	V		b	618	18	3	150	99	UV		BK	30-50	jd	0-5	sm	40-50	jh	10-20	jb	0-5						
35	A	O	V	b	b	618	18	5	150	98			BK	30-50	jd	0-5	sm	40-50	jh	10-20	jb	0-5						
35	A	O	V	b	b	618	62	5	150	98			BK	70-90	jd	0-5	sm	0-10	jh	10-20	jb	0-5						
35	A	O	V		b	618	65	3	150	99	UV		BK	50-70	jd	10-20	sm	10-30	jh	10-20	jb	0-5						
35	A	O	V	b	b	618	65	5	150	98			BK	50-70	jd	10-20	sm	10-30	jh	10-20	jb	0-5						
35	A	O	V		b	719	16	3	150	99	UV		SM	70-90	jb	0-15	sc	0-10	jh	0-5	jd	0-10	bk	0-15				

Lesná oblasť	Pod- oblasť	kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
35	A	O	V		b	719	80	3	150	99	UV		SM	40-60	jb	0-15	sc	0-10	jh	0-5	jd	0-20	bk	0-20				
35	A	O	V	b	b	759	15	5	150	98			SM	80-95	jb	0-10	sc	0-10	jh	0-10								
35	A	O	V		b	769	15	3	150	99	UV		SM	70-95	bk	0-25	jd	0-10	jh	5-15	jb	0-10						
35	A	O	V	b	b	769	15	5	150	98			SM	70-95	bk	0-25	jd	0-10	jh	5-15	jb	0-10						
35	A	O	V	b	b	769	18	5	150	98			SM	70-95	bk	5-25	jd	0-10	jh	0-15	jb	0-10						
35	A	O	V		b	789	62	3	150	99	UV		SM	40-55	bk	30-55	jd	5-10	jh	0-15	jb	0-10						
35	A	O	V		b	789	70	3	150	99	UV		SM	40-55	bk	30-55	jd	5-10	jh	0-15	jb	0-10						
35	B	O	V		b	759	10	3	300	99	MP	UV	KS	80-90	jb	0-10	sm	5-10										
35	B	O	V		b	759	11	3	300	99	MP	UV	KS	80-90	jb	0-10	sm	5-10										
35	B	O	V		b	759	12	3	300	99	MP	UV	KS	80-90	jb	5-10	sm	5-10										
35	A	O	V		d	592	16	2	180	99	UV		BK	40-60	JD	10-25	SM	20-40	bo	0-25	sc	0-15	cl	5-20	mk	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	d	592	16	5	180	98			BK	35-50	JD	10-25	SM	25-40	bo	10-25	sc	0-15	cl	5-20	mk	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	d	592	18	5	180	98			BK	35-50	JD	10-25	SM	25-40	bo	10-25	sc	0-15	cl	5-20	mk	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	d	592	18	5	180	98			BK	35-50	JD	10-25	SM	25-40	bo	10-25	sc	0-15	cl	5-20	mk	0-10	tx	0-5
35	A	O	V		d	592	62	2	200	99	UV		BK	40-60	JD	5-20	SM	10-30	bo	10-25	sc	0-15	cl	5-20	mk	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	d	592	71	5	200	98			BK	40-60	JD	5-20	SM	5-30	bo	5-25	sc	0-15	cl	5-20	mk	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	d	692	15	5	150	98			BK	40-60	JD	10-30	SM	10-30	bo	0-5	sc	0-5	CL	10-30	mk	0-5		
35	A	O	V		d	692	16	3	200	99	UV		BK	25-50	JD	10-30	SM	20-40	bo	0-10	sc	0-5	cl	5-20	ol	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	d	692	16	5	200	98			BK	25-50	JD	10-30	SM	20-40	bo	0-10	sc	0-5	cl	5-20	ol	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	d	692	62	5	200	98			BK	40-70	JD	10-30	SM	10-40	bo	0-10	sc	0-5	cl	5-20	ol	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	d	692	65	5	200	98			BK	25-50	JD	10-30	SM	20-40	bo	0-10	sc	0-5	cl	5-20	ol	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	d	692	70	5	200	98			BK	25-50	JD	10-30	SM	20-40	bo	0-10	sc	0-5	cl	5-20	ol	0-10	tx	0-5
35	A	O	V	b	d	696	62	5	200	98			BK	40-60	JD	10-30	SM	10-30	bo	0-5	sc	0-5	cl	10-30	mk	0-5		

Lesná oblasť	Pod- oblasť	kategória	Tvar	Spôsob obhosp.	Písmeno kategórie	HSLT	Porastový typ	SOP	Rubná doba	Obnovná doba	Hosp. spôsob	Hosp. spôsob	Cieľové drevinové zloženie															
													DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%	DR	%
35	B	O	V		d	592	20	2	150	99	MP	UV	BK	40-60	SM	10-30	BO	15-25	sc	0-10	cl	0-10						
35	B	O	V		d	592	62	2	210	99	MP	UV	BK	45-55	SM	10-20	JD	15-25	sc	5-15	cl	0-10						
35	B	O	V		d	592	71	2	210	99	MP	UV	BK	40-60	SM	10-20	JD	20-30	sc	0-15	cl	0-10						
35	B	O	V		d	596	16	2	150	99	MP	UV	BK	40-50	JD	15-25	SM	20-30	CL	10-15	sc	0-10						
35	B	O	V		d	596	17	2	150	99	MP	UV	BK	30-40	JD	25-35	SM	25-35	CL	10-20	sc	0-10						
35	B	O	V		d	596	65	3	210	99	MP	UV	BK	30-40	JD	25-35	SM	25-35	CL	10-20	sc	0-10						
35	B	O	V		d	596	70	3	210	99	MP	UV	BK	40-50	JD	15-25	SM	25-35	CL	10-20	sc	0-10						
35	B	O	V		d	596	83	2	210	99	MP	UV	CL	40-50	BK	20-30	JD	15-25	sc	0-10	SM	10-20						
35	B	O	V		d	596	97	2	210	99	MP	UV	BK	40-70	CL	20-40	JD	5-15	sc	0-10	SM	5-15						

3.4. Navrhované opatrenia, stanovenie harmonogramu ich plnenia, určenie subjektu zodpovedného za ich, stanovenie merateľných indikátorov ich plnenia

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
Operatívny cieľ č. 1.1. Zvýšiť a udržať úroveň populácie hlucháňa hôrneho (<i>Tetrao urogallus</i>) na úrovni vyššej ako 100 kohútov.			
1.1.1.	Zabezpečiť, aby v území bolo na konci platnosti programu starostlivosti minimálne 60 % výmery lesov vo veku nad 80 rokov	EFP 1	VP
1.1.2.	Výchovnými porastmi zabezpečiť, aby boli vhodné pre výskyt hlucháňa (heterogénne, zakmenenie maximálne 0,7 a pod.)	EFP 1	VP
1.1.3.	Zabezpečiť, aby sa nezalesňovali existujúce okraje horských holí	EFP 1	VP
1.1.4.	Obnovu lesných porastov vykonávať spôsobom vhodným pre hlucháňa	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.5.	Vylúčiť vykonávanie lesohospodárskej činnosti od 1.3. do 30.6.	EFP 1	VP
1.1.6.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.7.	Pre obnovu porastov vypracovať projekty obnovy podľa nárokov hlucháňa hôrneho.	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.8.	Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a väčších stredísk cestovného ruchu	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.9.	Budovanie nových turistických chodníkov len po dôkladnom zvážení dopadov na lokality hlucháňa	EFP 1	VP
1.1.10.	Vylúčiť výstavbu ďalších lesných ciest a zväžnic	EFP 1	VP
1.1.11.	Investície do mäkkých foriem cestovného ruchu dôsledne posúdiť z pohľadu dopadu na predmet ochrany	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.12.	Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.13.	Zabezpečiť monitoring všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho	CHVÚ	VP
1.1.14.	Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvujúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.15.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.16.	Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.17.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	EFP 1	VP
1.1.18.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.19.	Lesné porasty nad 80 rokov a nelesné biotopy ponechať na prirodzený vývoj, bez usmerňovania a zasahovania do prírodných procesov človekom, vylúčiť akékoľvek hospodárske opatrenia (obnova, výchova, ťažba)	EFP 1, EFP 5	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
1.1.20.	Kalamitné plochy v lesoch ponechať bez ľudského zásahu na prirodzenú sukcesiu. Drevnú hmotu (biomasu) z kalamitných plôch neodstraňovať, ponechať na mieste bez asanácie. Vykonať iba nevyhnutnú údržbu (zabezpečiť prejazdnosť a schodnosť) existujúcich účelových komunikácií bez stavebno-technických zásahov	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.21.	Všetky hospodárske lesy, ktoré nie sú v kategórii ochranných lesov, v tomto EFP prekategORIZOVAŤ na lesy osobitného určenia	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.22.	V odôvodnených prípadoch (ohrozenie predmetu ochrany, poškodzovanie biotopov, programy záchrany kriticky ohrozených druhov, bezpečnosť návštevníkov) presmerovať alebo zrušiť (dočasne uzavrieť) častí existujúcich chodníkov	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.23.	Monitorovať vznik čiernych skládok v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.24.	Pri manažmente lesa v porastoch vo veku do 50 rokov, kde je to možné uplatňovať opatrenia hlucháňovi priateľského manažmentu lesa	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.25.	Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok	EFP 1, EFP 5	VP
1.1.26.	Monitorovať negatívne faktory obmedzujúce populáciu hlucháňa hôrneho	EFP 1, EFP 5	VP
Operatívny cieľ č. 1.2. Zvýšiť a udržať populáciu muchárika malého (<i>Ficedula parva</i>) na priemernej úrovni 2–6 HP.km-2 v optimálnych hlavných biotopov, resp. 3–35 HP.10 km-2 v suboptimálnych			
1.2.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 3, EFP 5	VP
1.2.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
1.2.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	CHVÚ	VP
1.2.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 3, EFP 5	VP
1.2.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika malého	CHVÚ	VP
1.2.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
1.2.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3, EFP 5	VP
1.2.8.	vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
Operatívny cieľ č. 1.3. Zlepšiť stav biotopov na lokalitách žltouchvosta hôrneho (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>) v intravilánoch obcí priľahlých k CHVÚ a zvýšením súčasného podielu starých lesných porastov.			
1.3.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
1.3.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
1.3.3.	Zabezpečiť každoročne monitoring vybranej vzorky hniezdnych lokalít žltouchvosta hôrneho	CHVÚ	VP
1.3.4.	Ak nie je možné pri spracúvaní kalamít ponechať v poraste 25 % porastov starších ako 80 rokov na 100 ha, potom je potrebné pri spracúvaní kalamít ponechávať na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 3, EFP 5	VP
1.3.5.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	CHVÚ	VP
1.3.6.	Podporiť hniezdne podmienky pre žltouchvosta hôrneho vyvesením búdok	EFP 3, EFP 5	VP
1.3.7.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 3, EFP 5	VP
1.3.8.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3, EFP 5	VP
1.3.9.	vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	VP
Operatívny cieľ č. 2.1. Udržať populáciu sokola sťahovavého (<i>Falco peregrinus</i>) na priemernej minimálnej úrovni nad 25 obsadených teritórií.			
2.1.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých obsadených hniezdnych teritórií (3 návštevy do roka na každom hniezde) na začiatku hniezdenia v období toku, uprostred hniezdenia a po vyletení mláďat	CHVÚ	VP
2.1.2.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	CHVÚ	VP
2.1.3.	V hniezdnom období vo vzdialenosti min. 500 m okolo hniezd vylúčiť skalolezeckú činnosť, športovo rekreačnú činnosť, turistické chodníky, ohniská, paragliding.	EFP 3, EFP 5	VP
2.1.4.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	EFP 3, EFP 5	VP
2.1.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	EFP 3, EFP 5	VP
2.1.6.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	EFP 3, EFP 5	VP
2.1.7.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	EFP 3, EFP 5	VP
Operatívny cieľ č. 2.2. Udržať populáciu orla skalného (<i>Aquila chrysaetos</i>) na priemernej úrovni minimálne 7,5 obsadených teritórií.			

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.2.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov orla skalného každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov	CHVÚ	VP
2.2.2.	Zabezpečiť po vyhnízení opravu všetkých známych nestabilných stromových hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	CHVÚ	VP
2.2.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	CHVÚ	VP
2.2.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.2.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	EFP 3, EFP 5	VP
2.2.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	EFP 3, EFP 5	VP
2.2.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.2.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	EFP 3, EFP 5	VP
2.2.9.	Usmerniť fotografovanie orlov v blízkosti ich hniezdísk	EFP 3, EFP 5	SP
Operatívny cieľ č. 2.3. Udržať populáciu tetraho hoľniaka (<i>Tetrao tetrix</i>) na priemernej minimálnej úrovni nad 75 kohútov.			
2.3.1.	Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov	EFP 2	VP
2.3.2.	Usmerniť športovú a turistickú činnosť tak aby sa minimalizovalo vyrušovanie na hniezdiskách a tokaniskách druhu	EFP 2	VP
2.3.3.	S užívateľmi poľnohospodárskych pozemkov zabezpečiť primerané využívanie (pastvu, alebo kosenie) biotopov tetraho	EFP 2	VP
2.3.4.	Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany	EFP 2	VP
2.3.5.	Vylúčiť každú formu novej stavebnej činnosti (lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu, ďalších lesných ciest a zväžnic, budovanie nových turistických chodníkov, stavbu nových elektrických vedení v tomto EFP a jeho okolí a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem)	EFP 2	VP
2.3.6.	Zabezpečiť monitoring tetraho hoľniaka (populácie a všetkých tokanísk) a ostatných druhov vtáctva	CHVÚ	VP
2.3.7.	Zvýšiť kontrolnú činnosť za účelom dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody najmä v období toku	EFP 2	VP
2.3.8.	Monitorovať vznik čiernych skládok v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť	EFP 2	VP
2.3.9.	Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok	EFP 2	SP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.3.10.	Monitorovať negatívne faktory obmedzujúce populáciu tetraho holniaka	EFP 2	VP
Operatívny cieľ č. 2.4. Udržať populáciu jariabka hôrneho (<i>Bonasa bonasia</i>) na priemernej úrovni minimálne 400 obsadených teritórií.			
2.4.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.4.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.4.3.	Presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín v PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.4.4.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	CHVÚ	VP
2.4.5.	Zabezpečiť kontrolu predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s vyšším stupňom ochrany	EFP 3, EFP 5	VP
2.4.6.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.4.7.	Monitorovať a regulovať výskyt diviaka na lokalitách jariabka hôrneho	EFP 3, EFP 5	VP
2.4.8.	vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	
Operatívny cieľ č. 2.5. Udržať populáciu kuvička vrbčieho (<i>Glaucidium passerinum</i>) na úrovni minimálne 300 obsadených teritórií.			
2.5.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.5.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 3, EFP 5	VP
2.5.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.5.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.5.5.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok	EFP 3, EFP 5	VP
2.5.6.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.5.7.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu kuvička	EFP 3, EFP 5	
2.5.8.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie kuvička	CHVÚ	
2.5.9.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3, EFP 5	

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.5.10.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	
Operatívny cieľ č. 2.6. Udržať populáciu pôtika kapcavého (<i>Aegolius funereus</i>) na priemernej úrovni minimálne 150 obsadených teritórií.			
2.6.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.6.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 3, EFP 5	VP
2.6.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.6.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.6.5.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok	EFP 3, EFP 5	VP
2.6.6.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.6.7.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu pôtika	EFP 3, EFP 5	
2.6.8.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie pôtika	CHVÚ	
2.6.9.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3, EFP 5	
2.6.10.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	
Operatívny cieľ č. 2.7. Udržať populáciu lelka lesného (<i>Caprimulgus europaeus</i>) na priemernej úrovni minimálne 50 obsadených teritórií.			
2.7.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	CHVÚ	VP
2.7.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.7.3.	Zabezpečiť na vhodných lokalitách zachovanie rôznovekých rozvolnených porastov drevín	EFP 3, EFP 5	VP
Operatívny cieľ č. 2.8. Udržať populáciu tesára čierneho (<i>Dryocopus martius</i>) na priemernej úrovni 2–6 HP.km-2 v optimálnych hlavných biotopov, resp. 3–35 HP.10 km-2 v suboptimálnych			
2.8.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.8.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 3, EFP 5	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.8.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.8.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.8.5.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.8.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie tesára	CHVÚ	VP
2.8.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3, EFP 5	
2.8.8.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	
Operatívny cieľ č. 2.9. Udržať populáciu d'ubníka trojprstého (<i>Picoides tridactylus</i>) na priemernej úrovni minimálne 160 obsadených teritórií.			
2.9.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.9.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.9.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.9.4.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.9.5.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu d'ubníka	EFP 3, EFP 5	VP
2.9.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie d'ubníka	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 2.10. Zlepšiť stav biotopov na lokalitách d'atľa bielochrbtého (<i>Dendrocopos leucotos</i>)			
2.10.1.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	CHVÚ	VP
2.10.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 3, EFP 5	VP
2.10.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.10.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.10.5.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.10.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie d'atľa bielochrbtého	CHVÚ	VP
2.10.7.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.10.8.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3, EFP 5	VP
2.10.9.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	VP
Operatívny cieľ č. 2.11. Udržať populáciu muchárika bielokrkého (<i>Ficedula albicollis</i>) na priemernej úrovni 6–20 HP.km-2 v optimálnych hlavných biotopov, resp. 11–70 HP.10 km-2 v suboptimálnych			
2.11.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 100 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.11.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 3, EFP 5	VP
2.11.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.11.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	
2.11.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika bielokrkého	EFP 3, EFP 5	
2.11.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 3, EFP 5	
2.11.7.	Podporiť hniezdne podmienky pre muchárika bielokrkého vyvesením búdok	EFP 3, EFP 5	
2.11.8.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3, EFP 5	
2.11.9.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	
Operatívny cieľ č. 2.12. Udržať populáciu výra skalného (<i>Bubo bubo</i>) na priemernej úrovni minimálne 10 obsadených teritórií.			
2.12.1.	Zabezpečiť v prípade potreby vyhlásenie ochrannej zóny v okolí hniezda výra skalného	CHVÚ	VP
2.12.2.	V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmet ochrany	EFP 3, EFP 5	VP
2.12.3.	Zabezpečiť pravidelný monitoring celej populácie výra	CHVÚ	VP
2.12.4.	Zabezpečiť inštaláciu zábran na stĺpy elektrického vedenia 22 kV v blízkosti hniezdísk	EFP 3, EFP 5	VP
2.12.5.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám	EFP 3, EFP 5	VP
Operatívny cieľ č. 2.13. Udržať populáciu sovy dlhochvostej (<i>Strix uralensis</i>) na minimálnej úrovni 20 obsadených teritórií.			

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.13.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.13.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticidov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.13.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.13.4.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km ² v porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky	EFP 3, EFP 5	SP
2.13.5.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.13.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie sovy dlhochvostej	EFP 3, EFP 5	VP
2.13.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3, EFP 5	
2.13.8.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	
Operatívny cieľ č. 2.14. Udržať populáciu bociana čierneho (<i>Ciconia nigra</i>) na minimálnej úrovni 15 obsadených teritórií.			
2.14.1.	Zabezpečiť monitoring vybranej vzorky hniezdných okrskov bociana čierneho každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov.	CHVÚ	VP
2.14.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	CHVÚ	VP
2.14.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	CHVÚ	VP
2.14.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.14.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	EFP 3, EFP 5	VP
2.14.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	EFP 3, EFP 5	VP
2.14.7.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 3, EFP 5	
2.14.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	EFP 3, EFP 5	
2.14.9.	Vylúčiť negatívne zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	CHVÚ	
2.14.10.	Usmerniť fotografovanie bocianov čiernych v blízkosti ich hniezdísk	EFP 3, EFP 5	

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.14.11.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	
Operatívny cieľ č. 2.15. Udržať populáciu včelára lesného (<i>Pernis apivorus</i>) na minimálnej úrovni 10 obsadených teritórií.			
2.15.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybraných hniezdnych okrskov včelára lesného	EFP 3, EFP 5	VP
2.15.2.	V okolí vybraných hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	CHVÚ	VP
2.15.3.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.15.4.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	EFP 3, EFP 5	SP
2.15.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	EFP 3, EFP 5	VP
2.15.6.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.15.7.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	EFP 3, EFP 5	
2.15.8.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	EFP 3, EFP 5	
2.15.9.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	CHVÚ	
2.15.10.	Usmerniť fotografovanie včelárov v blízkosti hniezdísk	EFP 3, EFP 5	
2.15.11.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	
Operatívny cieľ č. 2.16. Udržať populáciu žlny sivej (<i>Picus canus</i>) na priemernej úrovni minimálne 125 obsadených teritórií			
2.16.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.16.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.16.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	CHVÚ	VP
2.16.4.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.16.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie žlny sivej	CHVÚ	VP
2.16.6.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3, EFP 5	

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
2.16.7.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	
Operatívny cieľ č. 2.17. Udržať populáciu muchára sivého (<i>Muscicapa striata</i>) na priemernej úrovni minimálne 500 obsadených teritórií.			
2.17.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	EFP 3, EFP 5	VP
2.17.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	EFP 3, EFP 5	VP
2.17.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	EFP 3, EFP 5	VP
2.17.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	EFP 3, EFP 5	VP
2.17.5.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	EFP 3, EFP 5	VP
2.17.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchára sivého	CHVÚ	VP
2.17.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	EFP 3, EFP 5	VP
2.17.8.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	EFP 3, EFP 5	VP
Operatívny cieľ č. 3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 194/2010 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.			
3.1.1.	Zhodnotiť efektívnosť súčasných obmedzení platných v CHVÚ a pokrytie opatrení navrhnutých v PS existujúcou vyhláškou 194/2010 Z.z. a platnou legislatívou	CHVÚ	VP
3.1.2.	Aktualizovať zoznam zakázaných činností vo vyhláške 194/2010 Z.z. aby kopíroval relevantné usmernenia a zásady hospodárenia vychádzajúce z programu starostlivosti o CHVÚ Veľká Fatra	CHVÚ	VP
Operatívny cieľ č. 3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy			
3.2.1.	Vyhodnotiť či sektorová legislatíva (poľnohospodárska, lesnícka, poľovnícka a i.) umožňuje realizáciu opatrení navrhovaných v PS	CHVÚ	VP
3.2.2.	Zasadiť sa za zmenu v národnej legislatíve v prípade ak realizácia niektorých opatrení navrhovaných v PS CHVÚ Veľká Fatra naráža na legislatívne prekážky (napríklad zníženie zakmenenia)	CHVÚ	VP

Číslo opatrenia	Opatrenie	Lokalita	Priorita
Operatívny cieľ č. 4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite.			
4.1.1.	Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o význame tejto lokality	CHVÚ	VP
4.1.2.	Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany	CHVÚ	VP
4.1.3.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a neviedlo k zmareniu hniezdení	CHVÚ	SP
4.1.4.	Na vhodných miestach vybudovať pozorovateľne vtáctva, náučný chodník, fotokryty a úkryty (drobné útulne) pre turistov za účelom usmernenia návštevnosti územia	CHVÚ	SP
4.1.5.	Každoročne organizovať exkurzie s pozorovaním vtáctva pre verejnosť	CHVÚ	VP
4.1.6.	Pravidelne organizovať prednášky a ďalšie ekovýchovné aktivity na všetkých školách v obciach a mestách dotknutých CHVÚ	CHVÚ a okolie	VP
4.1.7.	Vydávať letáky a iné vhodné propagačné materiály o lokalite a umiestňovať pravidelne súvisiace články aj do regionálnych médií a vydať film o lokalite.	CHVÚ	VP
4.1.8.	Vhodnou formou propagovať prírodné hodnoty Veľkej Fatry v zahraničí s cieľom zvýšenia počtu návštevníkov využívajúcich mäkké formy cestovného ruchu	CHVÚ	SP
4.1.9.	Realizovať rôzne ekovýchovné a vzdelávacie podujatia za účelom získať pre mapovanie a ochranu obyvateľov (napr. tábory, semináre, školenia a pod.)	CHVÚ	SP
Operatívny cieľ č. 4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu.			
4.2.1.	Realizovať informačné aktivity pre farmárov, lesníkov, rybárov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o správnom hospodárení v CHVÚ	CHVÚ	VP
4.2.2.	V spolupráci s miestnymi vlastníkmi odstrániť čierne stavby stojace na ich pozemkoch a eliminovať vznik nových	CHVÚ	VP
4.2.3.	Zabezpečiť dostatočné posunutie informácií vlastníkom a užívateľom pozemkov o možnostiach čerpania finančných prostriedkov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu podmienok pre ochranu druhov v území (operačné programy, PRV a pod.)	CHVÚ	VP
4.2.4.	V prípade záujmu vlastníkov zrealizovať výmeny pozemkov	CHVÚ	VP

Realizačné projekty navrhovaných opatrení

Praktická starostlivosť

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-01 Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	2.2. a 2.14.
3. Opatrenia	2.2.2. a 2.14.2.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	32000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál potrebný pre výrobu a opravu hniezdných podložiek (dosky, pletivo, klince, šruby, objímky a pod.), zariadenia na práce vo výške na stromoch (stupačky, laná, karabíny a pod.)
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-02 Ochrana okolia hniezd dravcov, sov a bociana čierneho
2. Príslušný operatívny cieľ	2.1., 2.2., 2.10., 2.12., 2.14. a 2.15.
3. Opatrenia	2.1.2., 2.2.3., 2.10.1., 2.12.1., 2.14.3. a 2.15.2.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	48500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	GPS, zariadenia na práce vo výške na stromoch (stupačky, laná, karabíny a pod.), fotoaparát.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-03 Ochrana vtáctva v lesoch Veľkej Fatry v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1., 1.2., 1.3., 2.2., 2.4., 2.5., 2.6., 2.8., 2.9., 2.10., 2.11., 2.13., 2.14., 2.15., 2.16., 2.17.,
3. Opatrenia	1.1.18, 1.2.4., 1.3.7., 2.2.7., 2.4.3., 2.4.6., 2.5.6., 2.6.6., 2.8.5., 2.9.4., 2.10.5., 2.11.6., 2.13.5., 2.14.7., 2.15.6., 2.16.4., 2.17.5.,
4. Priorita	Vysoká

5. Miesto uskutočnenia zásahu	CUVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Rok 2016 – 2025 v čase obnovy PSL
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu/projektov, t.j. organizácia s odbornosťou pre vyhotovenie PSL v spolupráci s organizáciou ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR a MPRV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	550000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC na prípravu PSL, podkladové údaje v GIS
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Rok 2026 po ukončení obnovy všetkých PSL v území alebo roky 2018, 2023, 2026, t.j. rok po obnove príslušných PSL.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a PSL so zapracovanými zásadami OP.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-04 Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1., 2.1., 2.2., 2.5., 2.12., 2.14. a 2.15.
3. Opatrenia	1.1.16., 2.1.6., 2.2.8., 2.5.3., 2.12.4, 2.12.5., 2.14.8. a 2.15.9.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. v energetickom sektore
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	90000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Dodávateľ zabezpečuje technické zábrany ako na stĺpy elektrického vedenia, tak na samotné vedenia (v prípade potreby), vysokozdvížné plošiny, rebríky, techniku pre práce vo výškach a ostatné potrebné vybavenie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Priebežne po skončení stavby nového vedenia, resp. po ošetrení existujúceho vedenia systémom zábran proti zosadeniu, resp. kolízii s vtáctvom.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-05 Ochrana biotopov tetrahoľníka v CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	2.3.
3. Opatrenia	2.3.3.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP2 a okolie
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017 – 2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody a vlastníci pozemkov, resp. užívatelia
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	450000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zabezpečenie pastvy a úpravy biotopu pre potreby ochrany tetrahoľníka
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov	R. 2021 po ukončení projektu.

plnenia úloh	
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 173/2005 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-06 Ochrana biotopov hlucháňa hôrneho prostredníctvom usmernenia lesného hospodárenia
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1.
3. Opatrenia	1.1.1., 1.1.2., 1.1.3., 1.1.4., 1.1.5., 1.1.6., 1.1.18., 1.1.19., 1.1.20., 1.1.21., 1.1.22. a 1.1.24.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP1, EFP 5
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2016-2018, 2021-2022, 2024-2025,
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastník či správca lesa
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	56000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC na prípravu PSL, podkladové údaje v GIS
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Rok 2027 po ukončení obnovy všetkých PSL v území alebo roky 2017, 2023, 2026, t.j. rok po obnove príslušných PSL.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a PSL so zapracovanými zásadami OP.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-07 Optimalizovanie plánovanej obnovy lesných porastov na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho v CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1.
3. Opatrenia	1.1.1., 1.1.7., 1.1.28., 1.1.24.,
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP1, EFP 5
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastník či správca lesa
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	60000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC na prípravu projektu, podkladové údaje v GIS, prácu v teréne
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Rok 2021.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a vypracované projekty obnovy.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-08 Ochrana hniezdných stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	1.2., 1.3., 2.6., 2.10., 2.14. a 2.18.
3. Opatrenia	1.2.3., 1.3.5., 2.6.4., 2.10.4., 2.14.4. a 2.18.3.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Prijemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Ďalekohľad, terénna obuv, terénne oblečenie, diktafón a zariadenie na prehrávanie vtáčích hlasov, GPS, materiál na označenie hniezdného stromu a PC na písanie podnetov.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po ukončení hniezdnej sezóny
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa sumarizujúca počty zistených stromov a počty stromov s dosiahnutou ochranou a súvisiacimi údajmi.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-09 Zlepšenie hniezdných podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	1.3., 2.5., 2.6. a 2.13.
3. Opatrenia	1.3.6., 2.5.5., 2.6.5., 2.11.7., 2.13.4.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 3
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020, 2027-2030, 2037-2040
7. Spôsob riadenia	Prijemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastníci a správcovia lesných pozemkov
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	75000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zariadenia a materiál na výrobu búdok (píly, klnce, kladivá, dosky) a materiál na lezenie na stromy (skoby, laná, karabíny a pod.).
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021, r. 2031, r. 2041
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po každom období s prijatým projektom na doplnenie búdok pre zlepšenie hniezdných podmienok..
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-10 Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	2.15.
3. Opatrenia	2.15.8.
4. Priorita	EFP 4
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ

6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Organizácia aktívna v ochrane prírody, vlastníci a užívateľa pozemkov
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	300000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Materiál a zariadenia potrebné pre údržbu trávnych porastov (predovšetkým kosením, pastvou) na kľúčových lokalitách výskytu kritériových druhov. Takisto podpora pre vlastníkov na služby potrebné pre údržbu týchto TTP
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení kalendárneho roku
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

Monitoring bioty územia

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-11 Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Veľká Fatra a jeho hniezdnej úspešnosti
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1., 1.2., 1.3., 1.4., 1.5., 1.6., 1.7., 2.1., 2.2., 2.3., 2.4., 2.5., 2.6., 2.7., 2.8., 2.9., 2.10., 2.11., 2.12., 2.13., 2.14., 2.15., 2.16., 2.17., 2.18.
3. Opatrenia	1.1.13., 1.2.5., 1.3.3., 2.1.1., 2.2.1., 2.3.6., 2.4.4., 2.5.8., 2.6.8., 2.7.1., 2.8.6., 2.9.6., 2.10.6., 2.11.5., 2.12.3., 2.13.1., 2.14.1., 2.15.1., 2.16.5., 2.17.6.,
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ Veľká Fatra a bezprostredné okolie
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Každoročne po vyhniezdení v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, GPS, diktafóny, pohonné hmoty, potreby na sčítanie vtákov v kolónií čajok, materiál na telemetrické sledovanie vybraných druhov vtáctva.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny, v prípade telemetrie priebežne
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade finančnej podpory projektu, údaje zapísané do databáz príjemcu projektu.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-12 Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populáciu tetrova hofniaka
2. Príslušný operatívny cieľ	2.3.
3. Opatrenia	2.3.8., 2.3.10.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP2
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane

	prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	16000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, pohonné hmoty, fotopasce, diktafóny.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021 po skončení monitoringu
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z monitoringu a vedecké publikácie popisujúce význam jednotlivých faktorov.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-13 Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populáciu hlucháňa hôrneho
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1.
3. Opatrenia	1.1.23., 1.1.26
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP 1, EFP 5
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	16000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, pohonné hmoty, fotopasce, diktafóny.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021 po skončení monitoringu
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z monitoringu a vedecké publikácie popisujúce význam jednotlivých faktorov.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

Regulovanie návštevnosti územia a zvyšovanie povedomia

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-14 Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Veľká Fatra prostredníctvom stráže prírody
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1., 1.2., 1.4., 1.5., 1.6., 2.1., 2.3., 2.7., 2.12., 2.13., 2.14., 2.15., 3.2., 3.3. a 5.1.
3. Opatrenia	1.1.15., 1.1.17., 2.1.5., 2.1.7., 2.2.6., 2.2.9., 2.4.5., 2.14.6., 2.14.10., 2.15.5., 2.15.10., 4.1.3.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ Veľká Fatra
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne v celom období platnosti programu starostlivosti (2016-2045)
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	46500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Monokulárne ďalekohľady, binokulár, zápisník, pohonné hmoty, bločky, terénna obuv, terénne oblečenie, diktafóny.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení hniezdnej sezóny, v prípade telemetrie priebežne
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa po ukončení sezóny v prípade

	finančnej podpory projektu
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-15 Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Veľká Fatra verejnosti
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.4.
4. Priorita	Stredná
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ Veľká Fatra
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017 – 2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	120000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Naprojektovanie a výstavba náučných chodníkov, na vybraných bodoch výstavba pozorovacích veží, výrobu a osadenie informačných panelov, panelov náučného chodníka, vybudovanie parkoviska, vybudovanie a prevádzka fotokrytov ako nástroj priblíženia miestnej prírody verejnosti
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	V roku 2021 po ukončení projektu a následne v intervale každých päť rokov
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa a každých päť rokov správa o návštevnosti územia
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-16 Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.1., 4.1.5., 4.1.6., 4.1.7., 4.1.8. a 4.1.9.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody alebo vlastník a správca pozemku
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky, Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	92000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Dataprojektor a technika na tlač propagačných a vzdelávacích materiálov.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-17 Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách CHVÚ Veľká Fatra v zahraničí s cieľom pritiahnutia návštevníkov
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1.
3. Opatrenia	4.1.7., 4.1.8.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Príjemca projektu, t.j. organizácia aktívna v ochrane prírody, resp. organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Dodávateľsky
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	50000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Zariadenia a materiál na prípravu filmu. Podklady na prípravu publikácie o lokalitách pre birdwatching v Veľkej Fatry a okolí v angličtine a podklady pre menšie články.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa, vydaný film a publikácie
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

Usmernenie hospodárenia v území a zosúladenie protichodných záujmov

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-18 Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1., 2.1., 2.2., 2.12., 2.14., 2.15. a 4.1.
3. Opatrenia	1.1.11., 2.1.4., 2.2.5., 2.12.2., 2.14.5., 2.15.4., 4.1.2.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	72000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, štúdií, posúdenia dopadu na CHVÚ, nákup potrebných údajov (napríklad GIS vrstiev a pod.)
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Priebežne po ukončení hodnotenia každého projektu samostatne.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa z hodnotenia každého zámeru samostatne.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-19 Zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1., 1.2., 1.3., 2.1., 2.2., 2.3., 2.4., 2.5., 2.6., 2.7., 2.8., 2.9., 2.10., 2.11., 2.13., 2.14., 2.15., 2.16. a 2.17.
3. Opatrenia	1.1.5., 1.1.6., 1.1.10., 1.1.12., 1.1.15., 1.2.1., 1.2.2., 1.2.6., 1.2.7., 1.2.8., 1.3.1., 1.3.2., 1.3.8., 1.3.9., 2.1.3., 2.1.4., 2.1.5., 2.2.4., 2.2.5., 2.2.6., 2.3.1., 2.3.2., 2.3.4., 2.3.5., 2.3.7., 2.4.1., 2.4.2., 2.4.5., 2.4.8., 2.5.1., 2.5.2., 2.5.3., 2.5.9., 2.5.10., 2.6.1., 2.6.2., 2.6.3., 2.6.9., 2.6.10., 2.7.2., 2.8.1., 2.8.2., 2.8.3., 2.8.7., 2.8.8., 2.9.1., 2.9.2., 2.10.2., 2.10.3., 2.10.7., 2.10.8., 2.11.1.,

	2.11.2., 2.11.3., 2.11.8., 2.11.9., 2.13.1., 2.13.2., 2.13.7., 2.13.8., 2.14.4., 2.14.9., 2.14.11., 2.15.3., 2.15.7., 2.15.11., 2.16.1., 2.16.2., 2.16.6., 2.16.7., 2.17.1., 2.17.2., 2.17.3., 2.17.7., 2.17.8.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	55500 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, podkladov pre rozhodnutia úradov, terénna obuv, oblečenie, pokutové bločky, zápisníky, fotoaparát, ďalekohľady.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-20 Optimalizácia chovu a lovu poľovnej zveri na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho a tetra holniaka
2. Príslušný operatívny cieľ	1.1., 2.3.
3. Opatrenia	1.1.25., 2.3.9.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	EFP1, EFP2, EFP 5
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020, po zrealizovaní opatrení priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody, príslušné poľovné združenia
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR, MP RV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	45000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	Fotopasce, ďalekohľady, podklady pre úpravu plánu lovu a chovu, poľovnícke potreby.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa v 2021 po skončení projektu a následne každoročne po skončení sezóny.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-21 Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	3.2.
3. Opatrenia	3.2.1. a 3.2.2.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	2017-2020
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody, príslušné úrady
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MŽP SR a MP RV SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	20000 €
11. Špecifikácia potrebného technického	Stolný počítač pre vypracovanie štúdií, podkladové

vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	dáta potrebné pre expertov podieľajúcich sa na štúdiách pre ŠOP SR.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	R. 2021
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečné správy, prípadne zmeny legislatívy.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 326/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 274/2009 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-23 Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníckmi a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	4.1. a 4.2.
3. Opatrenia	4.1.1., 4.2.1., a 4.2.3.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia aktívna v ochrane prírody, organizácia ochrany prírody
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	63000 €
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, pozvánok, dataprojektor, plátno na prezentáciu a priestory na realizáciu workshopov a stretnutí.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

1. Názov projektu a kód	SKCHVU033-24 Zámenný pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Veľká Fatra
2. Príslušný operatívny cieľ	4.2.
3. Opatrenia	4.2.4.
4. Priorita	Vysoká
5. Miesto uskutočnenia zásahu	CHVÚ
6. Dátum začiatku a ukončenia opatrenia	Priebežne
7. Spôsob riadenia	Organizácia ochrany prírody a príslušné úrady
8. Spôsob realizácie	Svojpomocne
9. Zodpovednosť za realizáciu	MZP SR
10. Celkové náklady na realizáciu opatrenia	63000 € Náklady na zamestnancov, externistov pripravujúcich zámenné zmluvy, na zameranie pozemkov a administratívne poplatky.
11. Špecifikácia potrebného technického vybavenia, času a dĺžky obdobia jeho potreby	PC a vybavenie potrebné na prípravu stanovísk, podkladov, pozvánok, dokumentácie k zámenným zmluvám a pozemkom a zariadenia pre geometrické vymernie zamieňaných pozemkov a vypracovanie potrebnej dokumentácie.
12. Určenie obdobia pre vyhodnotenie výsledkov plnenia úloh	Každoročne po skončení kalendárneho roku.
13. Spôsob vyhodnotenia projektu	Záverečná správa.
14. Požiadavky na zabezpečenie BOZP a akékoľvek právne a organizačné záväzky vzťahujúce sa na pracovníkov a ostatných osôb zapojených do realizácie projektu	Zákon NR SR č. 330/1996 Z.z. v znení neskorších predpisov Zákon č. 543/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov Vyhláška č. 194/2010 Z.z.

Súhrnný prehľad realizačných projektov a predpokladaných nákladov programu starostlivosti (roky 2016 – 2031)

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
SKCHVU033-01	Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Veľká Fatra	3000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
SKCHVU033-02	Ochrana okolia hniezd dravcov, sov a bociana čierneho	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500
SKCHVU033-03	Ochrana vtáctva v lesoch Veľkej Fatry v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL	55000	55000	55000	55000	55000	55000	55000	55000	55000	55000	0	0	0	0	0	0
SKCHVU033-04	Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000
SKCHVU033-05	Ochrana biotopov tetrova hoľniaka v CHVÚ Veľká Fatra	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000
SKCHVU033-06	Ochrana biotopov hlucháňa hôrneho prostredníctvom usmernenia lesného hospodárenia	8000	8000	8000	0	0	8000	8000	0	8000	8000	0	0	0	0	0	0
SKCHVU033-07	Optimalizovanie plánovanej obnovy lesných porastov na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho v CHVÚ Veľká Fatra	0	15000	15000	15000	15000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU033-08	Ochrana hniezdnych stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Veľká Fatra	5000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000
SKCHVU033-09	Zlepšenie hniezdnych podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Veľká Fatra	0	10000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	10000	5000	5000	5000	0
SKCHVU033-10	Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Veľká Fatra	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000
SKCHVU033-11	Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Veľká Fatra a jeho hniezdnej úspešnosti	5000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000
SKCHVU033-12	Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populáciu tetrova hoľniaka	0	4000	4000	4000	4000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU033-13	Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populáciu hlucháňa hôrneho	0	4000	4000	4000	4000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU033-14	Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Veľká Fatra prostredníctvom stráže prírody	3000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500
SKCHVU033-15	Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Veľká Fatra verejnosti	0	50000	30000	20000	20000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU033-16	Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Veľká Fatra	10000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	10000	2000	2000	2000	2000	2000
SKCHVU033-17	Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách CHVÚ Veľká Fatra v zahraničí s cieľom pritiažnutia návštevníkov	0	20000	10000	10000	10000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU033-18	Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ Veľká Fatra	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	5000	2000	2000	2000	2000	2000

Program starostlivosti CHVÚ Veľká Fatra

SKCHVU033-19	Zlepšenie kontroly plnenia priorít ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ Veľká Fatra	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	5000	1500	1500	1500	1500
SKCHVU033-20	Optimalizácia chovu a lovu poľovnej zveri na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho a tetrova hoľniaka	0	5000	5000	5000	5000	0	0	0	0	5000	0	0	0	0	5000	0
SKCHVU033-21	Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Veľká Fatra	0	5000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SKCHVU033-22	Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníkmi a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Veľká Fatra	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000
SKCHVU033-23	Zámeny pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Veľká Fatra	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000
	Spolu (€)	142000	223500	188500	170500	170500	110500	110500	102500	110500	115500	62000	57500	52500	52500	57500	47500

Súhrnný prehľad realizačných projektov a predpokladaných nákladov programu starostlivosti (roky 2032 – 2045)

Kód projektu	Názov projektu	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Rok (€)	Spolu (€)
		2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041	2042	2043	2044	2045	2016-45
SKCHVU033-01	Údržba hniezd dravcov a bocianov čiernych v CHVÚ Veľká Fatra	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	32000
SKCHVU033-02	Ochrana okolia hniezd dravcov, sov a bociana čierneho	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	48500
SKCHVU033-03	Ochrana vtáctva v lesoch Veľkej Fatry v spolupráci s lesníckymi organizáciami v rámci PSL	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	550000
SKCHVU033-04	Zníženie mortality vtáctva na elektrických vedeniach	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	90000
SKCHVU033-05	Ochrana biotopov tetraho hoľniaka v CHVÚ Veľká Fatra	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	450000
SKCHVU033-06	Ochrana biotopov hlucháňa hôrneho prostredníctvom usmernenia lesného hospodárenia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	56000
SKCHVU033-07	Optimalizovanie plánovanej obnovy lesných porastov na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho v CHVÚ Veľká Fatra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60000
SKCHVU033-08	Ochrana hniezdnych stromov dutinových hniezdičov v CHVÚ Veľká Fatra	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	92000
SKCHVU033-09	Zlepšenie hniezdnych podmienok pre dutinové hniezdiče v hospodárskych lesoch CHVÚ Veľká Fatra	0	0	0	0	0	10000	5000	5000	5000	0	0	0	0	0	75000
SKCHVU033-10	Podpora aktívneho využívania trávnych porastov a pre prírodu vhodných foriem hospodárenia v CHVÚ Veľká Fatra	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	300000
SKCHVU033-11	Monitoring populácií vtáctva v CHVÚ Veľká Fatra a jeho hniezdnej úspešnosti	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	3000	92000
SKCHVU033-12	Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populáciu tetraho hoľniaka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16000
SKCHVU033-13	Monitoring negatívnych faktorov obmedzujúcich populáciu hlucháňa hôrneho	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16000
SKCHVU033-14	Usmernenie návštevnosti v CHVÚ Veľká Fatra prostredníctvom stráže prírody	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	46500
SKCHVU033-15	Priblíženie prírodných hodnôt v CHVÚ Veľká Fatra verejnosti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	120000
SKCHVU033-16	Posilnenie ekovýchovy a poznania o význame územia v CHVÚ Veľká Fatra	2000	2000	2000	2000	10000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	10000	92000
SKCHVU033-17	Zvýšenie povedomia o prírodných hodnotách CHVÚ Veľká Fatra v zahraničí s cieľom prilákania návštevníkov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50000
SKCHVU033-18	Zhodnotenie dopadu nových zámerov a plánovaných činností na CHVÚ Veľká Fatra	2000	2000	2000	2000	5000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	5000	72000
SKCHVU033-19	Zlepšenie kontroly plnenia priorit ochrany prírody a zásad, legislatívy a pravidiel hospodárenia v CHVÚ	1500	1500	1500	1500	5000	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	55500

Program starostlivosti CHVÚ Veľká Fatra

	Veľká Fatra															
SKCHVU033-20	Optimalizácia chovu a lovu poľovnej zveri na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho a tetraho hoľniaka	0	0	0	5000	0	0	0	0	5000	0	0	0	0	5000	45000
SKCHVU033-21	Zhodnotenie celkového legislatívneho rámca obmedzujúceho a upravujúceho ochranu v CHVÚ Veľká Fatra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20000
SKCHVU033-22	Organizácia workshopov a stretnutí s vlastníkami a užívateľmi pôdy o možnostiach participácie a vypracovania projektov pre ochranu prírody v CHVÚ Veľká Fatra	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	63000
SKCHVU033-23	Zámeny pozemkov pre potreby optimalizácie podmienok pre ochranu prírody v CHVÚ Veľká Fatra	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	63000
	Spolu (€)	47500	47500	47500	52500	62000	57500	52500	52500	57500	47500	47500	47500	47500	63500	2504500

4. Spôsob vyhodnocovania plnenia programu starostlivosti

4.1. Logická matica vyhodnocovania programu starostlivosti

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	Dlhodobé ciele			
1.	Zlepšiť súčasný nepriaznivý stav výberových druhov Tetrao urogallus, Ficedula parva a Phoenicurus phoenicurus na priaznivý	Kategória priaznivého stavu	Pravidelné vyhodnotenie priaznivého stavu (raz za 5-6 rokov)	Plní sa / neplní sa
2.	Zachovať súčasný priaznivý stav výberových druhov vtákov Falco peregrinus, Aquila chrysaetos, Tetrao tetrix, Bonasa bonasia, Glaucidium passerinum, Aegolius funereus, Caprimulgus europaeus, Dryocopus martius, Picoides tridactylus, Dendrocopos leucotos, Ficedula albicollis, Bubo bubo, Strix uralensis, Ciconia nigra, Pernis apivorus, Picus canus a Muscicapa striata.	Kategória priaznivého stavu	Pravidelné vyhodnotenie priaznivého stavu (raz za 5-6 rokov)	Plní sa / neplní sa
3.	Zabezpečiť adresný legislatívny rámec pre zlepšenie kvality biotopov predmetov ochrany v CHVÚ Veľká Fatra	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam adresných zakázaných činností v úprave	Plní sa / Plní sa čiastočne / Neplní sa
4.	Zvýšiť ekologické povedomie miestnych obyvateľov a zlepšiť spoluprácu s vlastníkmi a správcami pozemkov pri ochrane vtáctva.	Počet návštevníkov vybraných lokalít (prichádzajúcich za účelom jej spoznania)	Monitoring návštevníkov raz ročne	Plní sa (ak rastie) / Neplní sa (ak stagnuje či klesá)
	Operatívne ciele			
1.1.	Zvýšiť a udržať úroveň populácie hlucháňa hôrneho (Tetrao urogallus) na úrovni vyššej ako 100 kohútov.	Zistený počet kohútov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.2.	Zvýšiť a udržať populáciu muchárika malého (Ficedula parva) na priemernej úrovni 2–6 HP.km-2 v optimálnych hlavných biotopov, resp. 3–35 HP.10 km-2 v suboptimálnych	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.3.	Zlepšiť stav biotopov na lokalitách žltouchvosta hôrneho (Phoenicurus phoenicurus) v intravilánoch obcí priľahlých k CHVÚ a zvýšením súčasného podielu starých lesných porastov.	Rozloha vhodných a nevhodných biotopov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.1.	Udržať populáciu sokola sťahovavého (Falco peregrinus) na priemernej minimálnej úrovni nad 25 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.2.	Udržať populáciu orla skalného (Aquila chrysaetos) na priemernej úrovni minimálne 7,5 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.3.	Udržať populáciu tetrova hoľniaka (Tetrao tetrix) na priemernej minimálnej úrovni nad 75 kohútov.	Zistený počet kohútov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.4.	Udržať populáciu jariabka hôrneho (Bonasa bonasia) na priemernej úrovni	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	minimálne 400 obsadených teritórií.		zadané do databázy	údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.5.	Udržať populáciu kivička vrabčieho (<i>Glaucidium passerinum</i>) na úrovni minimálne 300 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.6.	Udržať populáciu pôtika kapcavého (<i>Aegolius funereus</i>) na priemernej úrovni minimálne 150 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.7.	Udržať populáciu lelka lesného (<i>Caprimulgus europaeus</i>) na priemernej úrovni minimálne 50 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.8.	Udržať populáciu tesára čierneho (<i>Dryocopus martius</i>) na priemernej úrovni 2–6 HP.km-2 v optimálnych hlavných biotopov, resp. 3–35 HP.10 km-2 v suboptimálnych	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.9.	Udržať populáciu ďubníka trojprstého (<i>Picoides tridactylus</i>) na priemernej úrovni minimálne 160 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.10.	Zlepšiť stav biotopov na lokalitách d'atľa bielochrbtého (<i>Dendrocopos leucotos</i>)	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.11.	Udržať populáciu muchárika bielokrkeho (<i>Ficedula albicollis</i>) na priemernej úrovni 6–20 HP.km-2 v optimálnych hlavných biotopov, resp. 11–70 HP.10 km-2 v suboptimálnych	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.12.	Udržať populáciu výra skalného (<i>Bubo bubo</i>) na priemernej úrovni minimálne 10 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.13.	Udržať populáciu sovy dlhochvostej (<i>Strix uralensis</i>) na minimálnej úrovni 20 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.14.	Udržať populáciu bociana čierneho (<i>Ciconia nigra</i>) na minimálnej úrovni 15 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.15.	Udržať populáciu včelára lesného (<i>Pernis apivorus</i>) na minimálnej úrovni 10 obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.16.	Udržať populáciu žlny sivej (<i>Picus canus</i>) na priemernej úrovni minimálne 125 obsadených teritórií obsadených teritórií.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.17.	Udržať populáciu muchára sivého	Zistený počet párov	Záznamy	Plní sa (ak sú

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	(Muscicapa striata) na priemernej úrovni minimálne 500 obsadených teritórií.		z monitoringu zadané do databázy	každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
	3.1. Zabezpečiť aktualizáciu vyhlášky č. 193/2010 Z. z. s cieľom prehodnotenia zakázaných činností tak aby boli adresné k požiadavkám predmetov ochrany.	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam adresných zakázaných činností v úprave	Plní sa / Plní sa čiastočne / Neplní sa
	3.2. Vyhodnotiť adresnosť legislatívneho rámca pre ochranu predmetov ochrany a presadiť potrebné úpravy	Vyhotovená štúdia, prípadne úpravy legislatívy	Dodaná štúdia analyzujúca legislatívne limity ochrany predmetov ochrany. Legislatívne úpravy v prospech predmetov ochrany	Plní sa (ak je vypracovaná štúdia a ak sú potrebné úpravy legislatívy, ak sú prijaté) / Neplní sa (ak nie je vypracovaná štúdia alebo ak nie sú prijaté potrebné úpravy legislatívy)
	4.1. Zlepšiť úroveň poznania vtáctva, propagovať myšlienku ochrany významnej ornitologickej lokality a vybudovať infraštruktúru pre pozorovanie vtáctva na lokalite	Počet návštevníkov lokality (prichádzajúcich za účelom jej spoznania)	Monitoring návštevníkov raz ročne	Plní sa (ak rastie) / Neplní sa (ak stagnuje či klesá)
	4.2. Zapájať miestnych obyvateľov do praktickej ochrany vtáctva, zapájať vlastníkov pozemkov do vykonávania praktického manažmentu	Počet obyvateľov podieľajúcich sa na praktickej ochrane vtáctva	Správy z aktivít praktickej ochrany vtáctva	Plní sa / Neplní sa
	Opatrenia			
1.1.1.	Zabezpečiť, aby v území bolo na konci platnosti programu starostlivosti minimálne 60 % výmery lesov vo veku nad 80 rokov	Rozloha lesných porastov s vekom nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.1.2.	Výchovnými porastmi zabezpečiť, aby boli vhodné pre výskyt hlucháňa (heterogénne, zakmenenie maximálne 0,7 a pod.)	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.3.	Zabezpečiť, aby sa nezalesňovali existujúce okraje horských holí	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.4.	Obnovu lesných porastov vykonávať spôsobom vhodným pre hlucháňa	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.5.	Vylúčiť vykonávanie lesohospodárskej činnosti od 1.3. do 30.6.	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.6.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.7.	Pre obnovu porastov vypracovať projekty obnovy podľa nárokov hlucháňa hôrneho.	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.8.	Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a väčších stredísk cestovného ruchu	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.9.	Budovanie nových turistických chodníkov len po dôkladnom zvážení dopadov na lokality hlucháňa	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
1.1.10.	Vylúčiť výstavbu ďalších lesných ciest a zväznic	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.11.	Investície do mäkkých foriem cestovného ruchu dôsledne posúdiť z pohľadu dopadu na predmet ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.1.12.	Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.13.	Zabezpečiť monitoring všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho	Zistený počet kohútov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.1.14.	Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplyvujúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení	Počet kontrol na lokalitách výskytu hlucháňa hôrneho	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.15.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.16.	Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak dĺžka stagnuje alebo rastie)
1.1.17.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.18.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.19.	Lesné porasty nad 80 rokov a nelesné biotopy ponechať na prirodzený vývoj, bez usmerňovania a zasahovania do prírodných procesov človekom, vylúčiť akékoľvek hospodárske opatrenia (obnova, výchova, ťažba)	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.20.	Kalamitné plochy v lesoch ponechať bez ľudského zásahu na prirodzenú sukcesiu. Drevnú hmotu (biomasu) z kalamitných plôch neodstraňovať, ponechať na mieste bez asanácie. Vykonať iba nevyhnutnú údržbu (zabezpečiť prejazdnosť a schodnosť) existujúcich účelových komunikácií bez stavebno-technických zásahov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.21.	Všetky hospodárske lesy, ktoré nie sú v kategórii ochranných lesov, v tomto EFP prekategORIZOVAŤ na lesy osobitného určenia	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.22.	V odôvodnených prípadoch (ohrozenie predmetu ochrany, poškodzovanie biotopov, programy záchrany kriticky ohrozených	Počet stanovísk	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	druhov, bezpečnosť návštevníkov) presmerovať alebo zrušiť (dočasne uzavrieť) časti existujúcich chodníkov			
1.1.23.	Monitorovať vznik čiernych skládok v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.1.24.	Pri manažmente lesa v porastoch vo veku do 50 rokov, kde je to možné uplatňovať opatrenia hlucháňovi priateľského manažmentu lesa	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.1.25.	Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok	JKS diviakov lesných v dotknutých revíroch	Každoročné zhodnotenie	Plní sa (ak počet klesá) / neplní sa (ak je počet stabilný alebo rastie)
1.1.26.	Monitorovať negatívne faktory obmedzujúce populáciu hlucháňa hôrneho	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.1.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.2.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.2.4.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.2.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika malého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.2.6.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.2.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.2.8.	vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
1.3.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
1.3.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.3.3.	Zabezpečiť každoročne monitoring vybranej vzorky hniezdných lokalít žltouchvosta hôrneho	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadane do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
1.3.4.	Ak nie je možné pri spracúvaní kalamít ponechať v poraste 25 % porastov starších ako 80 rokov na 100 ha, potom je potrebné pri spracúvaní kalamít ponechávať na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
1.3.5.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
1.3.6.	Podporiť hniezdne podmienky pre žltouchvosta hôrneho vyvesením búdok	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.3.7.	Zapracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.3.8.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
1.3.9.	vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.1.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých obsadených hniezdných teritórií (3 návštevy do roka na každom hniezde) na začiatku hniezdenia v období toku, uprostred hniezdenia a po vyletení mláďat	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadane do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.1.2.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.1.3.	V hniezdnom období vo vzdialenosti min. 500 m okolo hniezd vylúčiť skalolezeckú činnosť, športovo rekreačnú činnosť, turistické chodníky, ohniská, paragliding.	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.1.4.	Dôsledne posúdiť dopad investícií	Počet stanovísk	Stanoviská	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	k zámerom a činnostiam	príslušných úradov, organizácie OP	
2.1.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.1.6.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
2.1.7.	Usmerniť fotografovania a filmovanie vtáctva v území	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.2.1.	Zabezpečiť monitoring všetkých hniezdných okrskov orla skalného každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadane do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.2.2.	Zabezpečiť po vyhniezdení opravu všetkých známych nestabilných stromových hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
2.2.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.2.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.2.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.2.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.2.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.2.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
2.2.9.	Usmerniť fotografovania orlov v blízkosti ich hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.3.1.	Vylúčiť aplikáciu pesticídov a insekticídov	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.3.2.	Usmerniť športovú a turistickú činnosť tak aby sa minimalizovalo vyrušovanie na hniezdiskách a tokaniskách druhu	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
2.3.3.	S užívateľmi poľnohospodárskych pozemkov zabezpečiť primerané využívanie (pastvu, alebo kosenie) biotopov tetra	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.3.4.	Zabezpečiť dodržiavanie predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.3.5.	Vylúčiť každú formu novej stavebnej činnosti (lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu, ďalších lesných ciest a zväznic, budovanie nových turistických chodníkov, stavbu nových elektrických vedení v tomto EFP a jeho okolí a existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem)	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.3.6.	Zabezpečiť monitoring tetrahoľníka (populácie a všetkých tokenísk) a ostatných druhov vtáctva	Zistený počet kohútov	Záznamy z monitoringu zadane do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.3.7.	Zvýšiť kontrolnú činnosť za účelom dodržiavania predpisov na úseku ochrany prírody najmä v období toku	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.3.8.	Monitorovať vznik čiernych skládok v EFP a okolí, ktoré by mohli slúžiť ako miesta zberu potravy pre krkavcovité vtáky a rovnako aj krmelce pre diviačiu zver, v prípade ich vzniku ich odstrániť	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdlčka stagnuje alebo rastie)
2.3.9.	Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri zrninami a zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch na nulu, cielene znižovať stavy líšok	JKS diviakov lesných v dotknutých revíroch	Každoročné zhodnotenie	Plní sa (ak počet klesá) / neplní sa (ak je počet stabilný alebo rastie)
2.3.10.	Monitorovať negatívne faktory obmedzujúce populáciu tetrahoľníka	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.4.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.4.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.4.3.	Presadiť čo najvyššie zastúpenie pionierskych drevín v PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.4.4.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadane do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.4.5.	Zabezpečiť kontrolu predpisov obmedzujúcu zber lesných plodín v územiach s vyšším stupňom ochrany	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.4.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	novovypracúvaných PSL			
2.4.7.	Monitorovať a regulovať výskyt diviaka na lokalitách jariabka hôrneho	JKS diviakov lesných v dotknutých revíroch	Každoročné zhodnotenie	Plní sa (ak počet klesá) / neplní sa (ak je počet stabilný alebo rastie)
2.4.8.	vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.5.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.5.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.5.5.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.6.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.7.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu kuvička	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.8.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie kuvička	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.5.9.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.5.10.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.6.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.6.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.6.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.6.5.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.6.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.7.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu pôtika	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.8.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie pôtika	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.6.9.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.6.10.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.7.1.	Zabezpečiť pravidelný monitoring vybranej vzorky populácie	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.7.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.7.3.	Zabezpečiť na vhodných lokalitách zachovanie rôznovekých rozvoľnených porastov drevín	Rozloha vhodných porastov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.8.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.8.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.8.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.8.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.8.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.8.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie tesára	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.8.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.8.8.	Vylúčiť veľkoplošné holuby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.9.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.9.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.9.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.9.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.9.5.	Na lokalitách hlucháňa zabezpečiť ochranu biotopov podľa nárokov hlucháňa ako predpoklad aj pre ochranu dúbnička	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.9.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie dúbnička	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.10.1.	Pri najviac ohrozených hniezdach zabezpečiť vyhlasovanie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.10.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.10.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.10.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie	Počet hniezdných stromov	Stanoviská, rozhodnutia	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	stromy s dutinami	s rozhodnutiami o ochrane	príslušných úradov, organizácie OP	
2.10.5.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.10.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie ďatľa bielochrbtého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.10.7.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.10.8.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.10.9.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.11.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 50 % obnovných porastov starších ako 100 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.11.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVU	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.11.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.11.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.11.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchárika bielokrkého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.11.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenie v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.11.7.	Podporiť hniezdne podmienky pre muchárika bielokrkého vyvesením búdok	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.11.8.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak			
2.11.9.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.12.1.	Zabezpečiť v prípade potreby vyhlásenie ochrannej zóny v okolí hniezda výra skalného	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.12.2.	V prípade realizácie investícií do cestovného ruchu, resp. aj iných väčších investícií dôsledne posúdiť ich dopad na predmet ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.12.3.	Zabezpečiť pravidelný monitoring celej populácie výra	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.12.4.	Zabezpečiť inštaláciu zábran na stĺpy elektrického vedenia 22 kV v blízkosti hniezdísk	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
2.12.5.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám	Dĺžka ošetrených vedení / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdĺžka stagnuje alebo rastie)
2.13.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.13.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.13.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.13.4.	Zabezpečiť výrobu a vyvesenie búdok v porastoch nad 40 rokov tak, aby spolu na 1 km ² v porastoch vo veku 41-100 rokov boli umiestnené minimálne dve búdky	Počet zrealizovaných projektov vyhotovenia búdok	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.13.5.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.13.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie sovy dlhochvostej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.13.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	uvedené inak			
2.13.8.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.14.1.	Zabezpečiť monitoring vybranej vzorky hniezdnych okrskov bociana čierneho každoročne a každoročne dohľadávať hniezda v porastoch ohrozených ťažbou lesných porastov.	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.14.2.	Zabezpečiť po vyhnízení opravy všetkých známych nestabilných hniezd a v prípade pádu na vhodných stromoch vyložiť náhradné hniezdne podložky	Počet hniezd s vykonanými zásahmi	Správy a záznamy z opráv	Plní sa (ak boli opravené nestabilné hniezda) / Neplní sa (ak hniezda s nutnou opravou neboli opravené)
2.14.3.	V okolí hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa
2.14.4.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.14.5.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.14.6.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.14.7.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.14.8.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak rdlžka stagnuje alebo rastie)
2.14.9.	Vylúčiť negatívne zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.14.10.	Usmerniť fotografovanie bocianov čiernych v blízkosti ich hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.14.11.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.15.1.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybraných hniezdnych okrskov včelára lesného	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.15.2.	V okolí vybraných hniezd zabezpečiť vyhlásenie ochranných zón	Počet vyhlásených ochranných zón	Rozhodnutia úradov	Plní sa / Neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
2.15.3.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.15.4.	Dôsledne posúdiť dopad investícií do cestovného ruchu a iných investícií na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.15.5.	Zabezpečiť kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodov ochrany prírody	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.15.6.	Zpracovať relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovpracúvaných PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.15.7.	Vylúčiť zmenu TTP na ornú pôdu alebo iný druh pozemku, vylúčiť rozoranie TTP	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.15.8.	Zabezpečiť dlhodobé poľnohospodárske využitie pozemkov vhodnou formou (pastva, kosenie) a zabrániť opusteniu poľnohospodárskej pôdy.	Rozloha pôdy nevhodne obhospodarovanej	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak rozloha klesá) / neplní sa (ak rozloha stagnuje alebo rastie)
2.15.9.	Nové elektrické vedenia ošetriť prvkami zamedzujúcim kolíziám a rovnako ošetriť aj existujúce vedenia	Dĺžka vedení bez zábran proti sadaniu / kolíziám vtáctva	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa (ak dĺžka klesá) / neplní sa (ak dĺžka stagnuje alebo rastie)
2.15.10.	Usmerniť fotografovanie včelárov v blízkosti hniezdísk	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.15.11.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.16.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.16.2.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.16.3.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.16.4.	Zpracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.16.5.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie žlny sivej	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadane do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.16.6.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
	etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak			
2.16.7.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.17.1.	Pri obnovnej ťažbe zabezpečiť, aby vždy na každú jednotku plochy 100 ha ostalo zachovaných minimálne 25 % obnovných porastov starších ako 80 rokov	Rozloha lesných porastov vo veku nad 80 rokov	Zhodnotenie raz za päť rokov	Plní sa / neplní sa
2.17.2.	Ponechať pri spracúvaní kalamít na dožitie zdravé stromy, ak je to možné aspoň 5 stromov na 1 ha, takisto ponechávať zlomy	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.17.3.	Vylúčiť aplikáciu insekticídov v lesných porastoch	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
2.17.4.	Vyhľadávať a nechať na dožitie hniezdne stromy s dutinami	Počet hniezdných stromov s rozhodnutiami o ochrane	Stanoviská, rozhodnutia príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
2.17.5.	Zapracovať relevantné opatrenia do PSL	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.17.6.	Zabezpečiť pravidelne monitoring vybranej vzorky populácie muchára sivého	Zistený počet párov	Záznamy z monitoringu zadané do databázy	Plní sa (ak sú každoročné aktuálne údaje) / Neplní sa (ak chýbajú v danom roku aktuálne dáta)
2.17.7.	Pri nevyhnutných zdravotných zásahoch do ochranných lesov je potrebné nechať na dožitie minimálne 30 % stromov hlavnej etáže v poraste ak nie je v tu vymenovaných opatreniach uvedené inak	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
2.17.8.	Vylúčiť veľkoplošné holoruby a fragmentáciu lesnými cestami vo väčších celkoch starých bukových, jedľovo-bukových, javorovo-bukových a iných zmiešaných lesov s prevahou listnáčov	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
3.1.1.	Zhodnotiť efektívnosť súčasných obmedzení platných v CHVÚ a pokrytie opatrení navrhnutých v PS existujúcou vyhláškou 193/2010 Z.z. a platnou legislatívou	Počet štúdií	Zhotovené štúdie	Plní sa / neplní sa
3.1.2.	Aktualizovať zoznam zakázaných činností vo vyhláške 193/2010 Z.z. aby kopíroval relevantné usmernenia a zásady hospodárenia vychádzajúce z programu starostlivosti o CHVÚ Veľká Fatra	Schválená úprava vyhlášky	Zoznam zakázaných činností	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
3.2.1.	Vyhodnotiť či sektorová legislatíva (poľnohospodárska, lesnícka, poľovnícka a i.) umožňuje realizáciu opatrení navrhovaných v PS	Počet štúdií	Zhotovené štúdie	Plní sa / neplní sa

	Štruktúra programu starostlivosti	Objektívne overiteľný indikátor úspešnosti	Spôsob overenia	Stav realizácie
3.2.2.	Zasadiť sa za zmenu v národnej legislatíve v prípade ak realizácia niektorých opatrení navrhovaných v PS CHVÚ Veľká Fatra naráža na legislatívne prekážky (napríklad zníženie zakmenenia)	Počet JPRL so zapracovanými zásadami OP	Schválené PSL	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.1.1.	Realizovať informačné a praktické ekovýchové aktivity pre farmárov, lesníkov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o význame tejto lokality	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.2.	Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany	Počet stanovísk k zámerom a činnostiam	Stanoviská príslušných úradov, organizácie OP	Plní sa / neplní sa
4.1.3.	Usmerniť fotografovanie a filmovanie vtáctva v území tak, aby neohrozovalo vtáky na hniezdiskách a nevedlo k zmareniu hniezdení	Počet kontrol v CHVÚ	Záznamy z kontroly	Plní sa priebežne / neplní sa priebežne
4.1.4.	Na vhodných miestach vybudovať pozorovateľne vtáctva, náučný chodník, fotokryty a úkryty (drobné útulne) pre turistov za účelom usmernenia návštevnosti územia	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.1.5.	Každoročne organizovať exkurzie s pozorovaním vtáctva pre verejnosť	Počet exkurzií	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.6.	Pravidelne organizovať prednášky a ďalšie ekovýchové aktivity na všetkých školách v obciach a mestách dotknutých CHVÚ	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.1.7.	Vydávať letáky a iné vhodné propagačné materiály o lokalite a umiestňovať pravidelne súvisiace články aj do regionálnych médií a vydať film o lokalite.	Počet titulov publikácií a článkov	Výtlačky publikácií a článkov	Plní sa / neplní sa
4.1.8.	Vhodnou formou propagovať prírodné hodnoty Veľkej Fatry v zahraničí s cieľom zvýšenia počtu návštevníkov využívajúcich mäkké formy cestovného ruchu	Počet titulov publikácií a článkov	Výtlačky publikácií a článkov	Plní sa / neplní sa
4.1.9.	Realizovať rôzne ekovýchové a vzdelávacie podujatia za účelom získať pre mapovanie a ochranu obyvateľov (napr. tábory, semináre, školenia a pod.)	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2.1.	Realizovať informačné aktivity pre farmárov, lesníkov, rybárov, poľovníkov a miestnych obyvateľov o správnom hospodárení v CHVÚ	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.2.2.	V spolupráci s miestnymi vlastníkmi odstrániť čierne stavby stojace na ich pozemkoch a eliminovať vznik nových	Počet zrealizovaných projektov	Správy z realizácie projektov	Plní sa / plní sa čiastočne / neplní sa
4.2.3.	Zabezpečiť dostatočné posunutie informácií vlastníkom a užívateľom pozemkov o možnostiach čerpania finančných prostriedkov, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu podmienok pre ochranu druhov v území (operačné programy, PRV a pod.)	Počet workshopov, prednášok a stretnutí	Prezenčné listiny	Plní sa / neplní sa
4.2.4.	V prípade záujmu vlastníkov zrealizovať výmeny pozemkov	Počet zrealizovaných zámen pozemkov	Zámenné zmluvy	Plní sa / neplní sa

5. Použité podklady a zdroje informácií

SOS/BirdLife Slovensko (2013). Metodika systematického dlhodobého monitoringu výberových druhov vtákov v CHVÚ. ŠOP SR, Banská Bystrica.

Miklós, L., 2002. Atlas krajiny Slovenskej republiky. I. vyd., Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR; Banská Bystrica: Slovenská agentúra životného prostredia

Vass, D., 1988. Regionálne geologické členenie Západných Karpát a severných výbežkov Panónskej panvy na území ČSSR, Bratislava: Geologický ústav Dionýza Štúra

Hraško, J., Linkeš, V., Šály, R., Šurina, B., 1993. Pôdna mapa Slovenska, Bratislava: Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy

Vook, I., 2009. Územný plán veľkého územného celku Prešovského kraja, Zmeny a doplnky 2009, Sprievodná správa, Prešov, SAŽP CKP

Malinovský, V., 2014. Územný plán veľkého územného celku Košického kraja, Zmeny a doplnky 2014, Sprievodná správa, Košice

Bél, A., 2009. Územný plán veľkého územného celku Košického kraja, Zmeny a doplnky 2009, Sprievodná správa, Košice

Register evidencie navrhovaných, určených, blokovaných a zrušených prieskumných území, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/pu/>

Prehľad výhradných ložísk a ložísk nevyhradených nerastov, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/loziska/>

Register zdokumentovaných svahových deformácií na území SR, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/zosuvy/>

Register zaevidovaných skládok odpadov na území SR, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/skladky/>

Databáza hydrogeologických a geotermálnych vrtov, Geologický ústav Dionýza Štúra, 2014 dostupné na <http://mapserver.geology.sk/hgvrtvy/>

Výnos MŽP SR č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu

Vyhláška MŽP SR č. 194/2010 Z. z. zo 16. 4. 2010, ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Veľká Fatra, účinná od 15. 5. 2010

Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody a krajiny dostupný na <http://uzemia.enviroportal.sk/>

Bazálne environmentálne informácie o sídlach Slovenska, Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica, 2009-2013 dostupné na <http://www.beiss.sk/>

Mapový portál Štátnej ochrany prírody a krajiny, Banská Bystrica, 2014 dostupné na <http://maps.sopsr.sk/mapy/map.html>

<http://www.sazp.sk/slovak/struktura/ceev/DPZ/pramene/pramene.html#mapa>

Register nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok, Pamiatkový úrad SR, 2015 dostupný na <https://www.pamiatky.sk/sk/page/evidencia-narodnych-kulturnych-pamiatok-na-slovensku>
<http://www.putnickemiesta.sk/>

Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Aquila heliaca* – Orel kráľovský. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 2/I. Academia, Praha.

Meyburg, B.U. & Kirwan, G.M. (2013). Eastern Imperial Eagle (*Aquila heliaca*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53159> on 16 September 2015).

Danko a Chavko (2002). Orol kráľovský (*Aquila heliaca*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

Karaska, D. a Cichocki, W. (eds.), 2014: Hniezdne rozšírenie vtáctva Oravy. SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava, 434 pp.

- Danko, Š. a Karaska, D. (2002). Výr skalný (*Bubo bubo*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Zuna-Kratky, T. (2003): Hnízdění výra velkého (*Bubo bubo*) v nížinných lužních lesoch v SV Rakousku. *Crex* 20: 41–47.
- Šotnár, K. (2007): Tree nesting of Eagle owl (*Bubo bubo*) in Prievidza district. *Slovak Rapt J* 1: 59–60.
- Pačenovský, S., Chrašč, P. a Repel, M. (2012): Nesting by the Eurasian eagle owl (*Bubo bubo*) in a nest of the whitetailed eagle (*Haliaeetus albicilla*). *Slovak Rapt J* 6: 37–40.
- Holt, D.W., Berkley, R., Deppe, C., Enríquez Rocha, P., Petersen, J.L., Rangel Salazar, J.L., Segars, K.P., Wood, K.L. & de Juana, E. (2013). Eurasian Eagle-owl (*Bubo bubo*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55008> on 16 October 2015).
- Karaska, D. (2002). Bocian čierny (*Ciconia nigra*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Elliott, A., Christie, D.A., Garcia, E.F.J. & Boesman, P. (2014). Black Stork (*Ciconia nigra*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/52739> on 28 September 2015).
- Hudec, K. (ed.) (1994). *Ciconia nigra* – Čáp čierny. In: Ptáci – Aves, Fauna ČR a SR. Díl I. Academia, Praha.
- Meyburg, B.U., Boesman, P. & Marks, J.S. (2014). Lesser Spotted Eagle (*Clanga pomarina*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53154> on 15 October 2015).
- Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Aquila pomarina* – Orel křiklavý. In: Ptáci – Aves, Fauna ČR. Díl II./1 Academia, Praha.
- Orta, J., Kirwan, G.M. & Garcia, E.F.J. (2013). European Honey-buzzard (*Pernis apivorus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/52958> on 23 October 2015).
- Karaska, D. a Danko, Š. (2002). Včelár lesný (*Pernis apivorus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Demko, M. (2001). Program záchrany kriticky ohrozeného druhu chrapkáč polný (*Crex crex*) na území Slovenska. ŠOP SR, Banská Bystrica.
- Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Crex crex* – Chřástal polný. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 2/I. Academia, Praha.
- Taylor, B. & de Juana, E. (2014). Corncrake (*Crex crex*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53633> on 16 September 2015).
- Winkler, H. & Christie, D.A. (2015). Grey-faced Woodpecker (*Picus canus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56316> on 23 October 2015).
- Kropil, R. (2002). Tesár čierny (*Dryocopus martius*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Winkler, H. & Christie, D.A. (2002). Black Woodpecker (*Dryocopus martius*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56291> on 28 September 2015).
- Winkler, H. & Christie, D.A. (2002). White-backed Woodpecker (*Dendrocopos leucotos*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of*

- the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56224> on 17 October 2015).
- Pavlik, Š. (2002). Ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Winkler, H., Christie, D.A., Kirwan, G.M. & de Juana, E. (2014). Middle Spotted Woodpecker (*Leiopicus medius*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56223> on 8 October 2015).
- Holt, D.W., Berkley, R., Deppe, C., Enríquez Rocha, P., Petersen, J.L., Rangel Salazar, J.L., Segars, K.P., Wood, K.L. & Marks, J.S. (2015). Ural Owl (*Strix uralensis*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55042> on 10 October 2015).
- Krištín, A. (2002). Penica jarabá (*Sylvia nisoria*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Aymí, R., Gargallo, G. & de Juana, E. (2015). Barred Warbler (*Sylvia nisoria*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/58954> on 24 September 2015).
- Šťastný, K. a Hudec, K. a (2011). *Sylvia nisoria* – Penice vlašská. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 3/I. Academia, Praha.
- Taylor, B. (2006). Red-breasted Flycatcher (*Ficedula parva*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/59057> on 17 October 2015).
- Taylor, B. (2006). Collared Flycatcher (*Ficedula albicollis*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/59049> on 17 October 2015).
- Krištín, A. a Kropil, R. (2002). Muchárik bieločrý (*Ficedula albicollis*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Yosef, R., International Shrike Working Group & Christie, D.A. (2012). Red-backed Shrike (*Lanius collurio*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2012). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/60470> on 23 October 2015).
- Karaska, D. a Cichocki, W. (eds.), 2014: Hniezdne rozšírenie vtáctva Oravy. SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava, 434 pp.
- Orta, J., Kirwan, G.M., Boesman, P., Garcia, E.F.J. & Marks, J.S. (2015). Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53162> on 14 October 2015).
- Danko, Š. (2002). Lelek obyčajný (*Caprimulgus europaeus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Cleere, N. & Christie, D.A. (2013). European Nightjar (*Caprimulgus europaeus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/55209> on 5 October 2015).
- Krištín, A. (2002b). Škvrňák stromový (*Lullula arborea*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Donald, P. (2004). Woodlark (*Lullula arborea*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/57683> on 25 September 2015).
- Šťastný, K. a Hudec, K. (2011). *Lullula arborea* – Skřivan lesný. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl III/1. Academia, Praha.

- Saniga, M. (2002). Jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- de Juana, E. & Kirwan, G.M. (2013). Hazel Grouse (*Bonasa bonasia*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53330> on 30 September 2015).
- Demko, M. (2002). Prepelica poľná (*Coturnix coturnix*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- McGowan, P.J.K., de Juana, E. & Boesman, P. (2013). Common Quail (*Coturnix coturnix*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/53434> on 16 September 2015).
- Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Coturnix coturnix* – Křepelka polní. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 2/I. Academia, Praha.
- Collar, N. & Christie, D.A. (2013). Common Redstart (*Phoenicurus phoenicurus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2013). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/58497> on 19 October 2015).
- Kropil, R. (2002). Žltouchvost hôrny (*Phoenicurus phoenicurus*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Taylor, B. (2006). Spotted Flycatcher (*Muscicapa striata*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/59021> on 19 October 2015).
- Pavlík, Š. (2002a). Krutohlav obyčajný (*Jynx torquilla*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Winkler, H., Christie, D.A. & Kirwan, G.M. (2015). Eurasian Wryneck (*Jynx torquilla*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/56121> on 8 October 2015).
- Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Jynx torquilla* – Krutihlav obecný. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl II/2. Academia, Praha.
- Krištín, A. (2002c). Hrdlička poľná (*Streptopelia turtur*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- Baptista, L.F., Trail, P.W., Horblit, H.M., Boesman, P. & Sharpe, C.J. (2015). European Turtle-dove (*Streptopelia turtur*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2015). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/54149> on 8 October 2015).
- Hudec, K. a Šťastný, K. (2005). *Streptopelia turtur* – Hrdlička polní. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl II/2. Academia, Praha.
- Collar, N. (2005). Common Stonechat (*Saxicola torquatus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.) (2014). *Handbook of the Birds of the World Alive*. Lynx Edicions, Barcelona. (retrieved from <http://www.hbw.com/node/58515> on 16 September 2015).
- Šťastný, K. a Hudec, K. (2011). *Saxicola torquatus* – Bramborníček černošlý. Academia, Praha. In: Ptáci – Aves. Fauna ČR, díl 3/I. Academia, Praha.
- Krištín, A. 2002c. Prhlaviar černošlý (*Saxicola torquata*). In: Danko, Š., Darolová, A., Krištín, T. (eds.) (2002). Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.

6. Prílohy

6.1. Mapa predmetov záujmu

6.3. Mapa vlastnícko – užívateľských vzťahov

6.4. Mapa využitia územia

6.5. Mapa ekologicko funkčných priestorov.

6.4. Porastová mapa